

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Diplomová práce

2007

Bc. Ivana Horčicová

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta**

Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě

Diplomová práce

Mgr. Josef Hošek

Bc. Ivana Horčicová

21. 5. 2007

Abstract

This dissertation is focused on some problems of maltreated, abused or neglected children and it also tries to outline a contemporary view of this situation.

Considerable changes occurred in this field after breaking a taboo on this subject, which is presented as a topic for a wide discussion.

In my work I tried to give a complex view of some aspects of maltreated, abused or neglected children problems.

Furthermore I focused on the problems of a public awareness concerning maltreated, abused or neglected children, and possible public activities in this field.

I also investigated a public awareness of civic associations (i. e. organisations, institutions or facilities) which take care of endangered children in Trhové Sviny and nearby surroundings.

This research was based on a standardised questionnaire. According to an analysis of its results, it is possible to state a negation of both hypotheses in which I originally considered a public awareness of maltreated, abused or neglected children low, or likewise, I presumed that a public awareness of the above mentioned organisations (civic associations, institutions) would not be very high.

In spite of these conclusions it is a safe assumption that the tasks given to find out a situation in a public awareness concerning the endangered children, were fulfilled.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci na téma Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 21. 5. 2007

Bc. Ivana Horčicová

Chtěla bych touto cestou poděkovat Mgr. Josefu Hoškovi za podnětné rady, trpělivost a stálý zájem, které mi věnoval v průběhu celé přípravy mé diplomové práce.

OBSAH

Úvod	8
1. Současný stav.....	9
1.1 Vývoj postavení dítěte ve společnosti.....	9
1.2 Vývoj sociálně – právní ochrany dětí na území ČR.....	11
1.3 Syndrom CAN.....	14
1.3.1 Tělesné týrání	15
1.3.1.1 Tělesné týrání aktivní povahy.....	16
1.3.1.2 Tělesné týrání pasivního charakteru.....	16
1.3.2 Psychické týrání	17
1.3.3 Sexuální zneužívání.....	18
1.3.4 Zanedbání	21
1.3.5 Zvláštní formy týrání, zneužívání a zanedbávání.....	22
1.4 Prevence	23
1.4.1 Primární prevence.....	23
1.4.2 Sekundární prevence	27
1.4.3 Terciální prevence	27
1.5 Kriminologické aspekty syndromu CAN.....	28
1.5.1 Příčiny jevu.....	28
1.6 Kategorie pachatelů trestných činů ohrožujících nezletilé děti	31
1.6.1 Obecně.....	31
1.6.2 Pedofilní pachatelé	32
1.7 Právní aspekty	34
1.7.1 Ústavní normy	34
1.7.2 Mezinárodněprávní normy	35
1.7.3 Trestněprávní úprava týrání, zneužívání a zanedbávání	37
1.7.3.1 Trestný čin týrání svěřené osoby	37
1.7.3.2 Trestný čin pohlavního zneužívání a znásilnění.....	38
1.7.3.3 Trestný čin zanedbání povinné výživy	39

1.7.3.4 Trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže a ohrožování mravnosti	40
1.7.3.5 Trestný čin opuštění dítěte	40
1.7.3.6 Trestný čin únosu	41
1.7.3.7. Trestný čin obchodování s dětmi	41
1.7.3.8 Trestný čin obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku	42
1.7.4. Právní úprava před 1. 4. 2000	42
1.7.5 Současná právní úprava	42
1.8 Reálný výskyt syndromu CAN ve společnosti	43
1.8.1 Metody používané k zjištění výskytu jevu ve společnosti	44
1.8.2 Provedené orientační studie	45
1.9 Možnosti odhalování případů dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných	45
1.9.1 Okruhy dětí, jímž je poskytována sociálně – právní ochrana dětí	45
1.9.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí	46
1.9.3 Činnost Obecního úřadu obce s rozšířenou působností v možnostech odhalování případů dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných	48
1.9.4. Práce s ohroženou rodinou	49
1.9.5 Terénní sociální práce	50
1.9.6 Sociálně – právní ochrana dětí a spolupráce s dalšími institucemi	51
1.9.7 Znaky a příznaky svědčící o týrání, zneužívání a zanedbávání	51
1.10 Komplexní, interdisciplinární a týmový přístup k ohroženým dětem	53
1.11 Cíle a priority Koncepce MPSV v oblasti péče o ohrožené děti	55
1.11.1 Cíle	55
1.11.2 Priority	56
2. Cíle práce a hypotézy	58
3. Metodika	59
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	59
3.2 Charakteristika souboru	60
3.3 Časový harmonogram sběru dat	61
4. Výsledky	62

5. Diskuse	81
6. Závěr	89
7. Seznam použité literatury	90
8. Klíčová slova	96
9. Přílohy	97

ÚVOD

Téma diplomové práce, která se Vám dostává do rukou, je Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Vybrala jsem si ho proto, že děti považuji v celé oblasti sociální práce za nejdůležitější skupinu obyvatel. Děti si na rozdíl od dospělých, včetně seniorů, nedokáží samy pomoci a jsou nejzranitelnější. Pokud jsou v dětství podrobovány týrání, zneužívání či zanedbávání, následky ponесou v sobě po celý život a budou i potenciálními nositeli těchto jevů pro další generaci.

Ano, týrání dětí, něco tak nelidského a my se s tím setkáváme běžně prostřednictvím médií, ale někdy i v našem okolí. Pro normálního člověka je neuvěřitelné, co někteří z nás lidí dokáží udělat. Teď to samozřejmě nemyslím jako obdiv, ale jako neskutečné udivení nad tím, co se v lidech může skrývat a někdy vyplout na povrch. Víme, jak se zachovat? Víme, jak můžeme pomoci a jestli to vůbec jde? Když se dítěti stane něco tak strašného, může na to zapomenout a žít „normálním“ životem? Řekneme si, že tak hrůzný zážitek, který se mnohdy opakuje a není to pouze jediná zkušenost, musí v tom tělíčku, v mysli dítěte zanechat stopy, kterých se zřejmě nezbaví po celý život.

Problematika týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí je mi blízká asi i proto, že jsem se osobně setkala s týraným a zanedbávaným dítětem a mohla jsem vidět na vlastní oči, co to s ním udělá. Jednalo se o chlapčeka, kterého týrala a zanedbávala nejdřív jeho matka s jejím přítelem. Poté byl svěřen do péče babičky, která činila to samé, a proto byla u chlapce nařízena ústavní výchova. Pro chlapce se nakonec našla vhodná pěstounská rodina, která mu teď dává to, co člověk potřebuje k životu - lásku, jistotu a bezpečí. Chlapec je spokojený a vypadá, že na to, čím si musel projít, už dávno zapomněl. Dovolím si říci, že je zde mnoho dětí, které takové štěstí nemají a neměly.

Zajímá mě, zda lidé nejsou lhostejní, co se týká týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Zda před tímto problémem nezavírají oči a zda by věděli, jak týranému, zneužívanému a zanedbávanému dítěti mohou pomoci.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Vývoj postavení dítěte ve společnosti

Naše společnost je založena na principech západní kultury. K dětem je přátelská, chrání je a je na ně zaměřena.

Přesto se násilí na dětech, které se vyskytuje v současné době, objevovalo i když v jiných podobách již u přírodních národů. Jak uvádí Mašát, ke snížení agrese mezi příslušníky kmene či podobné skupiny sloužila krvavá oběť, kterou se stal neplnoprávný člen skupiny. **(15)** Nejčastěji se usmrcovali zajatci, děti a jejich oběť byla věnována božstvu. Lidé znali hodnotu lidského potomstva a proto dětská oběť pro ně byla cenným darem na usmíření, získání přízně a ochrany. **(15)**

Ve světě antiky bylo dítě také bezprávným subjektem. Ke kontrole porodnosti tehdy sloužila např. v řecké Spartě Taygetska skála, ze které se shazovaly nechtěné nebo nemocné děti. Moc otce, které podléhali ve starověkém Římě synové a dcery, se nazývala patria potestas a zahrnovala v sobě právo otce rozhodnout o životě nebo smrti svých dětí, o tom, zda bude dítě přijato do rodiny nebo bude prodáno. V roce 313 byl vydán Edikt milánský, kterým bylo uznáno křesťanství státním náboženstvím. Tímto rokem končí období tzv. pater potestas, kdy mohl otec rozhodovat o čemkoliv, např. i o vraždě svého dítěte. Nastupuje zde ochrana postavení dítěte ve společnosti, která byla stvrzena římským zákonem vydaným v roce 374. Tento zákon považuje zabití dítěte za vraždu v dnešním pojetí. **(6)**

Pohled na pojetí lidských obětí se mění pod vlivem Starého zákona a jsou považovány za ohavnost v celém křesťanství. Ve středověku a v novověku jsou práva novorozenců podobná těm, která jsou přiznána nasciturovi, což je dítě počaté, avšak nenarozené. K zabití nenarozeného dítěte se od pravěku po celý starověk až po středověk stavěli jako k umělému přerušení těhotenství v dnešní době. Proto se přešlo od zahubení dítěte ze studu, hanby a strachu k odkládání dětí do nalezinců. Pro tento účel byly zřizovány útulky pro odložené děti a první takový byl vybudován v Cařihradě v roce 335. Motivem pro takto zřizované útulky byla očista duší matek a otců, protože pokud by zabili své dítě, dopustili by se hříchu.

Od 16. století se celkově mění pohled na rodinu a na prožití dětství dětí. Díky zlepšenému hmotnému zajištění rodiny a novému modelu dětství je dítě vychováváno láskyplně a ve škole je vedeno k disciplíně. **(38)**

Ve druhé polovině 18. století je patrný vliv J. J. Rousseau a dalších osvícenců, kteří vyslovili řadu nových myšlenek ve prospěch dítěte a jeho dětství. I přesto zde vzrůstá počet nemanželských a odložených dětí. Na toto reaguje i Napoleonův Code civile z roku 1804, kde se v každém departmentu nařizuje zřídit dětský útulek.

S rozvíjející se industriální společností dochází k hromadnému zneužívání dětí k dětské práci. Děti jsou využívány k manuální práci v továrnách jako levná pracovní síla. To samozřejmě nemohlo zůstat bez povšimnutí. Jako reakce na to bylo vydání zákonů omezujících dětskou práci v podzemí, práci přesahující časové limity během dne, taktéž i práci do určitého věku. Teprve až koncem 19. století byla práce dětí do 15 let zakázána. **(6)**

Ve Velké Británii byla v 19. století založena organizace v oblasti ochrany dětských práv zvaná NSPCC (National Society for the Prevention of Cruelty to Children), která působí dodnes. **(38)**

Dvacáté století je nazýváno stoletím dítěte, protože v něm byly přijaty tři závažné dokumenty a těmi jsou *Charta práv dítěte* vydaná roku 1924, *Konvence o právech dítěte* vydaná v roce 1959 a *Úmluva o právech dítěte* vydaná roku 1989. **(45)**

Jak uvádí Špeciánová, syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte byl poprvé popsán na III. evropské konferenci pro prevenci týrání dětí, která se konala v Praze v roce 1991. **(38)** Na výsledky, které vzešly z této konference, navázala Zdravotní komise Rady Evropy, která svůj plán definovala v roce 1994 tímto způsobem. U syndromu zanedbávaného a zneužívaného dítěte jde o jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte. Jejich nejvyhraněnější podobou je úplné zahubení dítěte. **(38)**

U tělesného týrání jde o tělesné ublížení dítěti anebo jeho nezabránění, popřípadě nezabránění utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde

je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno. **(38)**

U sexuálního zneužívání jde o nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. **(38)**

1.2 Vývoj sociálně - právní ochrany dětí na území ČR

Počátek veřejné správy ve prospěch sociálně potřebných osob a institucionalizované sociálně – právní ochrany dětí lze na našem území datovat od roku 1863, kdy byl vydán říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku, na který navázal zemský zákon chudinský pro Čechy č. 59 z roku 1868. **(24)** Tyto předpisy zahrnovaly širokou oblast působnosti od péče o chudé, včetně léčení v nemocnicích, péči, výživu a výchovu chudých dětí, až po zařízení, která se věnovala nápravě zanedbaných dětí. Pokud se zde nacházely osiřelé nebo opuštěné děti, jejich útočištěm se stala pěstounská péče nebo zařízení jako jsou sirotčince, dětské domovy, azyly a útulky. Z daného říšského zákona vyplývá povinnost každé domovské obce postarat se o každého svého obyvatele a jeho rodinu. Toto ale vedlo k zatížení obcí chudinskou péčí, což mělo za následek potřebnost reformy v oblasti státní veřejné péče. Díky zákonu č. 62 z roku 1901 se přesunula chudinská péče na vyšší útvary veřejné správy. Vedle tohoto se rozvíjela i činnost dobrovolných organizací, které se věnovaly péči o mládež.

Počátkem roku 1904 se zde začaly formovat první skupiny osob ochotné spolupracovat se samosprávnými orgány působícími v péči o děti tzv. okresní komise pro péči o mládež. Staly se patrony nad potřebnými dětmi a staraly se o rozdělení šatstva, obuvi ze sbírek a o stravování dětí.

Po první světové válce se objevily v Československu statisíce válečných sirotků a proto zde vyvstala potřeba institucí a dobrovolníků, které by se o ně postarali. Objevila se zde řada nových ústavů a to nejen pro osiřelé a opuštěné děti, ale i o zdravotně postižené a mravně narušené.

Proto se ochrana dětí, které se ocitly v situacích ohrožujících jejich výchovu, zdraví a příznivý vývoj, stala předmětem státního zájmu od počátku vzniku samostatného Československého státu, kde vznikala ministerstva jako samostatné ústřední orgány. Stát nadále pověřoval komise pro péči o mládež úkoly v oblasti péče o děti. Působnost daných komisí byla značně široká a zahrnovala i péči o těhotné ženy a matky, především svobodných před porodem i po porodu, právní ochranu a pomoc nemanželským dětem, dětem osiřelým, dětem z rozvedených manželství, dětem opuštěným, ohroženým, odkázaným na cizí péči, stejně tak i pomoc dětem ohroženým ve vlastních rodinách, pomoc mladistvým delikventům a dokonce i poradnu pro volbu povolání a útulky pro nezaměstnaný dorost. Rokem 1938 byl rozvoj péče o děti přerušen, ale i přesto zde péče o mládež a zemská ústředí působila po celou dobu okupace. **(38)**

Vlivem změny společenských podmínek po první světové válce byl vývoj ochrany dětí značně poznamenán. Z hlediska úkolů orgánů státu v ochraně dětí je významný zákon č. 7/1946 Sb., o hromadném poručení, který byl nahrazen zákonem č. 69/1952 Sb., o sociálně – právní ochraně mládeže. Dalším významným zákonem je zákon č. 48/1947 Sb., o organizaci péče o mládež, kde se úkoly péče o mládež přenesly na okresní a zemské národní výbory.

V 50. letech 20. století sociálně – právní ochrana spočívala ve výkonu tzv. hromadného poručení a opatrovnictví. Když bylo potřeba umístit dítě do náhradní rodinné péče, uplatňovalo se zde pravidlo umístění dětí do kolektivní péče, pokud se zde neobjevila rodina, která by zajišťovala to, že bude dítě vyrůstat v láskyplném prostředí. Tuto činnost zajišťovaly úřadovny ochrany mládeže při soudech a vrchní dozor náležel Ministerstvu spravedlnosti. V roce 1956 se zrušily úřadovny a jejich pravomoce se přenesly na národní výbory. **(23)**

Po přijetí zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, se upravily možnosti zásahu do rodiny ze strany soudů a národních výborů. Zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky se zřídilo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Sociální péči pro různé skupiny obyvatel upravil zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, spolu s důchodovým zabezpečením. Do sociální péče se tak zahrnuje sociálně - právní ochrana dětí jako jedna ze služeb sociální péče. Další předpisy byly vydány v letech 1988 a také převzaly úpravu sociálně – právní ochrany dětí jako jednu ze služeb sociální péče. A neposledním významným zákonem byl zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. **(38)** Pokud není rodina schopna zajistit blaho a ochranu dítěti, je nutné, aby toto blaho a ochrana byly zajištěny ze strany společnosti a státu. To je hlavním důvodem existence a fungování sociálně právní ochrany dětí.

Sociálně – právní ochrana dětí je poskytovaná osobám, které nemají způsobilost k právním úkonům nebo ji mají omezenou. **(16)**

Pod tímto termínem se podle § 1 zákona o sociálně – právní ochraně dětí rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. **(53)**

Vzhledem k tomu, že stále narůstá potřeba multidisciplinární práce s dětmi ohroženými syndromem CAN, jsou odborníky iniciovány legislativní změny tak, aby bylo možné na jedné straně děti účinně chránit a na druhé straně účinně postihovat pachatele. V současné době se tak zejména jedná o novelu zákona o sociálně - právní ochraně dětí a její konkrétnější vymezení okruhu dětí, jimž je sociálně - právní ochrana dětí poskytována, podrobnější úprava oznamovací povinnosti o skutečnostech nasvědčujících ohrožení dítěte, úprava záznamu o úrazu dítěte, zpřesnění požadavků na služby poskytované v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc apod. Přínosný je také zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zejména jeho novela z. č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, kde je policista oprávněn vykázat osobu dopouštějící se násilného chování ze společného obydlí. Novým zákonem je nově upraven systém služeb pro osoby ohrožené násilným chováním a to od 1. 1. 2007 zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Také je vyvíjena snaha o posílení trestněprávní ochrany dětí násilného chování. Stejně tak je navrhováno zpřísnění trestního postihu pachatelů a

zachování oznamovací povinnosti ve vztahu k trestným činům týrání svěřené osoby a týrání osoby žijící ve společném obydlí. **(19)**

Důležitými instituty sociálně – právní ochrany dětí jsou také poručenství a opatrovnictví, které slouží k ochraně jejich zájmů. Pokud rodiče zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo byl výkon jejich rodičovské zodpovědnosti pozastaven, potom může soud ustanovit dítěti *poručníka*. Jím může být osoba, kterou doporučili rodiče, někdo z příbuzných nebo blízkých či jiná osoba. Úkolem poručníka je nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek namísto jeho rodičů, ale veškerá rozhodnutí musí dělat se schválením soudu.

V případě omezení rodičovské zodpovědnosti, ohrožení majetkových zájmů dítěte, střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte může soud ustanovit též *opatrovníka*, který vykonává za rodiče pouze některá práva a povinnosti. **(5)**

1.3 Syndrom CAN

Co si počít s otcem, který má zvláštní představu o tom, co je udržování kázně a zvrhne se to v kruté bití? Co si počít s matkou, jejíž „konstruktivní kritika“ je ve skutečnosti neustálý proud urážek? Co si počít s rodinným přítelem, jehož přátelské objetí vám začne být jaksi nepříjemné nebo s příbuzným, který je schopen donutit dospívající dívku k sexuálnímu styku a pak ji obviní, že ho svedla ona? Toto chování se označuje jako týrání a zneužívání a existuje na něj řada definic. **(22)** Zneužívání je takové jednání, které nás ohrožuje tělesně, duševně nebo emocionálně. **(32)**

Týrání a zneužívání nikdy není chybou postiženého dítěte či dospívajícího a každý člověk si zaslouží, aby ho týrání nebo zneužívání nepostihlo. **(22)**

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte se v anglosaské literatuře označuje jako Child Abuse and Neglect (CAN). Jak uvádí Dušková, syndrom CAN je soubor nenáhodných, vědomých či nevědomých aktivit či neaktivit (nezabránění) rodiče či jiné osoby vůči dítěti, které jsou v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a

kteřé vedou k poškození psychického či tělesného zdraví dítěte (ojediněle dokonce k jeho usmrcení) či narušují jeho optimální vývoj nebo společenský stav. (7)

Syndrom CAN zahrnuje fyzické týrání, psychické týrání, sexuální zneužívání, rozvodové spory o dítě, ohrožující prostředí, zanedbání, systémové týrání, sekundární viktimizaci, Münchhausenův syndrom by proxy. (7)

Je to děj preventabilní, tzn. že mu lze předcházet. Ke vzniku CAN lze přiřadit způsoby jako je **akce** (například útok, násilí v jakékoliv formě, nejrůznější manipulace s dítětem, uvádění ho do nezvyklých situací) a pak **ne-akce** (například zanedbání, izolace, nepečování, nesprávná a nedostatečná výživa, nedostatek zdravotní a výchovné péče, nedostatek bydlení).

Intenzita dopadu syndromu CAN je ještě umocněna skutečností, že většina forem spadajících do syndromu CAN je vázána na rodinné prostředí a nositeli jsou tak nejčastěji rodiče samotného dítěte. (7)

Údaje o týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětech v ČR jsou značně rozdílné, ale není se důvod domnívat, že je u nás situace jiná, než udávají mezinárodní sledování – tj. jedno až dvě procenta z populace do 18 let, což znamená asi 20 000 týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí a mladistvých ročně.

1.3.1 Tělesné týrání

Jak uvádí Špeciánová, tělesným týráním je fyzické zranění dítěte či selhání při jeho prevenci nebo fyzické utrpení dítěte, včetně úmyslné otravy anebo udušení, pokud existuje konečný důkaz či důvodné podezření, že bylo spácháno vědomě nebo mu vědomě nebylo předem zabráněno. (38)

Fyzické týrání je nejvíce prozkoumaným jevem v syndromu CAN. Díky němu byly vytvořeny další přístupy k poznávání a řešení daného problému.

Tělesné trestání dětí lze považovat za jedno z východisek násilného zacházení s dětmi. To velmi snadno může přejít do oblasti týrání, protože poznat hranice mezi trestem a týráním bývá někdy velice obtížné. Dosavadní zjištění stále potvrzují, že

tělesné násilí je neustále významným výchovným prostředkem, a proto je těžké dokázat, zda vzniklé poranění vzniklo nešťastnou náhodou nebo úmyslně.

Definice tělesného trestu, který naplňuje podstatu tělesného týrání podle Vaníčkové, je tělesný trest tělesným týráním, dochází – li k potrestání za pomoci předmětu, je – li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plosky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají - li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance apod.). **(41)**

1.3.1.1 Tělesné týrání aktivní povahy

Tělesné týrání dětí a jejich zneužívání aktivní povahy zahrnuje všechny projevy násilí na dítěti. V důsledku tělesného týrání se zde mohou objevit následná poranění jako jsou poranění v důsledku bití, popálení, paření, trestání, stejně tak i selhání ochrany dětí před jakoukoli formou násilí. Další skupinou jsou děti, kde nejsou patrné bezprostřední známky tělesného poranění, ale jsou svědky mnohého utrpení způsobeného dušením, otrávením či jiným násilím. Dále sem patří děti, které jsou vystavovány opakovaným lékařským prohlídkám včetně široké oblasti sexuálního zneužívání za užití násilí.

Jak uvádí Dunovský et al, těžiště tělesného týrání a zneužívání dětí je možno především spatřovat v nezvládnuté, nadměrné agresi rodičů a ostatních osob. **(6)** Čím je dítě menší, tím více je bezmocnější a neschopné obrany. Nejvíce jsou u nás zabíjeny děti, kterým je méně než jeden rok života. **(6)**

Na tento jev poukazuje kazuistika, která je v příloze 5 této diplomové práce.

1.3.1.2 Tělesné týrání pasivního charakteru

Jak uvádí Špeciánová, tělesné týrání pasivní povahy se vyznačuje nedostatečným uspokojením alespoň nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, a to i v návaznosti na psychické a sociální potřeby. **(38)**

Jedná se o úmyslné či neúmyslné nepečování o děti při závažných psychických poruchách či značné nezralosti rodičů. Dále může jít o opomenutí v péči o dítě, což

může mít za následek neprospívání dítěte, jeho zanedbanost, nedostatečné rozvinutí jeho sil a může to končit až zpustnutím dítěte či jeho smrtí. **(46)**

Patří sem např. porucha v prospívání dítěte neorganického původu, která je v anglosaských zemích známá především jako „failure to thrive“. Pro tento syndrom je charakteristická nedostatečná výživa, která může končit těžkou dystrofií či atrofií a to se projevuje výraznou podvážou a v nejhorších případech může dojít až k zástavě růstu.

Další formou je nedostatek zdravotní péče, který se projevuje vědomým odmítáním zdravotní péče, což je u nás spíše výjimkou. Pokud jde o nevědomé odmítání zdravotní péče, ta spíše pramení z nepochopení a neporozumění vážnosti zdravotního stavu dítěte či ohrožení jeho života. Zvláštní situaci zde tvoří případy, kdy se rodiče či jiní vychovatelé dopustili újmy na dítěti a bojí se právních následků svého činu. Patří sem i situace, kdy rodiče neposkytují svým dětem dostatek lásky a něhy, což by mohlo vést k rozšíření syndromu CAN o myšlenku, že každé dítě, které není milováno, je týráno. Jak uvádí Dunovský et al, právě v nejtěplejším věku života je odepření lásky dítěti vždy těžkým prohřeškem proti jeho potřebám a znásilněním jeho práv. **(6)**

Můžeme sem zařadit i nedostatky ve vzdělání a výchově, dále nedostatek přístřeší, ošacení a ochrany. V tomto případě není zabezpečený domov, vhodné životní podmínky a je zde nedostatečná pozornost k nepříznivým vlivům, která by mohla mít za následek ohrožení zdraví a život dítěte. Zde se jedná především o děti bez domova, který o něj přišly z důvodů jako je přírodní katastrofa, válka, emigrace, úmrtí atd.

Další formou je vykořisťování dětí. Zde se jedná o staronový problém dětské námezdní práce, která je zakázána do 16 let věku dítěte. Zvláštní a novou formou je žebrání dětí a to zejména u přistěhovalců, uprchlíků, kteří přicházejí na naše území. **(6)**

1.3.2 Psychické týrání

Jak uvádí Dušková, psychické týrání představuje takové způsoby přístupu k dítěti a zacházení s ním, které vedou k narušení jeho zdravého vývoje a všestranného rozvoje osobnosti a ke snižování sebehodnocení dítěte. **(7)**

Může mít složku aktivní, což jsou např. nadávky, ponižování, zesměšňování, nedůvěra, opovrhování, hostilita apod. Zároveň jde o situace, kdy je dítě vystaveno domácím konfliktům nebo je násilně izolováno či kontrolováno, aby se v něm vyvolal pocit citového ohrožení. Stejně tak může být podrážována jejich sebedůvěra či sebevědomí, anebo naopak mohou mít rodiče na děti přehnané požadavky.

Psychické týrání je nejrozšířenějším druhem týrání vůbec. Těžko si dokážeme představit, že by fyzické týrání a sexuální zneužívání v sobě nezahrnovalo psychickou devalvací osobnosti dítěte. Stále častěji se s ním setkáváme i v rámci předrozvodové, rozvodové a porozvodové situace rodičů, kdy je dítě vystaveno neadekvátnímu nátlaku ze strany rodičů a je zatahováno do sporů a konfliktů. (7)

Je zároveň i nejhůře rozpoznatelné a může způsobovat dlouhodobé následky, mezi které patří různé druhy závislostí, poruchy v příjmu potravy, deprese. Dítě může mít pocit, že není rodičem milováno, je ustrašené, má problémy v mezilidských vztazích, začíná pochybovat o správnosti svého vnímání dané reality, obviňuje sebe sama a odpovědnost vlastních rodičů si nepřipouští, nebo se také může stát obětí šikany ať už v dětském či jiném kolektivu. Psychické týrání končí psychickou deprivací. (35)

1.3.3 Sexuální zneužívání

V anglosaských zemích se sexuální zneužívání dětí označuje jako Child Sexual Abuse (CSA). Pro toto vymezení existuje řada definic, ale jak uvádí Vaníčková et al, nejširší je definice Rady Evropy z roku 1992 (Strassbourg, 1992), která považuje sexuální zneužití dítěte za nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba. (42)

Jak uvádí Malá et al, existuje velice málo známek svědčících pro sexuální zneužívání. Není spolehlivý marker, indikátor, nejsou žádné specifické symptomy nebo vzorce chování, které by zářily jako červená stopka. Všechny děti trpí strachem,

studem, pocitem hrozného tajemství, ale tyto pocity bez sdělení nejsou identifikovatelné. (13)

Závažnost formy sexuálního zneužití pozitivně koreluje také s délkou trvání, po kterou je dítě sexuálně zneužíváno a typem ekosystému, ze kterého sexuální agresor pochází. Čím více je dítěti agresor známý a důvěryhodný, tím více stoupá pravděpodobnost, že bude mít sexuální agrese závažnou formu a že se bude opakovat.(44)

Sexuální zneužívání se dá rozdělit na bezdotykové a dotykové. *Do bezdotykové formy* sexuálního zneužívání se dá především zařadit exhibicionismus. (33) V něm dospělý člověk ukazuje své genitálie. Jde zejména o cizí muže v parku, kteří se odhalují před dětmi. Dále je to harassment, který se definuje jako znepokojování či zneklidňování dítěte pomocí slovních výpadů. I když to dospělý popírá, toto chování má sexuální podtext. Dále to jsou obscénní telefonické hovory, které naštěstí nemají dlouhodobý traumatický efekt a voajérství (voyeurismus). V tomto případě dochází k sexuálnímu uspokojení pomocí pozorování jiných osob při svlékání, nahých lidí nebo při sexuálním styku.

Mezi dotykové formy sexuálního zneužívání patří jednání, kdy je dítě obtěžováno, líbáno, osaháváno na erotogenních zónách a je doprovázené slovními útoky. U sexuálního útoku se dospělý užitím síly dotýká dítěte na erotogenních zónách, mazlí se s ním a poškozuje ho tím, že do něj vniká např. prstem, jazykem nebo předměty. Dospělý se také může pokusit o intrafemurální koitus (styk mezi stehna), znásilnění, které se vyznačuje vynuceným vniknutím do vagíny, konečníku či úst dítěte penisem a o incest, který se definuje jako kontaktní sexuální aktivita mezi dvěma osobami, kterým není zákonem dovoleno uzavřít sňatek. Může jít o sexuální styk mezi dítětem a pokrevním rodičem, nebo mezi dítětem a příbuzným, včetně nevlastního otce a nebo mezi sourozenci. Také se zde může objevit pedofilní obtěžování, v němž se jedná o sexuální obtěžování prepubertálního dítěte dospělým a komerční sexuální zneužívání jako je dětská prostituce, obchodování s dětmi za účelem sexuálního zneužívání. (6)

Sexuální zneužívání můžeme také dělit dle Russella (1983) do tří kategorií podle závažnosti:

a) *velmi závažné* formy sexuálního zneužívání jako jsou orální styk, kdy je oběť aktivní či pasivní účastník, vaginální a anální styk uskutečněný penisem.

b) *středně závažné* formy, mezi které lze zařadit hnětení a líbání prsou, vnikání do vagíny prsty nebo předměty, pronikání prsty, jazykem či předměty do anusu a vzájemné dotýkání se na genitáliích.

c) *nejméně závažné* formy sexuálního zneužívání jako je vzájemné svlékání, nepatřičné líbání s pronikáním jazyka do úst, fotografování, sexuální dotyky, laskání genitálií prsty, jazykem a vnucená masturbace.

V roce 1983 popsal americký dětský psychiatr R. Summit syndrom dětského přizpůsobení se sexuálnímu zneužívání a rozdělil jej do pěti fází.

První fází je *utajování*. V této fázi se rodič snaží uměle navodit pocit společného tajemství o sexuálním zneužívání. Snaží se o vyvolání dojmu u dítěte, že by tomu tajemství nikdo nerozuměl a že pokud by se někomu svěřilo, stalo by se něco zlého. Poté zde nastupuje druhá fáze a tou je *bezmocnost*. Ta se zvyšuje a může přejít do fáze *svedení a přizpůsobení*. Dítě začíná tuto situaci řešit vlastním sebeobviňováním a podrobuje se zneuživateli. Cenou za to je rozštěpení hodnot. Po této fázi může dojít k *opožděnému, konfliktnímu a nespravedlivému odhalení*. Oběť si nechává tajemství pro sebe a ohlásí ho až se zpožděním, což samozřejmě může působit nevěrohodně. Muž je nevinný až do té doby, dokud mu není prokázána vina, a proto se zde můžeme setkat s pátou fází a tou je *odvolání původní výpovědi*. Dítě vezme zpět svou výpověď o sexuálním zneužívání. Má strach, že ho rodiče zavrhnou, z opožděných výsledků či rozbití rodiny a proto raději řekne, že si historku vymyslelo a pachatel může pokračovat ve svém jednání vůči dítěti. Proto by se všichni zúčastnění měli snažit, aby k páté fázi nedošlo.

Mezi dlouhodobé následky sexuálního zneužití řadíme obtíže s důvěrou, obtíže se sebehodnocením, obtíže při získávání úspěchu, obtíže ve společenském styku, obtíže v intimním životě atd. (43)

Jak uvádí Täubner, sexuální zneužívání dětí dospělým znamená vždycky silný zlom v dosavadním vývoji dítěte. Dětská bezelstnost a důvěra, kterou dítě mělo k dospělému,

je náhle zničena. Dítě ztrácí stabilitu ve svém životě, ztrácí perspektivu a snižuje významně vlastní sebehodnocení. **(39)**

1.3.4 Zanedbání

Jak uvádí Špeciánová, zanedbání se vyznačuje nedostatkem péče, způsobujícím závažné ohrožení vývoje dítěte nebo nebezpečí pro dítě. **(38)** Setkáme se s různými druhy jako je např. tělesné zanedbání, které spočívá v selhání zabezpečení tělesných potřeb dítěte v oblasti výživy, ošacení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před ohrožením. Dále hovoříme o citovém zanedbání, které se vyznačuje selháním v zabezpečení citových potřeb v oblasti lásky a smyslu příslušnosti. Další formou je zanedbání vzdělání, které spočívá v selhání plných možností dítěte, jako jsou trvalé absence ve škole, dětská práce v domácím prostředí či mimo domov, krajním případem zanedbání je izolace dítěte od lidské společnosti. **(6)** A v neposlední řadě se může jednat o zanedbání v oblasti zdravotní péče, když tuto pomoc dítě potřebuje, anebo je opomíjena preventivní zdravotní péče a taktéž se zde vyskytuje nedostatečný dohled, který je nutný k přiměřenému věku dítěte. **(12)**

Mezi *vnější podmínky*, které by mohly mít za důsledek zanedbání, řadíme život dítěte v zařízeních kolektivní výchovy, konstelaci neboli složení rodiny, její ekonomickou úroveň a celkové postavení ve společnosti. Dále se jedná o případy úmrtí matky a osíření dítěte, nepřítomnost otce, což se může stát silným deprivacním činitelem, náročná povolání rodičů jako jsou např. rodiny podnikatelů, alkoholismus nebo drogová závislost v rodině, promiskuitní sexuální vztahy a nestálost prostředí v rodině, rodiny utečenců a migrantů.

Druhou kategorií jsou *vnitřní podmínky*, kterými se míní především psychika a celková osobnost primárních vychovatelů dítěte. Mezi ně patří citová nezralost a povahová nevypělost matky, otce nebo obou, která se odvíjí především od jejich mladistvého věku nebo mohou rodiče trpět duševními nemocemi a poruchami. Jinou kategorií jsou vychovatelé s hlubší či lehkou formou mentální retardace, s vážnými smyslovými poruchami, s pohybovou invaliditou. A také se může jednat o zvláštní

životní zásady, postoje a praktiky některých náboženských sekt. **(6)** Některé formy zanedbání se mohou objevovat i v rodinách bez sociálních problémů. **(38)**

Při posuzování lze rozlišit některé stupně zanedbání. Hovoříme o *těžkém zanedbání*, kdy se dítě vyskytuje v takových situacích, které bezprostředně ohrožují jeho život či zdraví (výživa, zdravotní péče, psychický vývoj). A dále hovoříme o *všeobecném zanedbání* v oblasti jídla, ošacení, lékařské péče, kontaktu s jinými vrstevníky, s jinými lidmi. Spadá sem i nedostatečná ochrana před nebezpečím úrazu nebo patologickými jevy jako je alkoholismus, kriminalita a toxikomanie. Na tento jev poukazuje i kazuistika, která je v příloze 2 této práce.

1.3.5 Zvláštní formy týrání a zneužívání

Do této skupiny můžeme zařadit systémové týrání (druhotné zneužívání a ponižování), organizované zneužívání dětí, rituální zneužívání, sexuální turismus a Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení).

V *systémovém týrání* jde v podstatě o to, že systém, který by měl být k prospěchu dítěte, ho naopak poškozuje. Zvlášť závažné jsou ty způsoby, které řeší problém odebráním dítěte z rodiny, aniž by dříve poskytly potřebnou podporu a pomoc. Stejně tak sem patří nedostatečná péče o děti v problémových či dysfunkčních rodinách nebo špatná péče v denních zařízeních, ve školách apod. Systémové zneužívání je typické pro opuštěné nebo odebrané děti z rodin či děti v dětských domovech. Patří sem např. celá řada vyšetření, která mohou být zbytečná, opakovaná, necitlivě prováděná, nešetřící a poškozující osobnost dítěte.

Systémové týrání se vyznačuje *druhotným ubližováním* (sekundární viktimizací). To zde nastupuje po prvním traumatu, poranění či poškození dítěte kvůli těm, kteří by měli naopak dítě chránit, zamezit dalším škodám a ty původní odstranit. **(38)**

Organizované zneužívání dětí představuje závažné formy sexuálního zneužívání, kde se klade důraz na jeho organizovanost. Ta přesahuje hranice města, země či kontinentu. Patří sem *dětská prostituce*, *dětská pornografie* v kontextu se sexuální turistikou a nový

typ obchodních aktivit, kde je dítě pouhé zboží. Organizované zneužití lze charakterizovat jako zneužití mnoha pachateli, kteří se snaží dosáhnout tohoto cíle. (6)

Rituální zneužívání je takové zacházení s dětmi, které se uskutečňuje v souvislosti s náboženskými, magickými či nadpřirozenými symboly a charakteristikami, jež jsou součástí organizovaného společenství. Nemusí jít o skupinový jev a ani nelze předvídat, jak se bude zneuživatel k dítěti chovat. Vyzývání těchto symbolů má sloužit k nahnání strachu u dítěte. (44)

Münchhausenův syndrom v zastoupení (by proxy) se vyznačuje tím, že si rodiče vymýšlejí nejrůznější příznaky a požadují, aby jejich dítě bylo opakovaně vyšetřováno a léčeno. (6)

1.4 Prevence

1.4.1 Primární prevence

Podle Světové zdravotnické organizace znamená primární prevence počínat si tak, aby k určitému neblahému společenskému jevu vůbec nedocházelo. To znamená předejít jeho vzniku, potlačit jej v zárodku a nedát mu příležitost, aby se mohl rozvíjet. Pro takové společenské jevy jako je týrání, zneužívání, zanedbávání dětí se často používá obrazu plovoucího ledovce, což znamená, že lékaři, psychologové, sociální péče, krizová centra aj. si všímají pouze toho, co je nad povrchem, čili toho, co je zjevné a co se už stalo. Z řečeného samozřejmě ale vyplývá, že pod zjevným povrchem je daleko mohutnější vrstva patologie potenciální, která je připravená stát se zjevnou, pokud k tomu budou příznivé podmínky. Tato patologie zatím neexistuje reálně. Nachází se pouze v latentním stavu, z něhož se může potom stát skutečností. Má zatím formu rizika, které se může nebo nemusí v budoucnu uskutečnit. Primární prevence potom znamená zabránit, aby k danému riziku vůbec docházelo. (6)

V primární prevenci můžeme rozlišit zhruba tři vrstvy:

- 1) je zaměřená na působení na širokou veřejnost

- 2) je zaměřená na působení na rodiče a vychovatele, jakož i na ty, kdo se na rodičovství nebo profesionální vychovatelství připravují
- 3) zaměřené působení na odborné pracovníky a tzv. veřejné činitele jako jsou lékaři, psychologové, sociální pracovníci, právníci, soudci, politici apod.

ad 1) Zaměřené působení na širokou veřejnost

Širokou veřejností je zde myšlena společnost jako celek zahrnující všechny vrstvy obyvatelstva definované věkem, ekonomicky, vzděláním, zaměstnáním či jakýmkoliv jiným způsobem. Jedná se o společenský rámec, v jehož hranicích probíhá život jednotlivců a malých společenských skupin jako jsou například rodiny. Jedná se i o společenské pozadí, na němž se jakékoliv zvláštní chování jednotlivců a malých společenských skupin teprve stává zjevným a nápadným.

Naším úkolem je potom působit na společnost tak, aby byla citovější a citlivější. Aby byla vnímavá vůči zájmům a potřebám dítěte, aby v ní mělo dítě takovou hodnotu, jakou jí přisuzuje Jan Ámos Komenský, tzn. vyšší než hmotné statky a prožitky. Dalším úkolem by zde bylo vytvoření takové společenské životní atmosféry, ve které by se nebezpečí násilí vůči dítěti snižovalo na minimum a na jejímž pozadí by každý uskutečněný akt násilí svým způsobem křičel a tudíž by byl nepřehlédnutelný.

Prostředkem k tomuto všemu je především osvěta a jejími činiteli jsou všechny instituce se širokou působností, které se nějakým způsobem dotýkají života dětí. Jenom s velkými problémy bychom je mohli všechny vyjmenovat a proto je možné pouze naznačit jejich okruhy či kategorie. Patří sem všechny orgány státní legislativy a jimi vytvořené a později i uplatňované zákony, vyhlášky, směrnice, pokyny atd., které se zabývají dítětem a rodinou. Dále sem můžeme zařadit politické strany se svými programy, církev, školství jako celek, zdravotnictví, kulturní instituce, sdělovací prostředky a to zejména televizi, nevládní instituce, organizace zabývající se rodinou a mnoho dalších.

ad 2) Zaměřené působení na rodiče a jiné vychovatele (nynější i budoucí)

Na této druhé rovině má už primární prevence určitější objekt svého působení, své cíle a své prostředky. Jedná se zde o dítě v jeho nejvlastnějším prostředí, které pro něj samozřejmě tvoří rodina a jeho nejbližší vychovatelé. Cílem daného systému je

vybudovat v systému hodnot, postojů, názorů a vědomostí rodiče či vychovatele podmínky pro vnitřní, tzn. psychické přijetí dítěte a to pokud možno přijetí bezvýhradné, přijetí dítěte takového, jaké je. Osvětové působení se musí zaměřit zejména na budoucí rodiče, tzn. dnešní děti, protože působení na rodiče, když už je dítě na světě, je do značné míry omezeno nadějí na úspěch. Na této úrovni jsou prostředky primární prevence všechna obecná opatření ve prospěch rodin s dětmi. Řadíme sem například finanční podporu, nabídku nejrůznějších služeb, nabídku rekreačních možností a jiné. Všechna tato opatření zvyšují pocit bezpečí a jistoty u všech členů rodiny a tudíž i rodiny jako celku a proto přispívají k onomu psychickému přijetí dítěte. Je nutné říci, že jakkoliv jsou příspěvkem významným, nejsou prvotní a rozhodující. Tím je bezpochyby bytostná touha dospělých lidí mít v dítěti pokračovatele svého vlastního života a dárce životních hodnot, které nemůže jinak získat.

Činiteli tohoto působení jsou výše jmenované instituce, ale rozhodující úloha připadá samotné rodině. V dnešní době dovede vývojová a sociální psychologie celkem spolehlivě určit klíčová období, jimž je nutné věnovat zvláštní pozornost. Jedná se o odpovědné početí a dobře prožité těhotenství ženy, s emocionální účastí muže a širšího rodinného prostředí. Dále jsou nám známé nové praktiky vedení porodu, s eventuální účastí otce při něm, pokoje matek s dětmi (rooming – in), včasná pozitivní součinnost matky s dítětem, kojení, propagace účasti otců na výchově dítěte od samého počátku. Důležité jsou i podmínky pro vytváření důvěry v lidi na sklonku kojeneckého věku dítěte, rodinné identity ve věku batolecím, pro přijetí partnera ve hře, pro součinnost a základní formy přátelských vztahů s vrstevníky ve věku předškolním. Nesmíme zapomenout na výchovu k odpovědnosti v důležité fázi vývoje rodičovských postojů vůči malému dítěti a identity rozlišené podle pohlaví v tzv. středním školním věku. Důležité období je i puberta, kdy dochází k pohlavnímu a citovému dozrávání a věk mladistvý, kdy je nutné vedení k odpovědnosti ve vztazích erotických a sexuálních, objevuje se zde antikoncepce, výběr životního partnera, plánuje se rodičovství apod.

Vidíme, že se jedná o určitý vývojový a výchovný cyklus od jednoho těhotenství ke druhému, přičemž každá z uvedených fází by měla být dobře využita a neměla by být promarněna. Naštěstí zde dneska existuje mnoho literatury pro rodiče, která ale málo

zasahuje ty vrstvy obyvatelstva, pro které by byla nejspíše nejvíce potřebná. I sdělovací prostředky s nejširším dosahem mají právě v této oblasti nepochybně největší manko. Zvlášť naléhavým požadavkem celospolečenského významu se zde stává to, aby se sdělovací prostředky zapojily do preventivní osvětové činnosti. (6)

To podle mého názoru není prioritou sdělovacích prostředků. Mají mnohé jiné oblasti zájmu, kterým se věnují s mnohem větší ochotou. Toto téma stojí ve velmi vzdáleném pozadí a dostat ho někam dopředu bude chtít velkou ochotu a práci mnohých lidí a i přes to pochybuji, že se tam vůbec někdy nedostane.

Významně také stoupá úloha školy s jejím programem sexuální výchovy a výchovy dětí k rodičovství. Tato potřebná výchova ovšem předpokládá náležité vzdělání a přípravu učitelů, kteří jsou vzdělávací činností pověřeni. Pokud má jít vskutku o výchovu a ne jen o pouhé předávání nějakého souboru poznatků, je nutné, aby v celém školském systému byla vytvářena a posilována příznivá atmosféra dítěti i rodině.

Stoupá také úloha mladých samotných lidí a to ve spojitosti s prevencí nechtěného těhotenství. Stejně tak vstupuje do popředí propagace antikoncepce a plánování rodiny. Rovněž povznesení otcovské role v rodině je důležitým článkem preventivního osvětového a vzdělávacího úsilí.

Konečně je nutné připomenout, že svou preventivní funkci měl i mezinárodní Rok rodiny 1994 vyhlášený OSN. V rámci tohoto projektu bylo uskutečněno mnoho výchovných a propagačních akcí a bylo zahájeno mnoho nových výzkumných a vzdělávacích projektů, které se promítaly do veřejného života i do státní legislativy. Proto zde nyní jde o to, aby iniciativa soustředěná do jednoho roku byl náležitě zužitkována i v těch následujících.

Na závěr je možné shrnout předchozí úvahy v tom smyslu, že primární prevence je cíleně zaměřena na rodinu a nynější i budoucí vychovatele dětí. Jedná se o všechno, co zabraňuje vzniku toho, čeho se týká sekundární prevence. To znamená, aby nevznikaly rizikové skupiny obyvatelstva a rizikové životní situace, jež jsou pak onou „úrodnou půdou“ pro CAN.

3) Zaměřené působení na odborné pracovníky a veřejné činitele

Na této úrovni se už nejedná o základní informace a z nich odvozenou širokou osvětu, ale o zprostředkování poznatků z výzkumů, odborných studií a průzkumů obyvatelstva. Cílovou skupinou potenciálních příjemců jsou potom lidé nejrůznějších vědních oborů a společenské praxe, kteří se zabývají otázkami CAN. **(6)**

1.4.2 Sekundární prevence

Za sekundární prevenci se ve spojitosti se syndromem CAN pokládá předně vytipování rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací, za nichž nejspíše k týrání, zanedbávání či zneužívání dítěte dochází. Za druhé se jedná o cílené, programové působení na tyto skupiny lidí a na tyto situace tak, aby se samotné riziko syndromu CAN snížilo na minimum.

Prevence na této úrovni znamená tato rizika odhalovat, objasňovat, poznávat, tzn. mít je pod kontrolou, popřípadě je aktivním působením zmenšovat. Jde o to jednak chránit dítě i potenciálního pachatele CAN, aby to, co bylo jen „v možnosti“, se nestalo skutkem.

Prvním krokem zde je, že si rizikovní lidé jsou vědomi své rizikovosti. K tomuto kroku vedou v podstatě dvě cesty. Jednak se jim to připomíná způsobem pozitivním, tzn. dodáváním informací, poučováním, vzděláváním, nabídkou pomoci, příkladem uspokojivého řešení apod. Druhou možností je způsob negativní, tzn. vlastním zastrásováním čili zveřejňováním trestních či jiných postihů provinilců, příkladem neuspokojivého řešení apod.

Druhý krok znamená to, že tito rizikovní lidé převedou ono uvědomění si ve skutek a jsou ochotni na sobě pracovat, udělat něco pro sebe a rizikovosti se zbavit.

Třetí krok je potom věcí celé společnosti, která jim v tom podá pomocnou ruku. Ovšem předpokládá se to, že má co nabídnout. **(6)**

1.4.3 Terciální prevence

Terciální prevence obnáší terapii a práci s dítětem a jeho rodinou v rámci plánu následné péče. **(19)**

1.5 Kriminologické aspekty syndromu CAN

1.5.1 Příčiny jevu

V USA byly na počátku 70. let 20. století vypracovány první studie, které měly přispět k vysvětlení mechanismu vzniku týrání. Vědci se snažili identifikovat určité rizikové faktory, které by mohly být spojeny s výskytem týrání v rodině. Můžeme sem zařadit například alkoholismus rodiče, nízké sociální postavení rodiny, nezaměstnanost některého z rodičů apod. Vnější i vnitřní faktory se podle daných výzkumů při vzniku týrání navzájem podmiňují a proto není možné oddělovat vlivy prostředí, které považujeme za vnější od vnitřních předpokladů, které se podílejí na vzniku týrání.

Základní souvislosti vzájemného působení jednotlivých rizikových faktorů týrání vymezuje integrativní model týrání. Podle tohoto modelu je možné rozdělit působení rizikových faktorů na jednotlivce v rámci ontogenetického vývoje, mikrosystému rodiny, exosystému a makrosystému. **(28)**

a) ontogenetický vývoj, interakce rodič - dítě

Existují určité vlastnosti dítěte, které se spolupodílejí na vzniku týrání. Byly vysledovány biologické faktory, které se vyskytují častěji u týraných dětí, než u běžné dětské populace. Můžeme sem zařadit nízkou porodní váhu, nedonošenost dítěte, vrozené nebo získané tělesné či mentální vady. **(18)** Tyto děti jsou potom více ohroženy týráním, jelikož nesplňují očekávání svých rodičů.

Ve větší míře nebezpečí jsou také děti, které jsou mentálně retardované, protože jsou naprosto závislé na svém pečovateli. Do trestu se může promítnout osobní zklamání, ponížení rodičů, frustrace z náročné práce a z nenaplněných ambic v rodičovské úloze.

Pokud se dítě pohybuje v pásmu podprůměru svého intelektového vývoje v případech lehčího postižení a může navštěvovat základní školu, je nátlak na dítě a jeho výkonnost mnohem větší. Rodiče v těchto případech pokládají své dítě za odpovědné za své nedostatky a jejich školní výsledky, které se vyznačují nevyrovnanou výkonností, jsou pro ně nepochopitelné a rozčilující. Tato skupina dětí je nejvíce trestanou. **(6)**

Ohroženou skupinou jsou také děti, které trpí autismem, děti, kde se vyskytuje specifická porucha učení, leváci přeučovaní násilnou cestou na psaní pravou rukou, děti s bizarními prvky chování, které bývají způsobeny anomálním vývojem osobnosti.

Zvýšený výskyt týrání je rovněž zaznamenán u dětí, které svými projevy vychovatele zatěžují, dráždí, vyčerpávají. Velice často trpí lehkými mozkovými dysfunkcemi, jejichž projevem je hyperaktivita, neklid a impulzivnost chování.

Odpovědný za případné týrání svého dítěte je dospělý člověk. Sám se může rozhodnout, jestli svému dítěti začne ubližovat nebo ne. Předpokladem pro správné rozhodnutí je existence rozpoznávacích a ovládacích schopností u jedince. Tyto omezené schopnosti se vyskytují asi u 5 % případů týrání. **(28)** Rizikovou situací se tak pro dítě stává soužití s rodiči, kteří trpí nějakou duševní chorobou jako je například schizofrenie. Dítě je v důsledku změněné psychiky rodičů jednak týráno, ale na druhé straně taky přejímá jejich životní pohled na svět, nesprávně chápe životní hodnoty, přebírá vzorce chování, které vidělo u rodičů a dále je potom aplikuje při zvládání zátěžových situací ve svém životě. **(38)**

Dalším rizikovým faktorem na straně rodičů mohou být nereálná očekávání ohledně individuálního vývoje dítěte. Mnohdy mírné a nepodstatné odchylky v jejich vlastnostech mohou mít za následek nepochopení či jejich následné týrání. Ještě před narozením dítěte se vytvářejí postoje rodiče vůči dítěti, a proto mnohé studie poukazují na význam pozitivního postoje rodiče k narození dítěte. **(6)**

b) mikrosystém rodiny

Při vzniku týrání se neuplatňují výše uvedené charakteristiky rodičů a jejich dětí izolovaně, nýbrž v širších souvislostech vnějšího prostředí. Na této úrovni je potom zkoumán ekonomický a sociální statut rodiny, struktura rodiny a výchovné styly v rodině. Při výchově dětí jsou v rodinách uplatňovány autoritativní prvky a základem této výchovy je disciplína a strach z trestání. Jestliže se v rodinách sleduje funkčnost vztahů mezi jednotlivými členy rodiny, nápadným rysem je zde dlouhodobá přítomnost napětí ve vztazích. Vztahy jsou zde potom méně srdečné a proto neuspokojující.

Vliv na výskyt týrání na straně rodiče má i tzv. mezigenerační přenos násilí. I když tato oblast ještě není dostatečně prozkoumaná, je přijímán názor, že týrající rodič byl

v dětství sám podroben týrání. Na druhé straně jsou zde i faktory, které mají vliv na snížení rizika přenosu týrání na další generaci. Řadíme sem lepší aktuální sociální podporu, podporu od partnera, vytvoření pozitivního vztahu v dětství k dospělé osobě. Dobrá je i zkušenost z psychoterapie, během které je v minulosti týrané dítě schopno akceptovat ucelený obraz o traumatické události spojený s hněvem a odpovědností. Tento hněv ale směřuje vůči násilníkovi, nikoliv proti sobě. (27)

Strauss a Kantor provedli v roce 1987 výzkum, jehož výsledkem bylo zjištěné, že u jedinců týraných a zneužívaných v dětství je 3 – 5 krát větší riziko toho, že budou týrat své dítě, než u těch, kteří sami týráni nebo zneužíváni nebyli. V dětství prožité násilí se pak opakuje o generaci později, kdy míra následného násilí závisí na intenzitě a délce daného týrání a zneužívání. (2)

c) exosystém

Týrání dětí je vysvětlováno jako možný důsledek interakce mezi manžely, mezi rodičem a dítětem, mezi dítětem, prostředím a společností. Vzájemnými interakcemi mezi rodinou a jejím vnějším prostředím jako je obec, sousedství či církevní společenství se zabývá psychosociální model týrání. Podle tohoto modelu je sociální postavení rodiny významným faktorem, který ovlivňuje vztahy uvnitř rodinného prostředí.

Je všeobecně známá skutečnost, že se týrání vyskytuje v každé společenské či ekonomické vrstvě, i přesto je nízká ekonomická a sociální úroveň pokládána za rizikovou. (27)

d) makrosystém

Za součást makrosystému lze považovat kulturní a duchovní hodnoty celé společnosti, které se projevují v celkovém postavení dítěte ve společnosti. Tomuto odpovídá i legislativní rámec, který byl vytvořen na ochranu dětí. Projevuje se zde vliv médií, které napomáhají snižovat schopnost soucitu s obětí. Dochází k tomu vlivem každodenní prezentace brutality, tím se ve společnosti zvyšuje tolerance k násilnému chování a tím i k možnému týrání dítěte.

Základní příčinu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí shledává Dunovský v podřízeném postavení dítěte ve společnosti. V rodinách se vytváří patriarchální vztah

k dítěti. Objektem péče rodičů se tak stává dítě a tudíž se zde vytváří i prostor pro libovolné zacházení s dítětem, v němž se ještě využívá uzavřenosti a intimity rodiny. **(6)** V rodinách se potom vyskytují témata, která jsou označovaná jako nevhodná, tabuizovaná. Přetrvávají zde i jisté rodinné mýty, které podporují až nevhodnou uzavřenost a nepropustnost rodinného prostředí. **(35)**

1.6 Kategorie pachatelů trestných činů ohrožujících nezletilé děti

1.6.1 Obecně

Určit typické vlastnosti, které charakterizují osoby dopouštějící se týrání a zneužívání dětí, není možné, i přesto je možné vysledovat obdobné charakterové rysy.

Všeobecně si trýznitelé uvědomují a rozpoznávají své nevhodné chování vůči dítěti a měli by být schopni své chování plně ovládnout. Uznávají morální kodex, jenom určitá oblast sociální přijatelnosti agresivního chování je u nich nedostatečně strukturovaná. Tito lidé bývají zpravidla nezdrženliví, výbušní, nezodpovědní. Jejich citové prožívání bývá labilní s citovým chladem, jsou infantilní s pocity méněcennosti. Pouze u jednoho procenta z celkového počtu pachatelů bývá prokázána přítomnost duševního onemocnění nebo sexuální poruchy. **(13)**

Podle psychologických a psychiatrických posudků se trestné činnosti na dětech nejvíce dopouští rodiče s anomálními psychopatickými rysy osobnosti, dále osoby sexuálně deviantní, osoby s organickými poruchami a neurotické osobnosti. Jenom malé zastoupení je u rodičů, kteří trpí vážnou duševní poruchou. **(14)**

Problémy s alkoholem nebo jinými druhy závislostí mají často pachatelé trestných činů týrání svěřené osoby a pohlavního zneužívání. Pod vlivem alkoholu dochází k výraznému odbourání společenských zábran, což může mít za následek sexuální násilí i vůči dětem. Tyto tendence se často objevují v rodinách, kde žije matka s dcerou a nevlastní otec. **(6)**

Dle odborné literatury lze rizikové dospělé dělit do dvou skupin. Bývají zpravidla primárními vychovateli dítěte a proto se z nich mohou rekrutovat pachatelé trestných činů týrání svěřené osoby a pohlavního zneužívání.

1. *Riziková dospělá u fyzického týrání* bývají zpravidla osoby:

- s anomálním vývojem osobnosti (psychopatie), zvláště ti s agresivními povahovými rysy
- někteří lidé psychicky nemocní (psychotici) – tyto osoby se často dopouštějí týrání často s bizarními prvky jako například vyhodí dítě z okna v domnění, že je dítě pták s křídly a umí létat. U lidí s neurotickými obtížemi se mění běžně chronická frustrace v agresi.
- problematičtí jsou také alkoholici, toxikomani, mladiství rodiče, povahově nevyzrálí, nevyspělí (v těchto případech je jim dítě na obtíž, protože se nemohou věnovat svým zájmům jako před narozením dítěte, s plačícím dítětem si neví rady, proto zde může proti němu vzrůstat agrese)
- patří sem také lidé se zvláštním životním stylem, příslušníci některých společenských skupin s agresivním programem, stoupci agresivních rituálů apod.
- v neposlední řadě sem patří lidé dlouhodobě ve stresové situaci jako jsou např. nezaměstnaní, lidé uražení nebo poníženi (6)

2. *Pohlavní zneužívání a riziková dospělá* - v tomto případě se nejedná pouze o primární pachatele, ale připadají zde v úvahu i jiné osoby, které přijdou do styku s dítětem v rodině nebo i mimo ni. Jedná se o širší okruh příbuzných, známých, ale také učitelů, vedoucích různých kroužků a skupin apod. V naprosté většině případů se jedná o muže se sexuálními úchylkami, nejčastěji pedofilii, o muže staršího věku, u nichž se ochabuje schopnost sebekontroly, se stávají také rizikovými. Demence, jiné poruchy nebo onemocnění omezují kontrolu pudového jednání. Do skupiny rizikových osob patří také muži sexuálně hyperaktivní, kteří pociťují neuspokojené sexuální touhy, rovněž alkoholici, toxikomani.

1.6.2 Pedofilní pachatelé

Na základě odborné literatury lze v případech sexuálního zneužívání stanovit typy pedofilních delikventů. Pedofilie je parafilie (sexuální deviace), u které jde o erotické

čili erotosexuální zaměření na objekty v prepubertálním věku. Jedná se o zaměření na chlapce a dívky bez znaků dospívání. Nejčastěji se zde objevuje zaměření na děti ve věku pěti až dvanácti let. Pedofilové jsou lidé, kteří preferují za prvé fyzickou nezralost objektu, tzn. nepřítomnost sekundárních pohlavních znaků jako je chybění pubického ochlupení a prsů u dívek, u chlapců potom nepřítomnost ejakulace a taktéž ochlupení, za druhé i dětské chování. Název pedofilie pochází z řeckého pais (hoch, dívka) a z řeckého philós (milovník), pedofil je tedy milovník dětí. (49)

Pedofilní pachatele lze rozdělit do dvou skupin. Jsou jimi situační a preferenční pachatelé. Skupinu situačních pachatelů tvoří osoby, které nemají sexuální zaměření orientované na děti a do interakce s nimi se dostávají z různých příčin.

Řadíme sem:

- *Regredované osoby* dozrály vývojově do normální heterosexuální preference orientované na dospělé osoby, ale vlivem stresových faktorů se navrátily do dřívějšího vývojového stádia, kdy jako děti preferovaly stejně staré partnery. Pro tyto skupiny osob je charakteristické nižší sebevědomí. Dítě se zde stává náhradním objektem. Hlavním kritériem výběru je dětská dostupnost, které předchází závažná stresová situace. Tito lidé často zneužívají i děti vlastní, právě pro jejich snazší dostupnost.
- *Morálně narušené* mají normální sexuální orientaci. Využívají a zneužívají svého okolí., často lžou, kradou a podvádějí. Také využívají příležitosti a bezbrannosti vlastního i cizího dítěte k sexuální interakci.
- *U sexuálně nevyzrálých* osob není jejich pud jednoznačně vydíferencován jasným směrem. Neustále experimentují, zkouší vše dostupné a mohou při této příležitosti sexuálně zneužít i dítě. Na jedné straně se ukáží dětmi, s osobami přestárlými, ale na druhé straně jsou schopni i normálních souloží, při kterých zkouší sadistické a masochistické praktiky. Hlavní příčinou výběru dítěte je skutečnost, že představuje jiný sexuální objekt, než se kterým měli dříve nějakou zkušenost.
- *Inadekvátní osoby* se dopouštějí pedofilních deliktů při závažné duševní poruše, kdy je jejich pedofilní jednání projevem jejich duševní poruchy jako je

schizofrenie, mentální zaostání, senilita, demence apod. Výběr dětí je zde proto náhodný. V hrubé mučení či dokonce smrt oběti může vyústit i zpočátku nenásilné jednání. **(13)**

Druhá skupina je tvořena preferenčními pachateli, kteří jsou dětmi přitahováni svým abnormálně strukturovaným sexuálním pudem. Jedná se o jedince, jejichž osobnost je strukturována podobně jako osobnost dítěte. Skutečný pachatel dítě miluje, proto nikdy nedochází k penetraci při styku s dítětem, jelikož praktiky bolestivé pro dítě by jej odradily. Jestliže se pedofil dopustí bolestivých praktik, poté se nejedná o čistou pedofilii, ale jedná se o kombinovanou deviaci, tzv. pedofilní sadismus. V tomto případě se nebezpečnost odvíjí od sadismu. **(3)**

U preferenčních pachatelů se vyskytuje vyšší počet obětí, nežli u situačních pachatelů. Mají preferovaný věk, pohlaví dítěte, dávají přednost chlapcům. Pokud je pachatel zaměřen na děti stejného pohlaví, jedná se o případy homosexuální pedofilie. Preferenční pedofily je možné dále dělit na svádivé, introvertní a sadistické. Mezi tři komponenty sexuálního zneužívání patří sexuální kontakt, sexuální vzrušení a právě již zmiňovaný věkový rozdíl mezi pachatelem a jeho obětí.

Většina pedofilů je i přes svoji deviaci schopna sexuálního styku s dospělou ženou. Jsou schopni se oženit a založit dobře fungující rodinu. Pokud mají své vlastní děti, jen výjimečně se na nich dopouštějí pohlavního zneužívání. Úplně jiná situace nastává, když mají děti nevlastní. Stává se často, že se pedofil ožení s osamělou nebo rozvedenou matkou a více než tato žena ho zajímá její dítě, jež bylo vůbec prvotním důvodem pro seznámení s danou ženou. **(13)**

1.7 Právní aspekty

1.7.1 Ústavní normy

Každý stát má povinnost chránit děti před tělesným, psychickým a sexuálním násilím, chránit jeho zdravý vývoj a právem chráněné zájmy, které vyplývají pro

Českou republiku z řady ústavních a mezinárodních norem. Nezbytnou součástí Ústavního pořádku ČR je ústavní zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Základní lidská práva mající vztah k problematice ohrožených dětí jsou obsaženy především v hlavě druhé oddílu prvním, který upravuje základní lidská práva, a zejména v hlavě čtvrté, která pojednává o hospodářských, sociálních a kulturních právech. **(50)**

Z velkého množství základních práv lze například jmenovat způsobilost každého mít právo na život, nedotknutelnost každé osoby, právo nebýt podroben mučení ani krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu, právo nebýt podroben nuceným pracím nebo službám, právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a právo na ochranu jména. Dále je třeba připomenout právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého nebo rodinného života, právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o dané osobě. **(29)**

1.7.2 Mezinárodněprávní normy

Za nejvýznamnější dokument v této oblasti považujeme Úmluvu o právech dítěte, kterou ČR ratifikovala v lednu v roce 1991. Tomuto dokumentu předcházela zejména Ženevská deklarace práv dítěte z roku 1924, Deklarace práv dítěte přijatá v roce 1959 Organizací spojených národů a u obecných úprav Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966.

V článku 1 Úmluvy o právech dítěte nalezneme definici pojmu dítě. Dítětem se zde rozumí lidská bytost mladší 18 let, pokud není zletilost zákonem stanovena dříve. **(8)**

Pojem „blaho dítěte“ je uveden ve čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Zde je uvedena povinnost smluvních států zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. Zároveň zavazuje smluvní strany brát ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců, kteří jsou za ně odpovědní. **(34)**

V čl. 19 Úmluvy o právech dítěte je upravena povinnost smluvních stran činit taková opatření, která jsou nutná k ochraně dětí před jakýmkoliv tělesným, duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáním a nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním. Čl. 32 upravuje právo dítěte na ochranu před prací, která by ohrožovala jeho zdraví, výchovu nebo rozvoj. Dále zde nalezneme opět právo na život, na vlastní jméno, na svou vlast, na domov, na život se svými rodiči, právo mluvit jazykem svých rodičů, zákaz ubližování komukoliv, právo mít své kamarády, právo učit se vzdělávat, právo na vlastní názor, na život bez hladu, na pomoc v nemoci, na život v bezpečí, právo na volný čas, rozvíjet všechny svoje zájmy a nadání, právo žít v míru a v přátelství s dětmi a dospělými ze všech zemí světa. **(11)**

Úmluva o právech dítěte je adresována především těm signatářským státům, jejichž legislativa v oblasti lidských práv dosud neodpovídá mezinárodnímu standardu. Jsou to takové státy, kde dochází k častému porušování lidských práv obecně, a to nejen u dětí, a také země s nízkou životní úrovní, jejichž ekonomika není s to zabezpečit blahodárný vývoj dítěte. **(11)**

Ve vztahu k ohroženým dětem považujeme za nejvýznamnější dokumenty jako jsou Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů přijatou ČR v roce 1980, dále Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení z roku 1993. Tyto úmluvy se snaží pomoci ochraně dětí v mezinárodním kontextu.

Mezi významné dokumenty přijaté Radou Evropy řadíme Evropskou sociální chartu z roku 1961 a Evropskou úmluvu o osvojení dětí z roku 1967. **(20)**

Sexuální zneužívání dětí se stalo závažným mezinárodním problémem. Pro tuto oblast se stal významný Akční program přijatý na I. světovém kongresu proti komerčně zaměřenému sexuálnímu zneužívání, který se konal v roce 1996 ve Stockholmu. Tento plán udával účastníkům kongresu povinnost vytvořit akční plány, které by řešily problémy jako je dětská pornografie, prostituce a obchod s dětmi.

II. světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí se konal v prosinci roku 2001 v Yokohamě. Jednání zde bylo zaměřeno na vytvoření legislativního rámce ochrany dětí, vymáhání práva, prevenci, ochranu a rehabilitaci obětí. Od roku 1990 ve

strukturu OSN funguje Zvláštní zpravodajka pro oblast prodeje dětí, dětské prostituce a pornografie, jež byla jmenována Komisí pro lidská práva. **(38)**

1.7.3 Trestněprávní úprava týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte

Týráním, zneužíváním a zanedbáváním se dopouští trestně odpovědná osoba skutku, který může naplnit znaky skutkové podstaty hned několika trestných činů. Jedná se zejména o trestný čin týrání svěřené osoby, pohlavní zneužívání, znásilnění, zanedbání povinné výživy, ohrožování mravní výchovy mládeže, vraždy, opuštění dítěte, kuplířství, ohrožování mravnosti, únosu, obchodování s dětmi a obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku. Spácháním některého z těchto trestních činů lze považovat podezřelou osobu za obviněnou a proto je možné proti ní použít prostředky dané zákonem trestního řádu až tehdy, pokud proti ní bylo zahájeno trestní stíhání. **(54)**

1.7.3.1 Trestný čin týrání svěřené osoby

Trestně odpovědný pachatel se dopouští trestného činu týrání svěřené osoby dle ustanovení § 215 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“), který týrá osobu, jež je v jeho péči nebo výchově. **(55)** Ochrana se zde poskytuje nezletilým dětem, ale i zletilým osobám, které jsou např. z důvodu invalidity, stáří, mentální retardace apod. odkázány na péči jiných osob. Pachateli tohoto trestného činu mohou být nejen rodiče, ale i učitelé, vychovatelé, sportovní trenéři, nebo jiné osoby, kterým je dítě svěřeno do péče během nepřítomnosti rodičů.

Největším problémem je zde vymezení pojmu „týrání“. Dle ustanovení § 215 trestního zákona si pod tímto pojmem můžeme představit nejen působení fyzických útrap, ale i týrání psychické. Proto je zde významné stanovisko Nejvyššího soudu Rt 11/84 Tpjf 169/82 (Sb. r. 84, 4 –5: 191), které týrání definuje jako zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, bezcitnosti a

určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. **(55)** Trvalost se zde posuzuje v závislosti na intenzitě pachatelova zlého nakládání. Týráním svěřené osoby se může stát i opomenutí povinné péče, např. zanedbání osobní hygieny dítěte, neposkytování přiměřené stravy apod.

1.7.3.2 Trestný čin pohlavního zneužívání a trestný čin znásilnění

Základní skutková podstata trestného činu pohlavního zneužívání je obsažena v ustanovení § 242 odst. 1 trestního zákona. Zde se hovoří o tom, že ten, kdo vykoná soulož s osobou mladší patnácti let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody. **(55)** Z hlediska pohlaví může být pachatelem tohoto trestného činu muž i žena. Rozhodující není ani pohlaví zneužitých osob, protože ustanovení § 242 trestního zákona chrání děvčata i chlapce mladší 15 let před škodlivými zásahy do jejich pohlavní sféry stejně. Objektem trestného činu pohlavního zneužívání je mravní a tělesný vývoj dětí, v širším slova smyslu i lidská důstojnost.

Zákon rozlišuje dvě formy spáchání trestného činu pohlavního zneužívání. Jedná se o formu soulože a formu pohlavního zneužití, která je vykonána jiným způsobem.

Trestný čin pohlavního zneužití je dokonán i v případě aktivního jednání poškozené osoby, tj. např. ohmatávání pachatelova pohlavního údu, což je důležité pro posouzení trestnosti jednání. Trestnímu postihu nemůže zabránit ani skutečnost, že k pohlavnímu zneužití došlo při vzájemné citové náklonnosti, ani skutečnost, že zneužitá osoba s pohlavním stykem souhlasila nebo byla dokonce aktivnější. Tyto okolnosti mohou mít však vliv na posuzování míry nebezpečnosti tohoto jednání pro společnost.

Kvalifikované skutkové podstaty trestného činu pohlavního zneužívání jsou uvedeny v odstavci 2, 3 a 4 ustanovení § 242 trestního zákona. K postihu podle daného ustanovení se vyžaduje splnění dvou podmínek zvyšujících stupeň nebezpečnosti jednání pachatele. Jedná se o to, že se pachatel dopustí pohlavního zneužití vůči osobě mladší 15 let, jež je svěřena do jeho dozoru a zároveň pachatel zneužívá závislosti této

osoby na něm. Za osobu svěřenou do dozoru pachatele považujeme takovou osobu, nad níž má pachatel právo i povinnost dohlížet a bdít nad ní. **(38)**

Mezi závažnou trestnou činností, která spočívá v pohlavním zneužívání nezletilců, můžeme zařadit *trestný čin znásilnění* dle ustanovení § 241 trestního zákona. Jeho objektem je právo každé osoby bez stanovení věkové hranice, která má právo rozhodovat o svém pohlavním životě. Tohoto trestného činu se dopustí ten, který násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jinou osobu k souloži, k jinému pohlavnímu styku nebo kdo využije bezbrannosti jiného. **(36)**

Skutková podstata tohoto trestného činu postihuje jednání, kdy obětí tohoto činu je osoba mladší 18, resp. 15 let. Zákonným znakem trestného činu znásilnění je bezbrannost, kdy osoba není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor.

Změnou zákonů s účinností od 1. 5. 2001 je rozsah odpovědnosti pachatele tohoto trestného činu rozšířen. Předmětem útoku už není pouze žena a postihuje se nejen donucení k souloži, ale i k jinému pohlavnímu styku. Skutková podstata tohoto trestného činu předpokládá dvojí jednání, kterým je násilné jednání a soulož či obdobný pohlavní styk. **(36)**

1.7.3.3 Trestný čin zanedbání povinné výživy

Podstatou takového trestného činu je právo na výživu, které vyplývá ze zákona o rodině. Předmětem vyživovací povinnosti je nejen vlastní výživa, ale i ošacení, bydlení apod. **(52)** Jejich nedostatek může být projevem zanedbání nezletilého dítěte. Tento trestný čin postihuje určitou pasivitu těch, kterým zákon ukládá povinnost pečovat o své dítě. Varovné je zjištění z registrovaných údajů Ministerstva spravedlnosti, že každý desátý stíhaný, obžalovaný, ale i odsouzený je v České republice stíhán pro trestný čin zanedbání povinné výživy. **(56)**

1.7.3.4 Trestný čin ohrožování mravní výchovy mládeže a mravnosti

U trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže dle ustanovení § 217 trestního zákona je nutno rozlišovat dva způsoby jednání, kdy osoba mladší 18 let je vydána nebezpečí zpustnutí. Pachatel jí buď umožní vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo ji svádí k zahálčivému či nemravnému životu. **(55)** V obou případech ale musí mít takovéto jednání za následek nebezpečí zpustnutí. Pod tímto pojmem rozumíme osvojování si takových povahových vlastností, zájmů a návyků jednotlivcem, jež se projeví jako odporující základním principům soužití, a musí být trvalejší povahy.

Pod tímto trestným činem rozumíme jednání rodičů, kteří neposílají své děti po delší dobu do školy, nebo jim nevěnují další potřebnou péči, což může vést k záškoláctví, k potulkám, vyhledávání nevhodné společnosti, popíjení alkoholických nápojů či k trestné činnosti. Také sem spadá jednání rodičů, kteří dovolují nezletilé dceři navazovat nahodilé známosti s muži, jednání rodiče, který vodí nezletilou dceru do restaurací, kde jí umožňuje požívat alkoholické nápoje. Někteří nedbají toho, aby se jejich dítě po ukončení školní docházky zapojilo do řádného pracovního procesu. Pachatelem může být kdokoliv.

Dle ustanovení § 205 trestního zákona lze postihnout *za trestný čin ohrožování mravnosti* jednání toho, kdo uvádí do oběhu, rozšiřuje, činí veřejně přístupnými, vyrábí, dováží, prováží nebo vyváží, přechovává pornografická díla za tímto účelem, nebo jiné předměty, jež ohrožují mravnost a to vůči osobě mladší 18 let. V tomto trestném činu se „vyžaduje“ projev neúcty k člověku, násilí nebo některé podoby pornografie a aby pachatel s tímto dílem nakládal způsobem, jež uvádí zákon. **(38)**

1.7.3.5 Trestný čin opuštění dítěte

Trestného činu opuštění dítěte dle ustanovení § 212 trestního zákona se dopustí ten, kdo opustí dítě, o které má pečovat, nemůže si samo opatřit pomoc a vystaví ho tím nebezpečí smrti či ublížení na zdraví. **(55)**

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba, která má povinnost o dítě pečovat (např. rodič, poručník dítěte, osoba, které bylo dítě svěřeno soudním rozhodnutím do výchovy, pěstoun dítěte, pracovník ústavu atd.).

Opuštěním dítěte dle stanoviska Nejvyššího soudu Rt 35/78 4 Tz 158/76 (Sb. s. r. 78,4 – 5:279 se rozumí ponechání dítěte jeho osudu za takových okolností, které mohou mít za následek nebezpečí smrti nebo újmy na zdraví.

Tento trestný čin se vyskytuje jen v malém počtu. Většinou se jednalo o případy, kdy matky, jež žily osamoceně, odešly z domova, své děti zanechaly v bytě bez dozoru, tento byt zamkly, vrátily se po delší době a přežití dítěte nechaly náhodě.

1.7.3.6 Trestný čin únosu

Skutkovou podstatu tohoto trestného činu upravuje ustanovení § 216 trestního zákona, kde se únosu dopustí ten, kdo dítě, osobu stíženou duševní poruchou nebo duševně nedostatečně vyvinutou odejme z opatrování toho, kdo má o něj povinnost pečovat. **(55)** Skutková podstata upravuje i případ, kdy může pachatel svým jednáním ohrozit mravní vývoj unesené osoby.

Ke slovu „odejme“ se blíže vyjadřuje Nejvyšší soud. Pod tímto pojmem rozumí zásah, kterým se znemožní dále se starat o osobu, k níž má povinnost člověk o ni pečovat. Spočívá především v odvedení či odvozu unesené osoby, tedy v aktivním jednání pachatele. Takovéto jednání lze posuzovat i jako psychické týrání dítěte. Pokud ale je dítě odejmuto z opatrování svého pečovatele a hrozí zde ohrožení mravního vývoje dítěte, posuzujeme toho jednání jako komerční sexuální zneužívání dítěte. **(38)**

1.7.3.7 Trestný čin obchodování s dětmi

Ustanovení § 216a trestního zákona trestného činu obchodování s dětmi postihuje i takové jednání, kdy lze zařadit pro svůj prvek sexuální i komerční mezi případy komerčního sexuálního zneužívání. Trestně postižitelné je zde jednání toho, který

poskytne za odměnu dítě do moci jiného za účelem adopce, využívání dětské práce nebo pro jiný účel, což může mít právě sexuální podtext.

1.7.3.8 Trestný čin obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku

Tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo do ciziny nebo z ciziny zláká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku. Skutková podstata upravuje jednání vůči osobě mladší 18 let, resp. 15 let. Tento trestný čin v sobě zahrnuje sexuální a komerční prvek a je řazen mezi trestné činy postihující jednání mající znaky komerčního sexuálního zneužívání. **(38)**

1.7.4 Právní úprava před 1.4.2000

Před účinností zákona č. 360/1999 Sb. se jednání spočívající v násilí na dítěti, jež nenaplněvalo skutkovou podstatu trestného činu, mohlo kvalifikovat pouze jako přestupek proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Neexistovala speciální skutková podstata přestupku, která by postihovala jednání spočívající v násilí na dítěti. Přestupku proti občanskému soužití se dopustí ten, který jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, nebo mu ublíží z nedbalosti na zdraví. **(51)** Z tohoto je patrné, že tato skutková podstata nemůže účinně reagovat na negativní projevy osoby vůči dítěti. Lze postihnout pouze zlomek případů.

Je složité i důkazní řízení, proto toto ustanovení nebylo využíváno k postihu pachatelů násilí či jiného nevhodného jednání vůči dítěti. **(38)**

1.7.5 Současná právní úprava

Zákonem č. 360/1990 Sb. se novelizovalo ustanovení § 28 zákona č. 200/1990 Sb., upravující přestupky na úseku práce a sociálních věcí a tím tak byla upravena skutková podstata reagující na nepřiměřené opatření osoby vůči dítěti, jež především spočívá

v násilí páchaném na dítěti nedosahujícím intenzitou trestného činu. Podle tohoto ustanovení se dopustí přestupku ten, kdo v úmyslu ponížít lidskou důstojnost nezletilého dítěte vůči němu použije nepřiměřeného opatření. Potom bude úkolem správního orgánu pachateli tento úmysl dokázat, což bývá v mnoha případech právě tím nejtěžším úsekem důkazního řízení.

Z pohledu praxe lze však o efektivnosti využití tohoto ustanovení pochybovat. Podle ustanovení § 53 zákona č. 200/1990 Sb., je k projednávání přestupků na úseku práce a sociálních věcí příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, přičemž zde musí být zřízena komise k projednávání přestupků. V případě, že nemá obecní úřad obce s rozšířenou působností zřízenou komisi, je příslušný referát sociálních věcí. Proto je tento orgán nejen pomáhající při řešení nastalé sociální situace v rodině dítěte, ale zároveň se jedná i o orgán represivní, postihující osoby odpovědné za výchovu dítěte a za negativní jednání vůči dítěti. **(38)**

Také možnost udělení *druhu sankce* a to pokuty až do výše 10 000 Kč se nejeví jako účinná ochrana nezletilého dítěte při spáchání přestupku dle ustanovení § 28 odst. 1 písm. e) č. 200/1990 Sb.

Domnívám se, že udělení pokuty za přestupek v některých případech nemůže vést k samotné nápravě pachatele a dostatečně přispět k neopakování se nepřiměřeného chování vůči dítěti. Naopak se tím zhorší finanční situace rodiny, která většinou nebyla už dříve uspokojivá.

1.8 Reálný výskyt syndromu CAN ve společnosti

Pojem „výskyt“ můžeme definovat jako počet nových případů, které se objevují v daném čase a v daném společenství. Pokud jsou prováděny studie, které mají za úkol zjistit výskyt dětí v populaci, jež jsou ohroženy týráním, zneužíváním či zanedbáváním, naráží na problém obtížnosti stanovení definice pojmu týrání, zneužívání a zanedbávání.

Právě nedostatečné poznání, co to syndrom CAN je a nejednotnost v používání pojmů způsobuje, že se zde objevují značné rozdíly ve výsledcích průzkumů, které vyhodnocují výskyt tohoto jevu.

Nepřesně, odlišně i časově je vymezen i pojem dětství. V Úmluvě o právech dítěte z roku 1989 se nestanovuje dolní hranice dětství. Proto lze v teoretické rovině uvažovat i o prenatálním výskytu CAN, kdy je například plod ohrožen špatnou výživou matky, alkoholismem či jinou závislostí apod. Horní hranice dětství je definována ve článku 1 Úmluvy, kdy je za dítě považována každá lidská bytost, která je mladší 18 let, pokud zletilosti nenabyla dříve.

Při provádění výzkumu zjišťujícího syndrom CAN je také nutné ve společnosti předem určit, zda jsou považovány za sexuální zneužívání kontaktní i bezkontaktní formy nebo pouze forma kontaktní. Rozdílnost v posuzování potom může způsobit rozdíly ve výsledcích statistik, které dokládají výskyt jevu.

1.8.1 Metody používané k zjišťování výskytu jevu ve společnosti

Výskyt jevu se nejčastěji ve společnosti zjišťuje pomocí retrospektivních metod, jež mohou mít podobu telefonických hovorů nebo strukturovaného osobního rozhovoru. Jestliže se jedná o nejtěžší formy týrání, zneužívání či zanedbávání, jsou zde i objektivní důkazy svědčící o případu syndromu CAN. Pokud se ani po delší době nedospěje k jednoznačné diagnóze, je nutné určit, že je zde pravděpodobnost výskytu tohoto jevu. Setkáme se s tím, že mnohdy ani oběti nevědí, že jsou týrány či zneužívány a proto je nutné diagnózu potvrdit až tehdy, kdy zpravidla v souvislosti s jiným problémem vyvstanou i nezvládnuté důsledky týrání či zneužívání, jež se vyskytují ve formě psychických problémů.

Při vyhodnocování zdravotnických a policejních registrů byly čerpány první údaje o výskytu jevu a zjištěné hodnoty výskytu byly nízké. Zdravotníci pracovníci se setkávají s vyšší koncentrací dětí postižených syndromem CAN. Půjde zde však o případy nejzávažnější, neboť k ošetření a hospitalizaci do nemocnice se dostane pouze nepatrné množství skutečných obětí. Je také problematické posuzovat výskyt daného jevu pouze

podle policejních či soudních statistik, protože tyto rozlišují případy jasného výskytu de facto a de iure. Zkreslujícím faktorem je zde otázka, zda neodsouzení pro trestný čin týrání svěřené osoby či pohlavního zneužívání zároveň znamená, že případ je nutno považovat za nepotvrzený, ačkoliv byl prošetřován policií a projednáván soudem. (6)

1.8.2 Provedené orientační studie

V České republice byly provedeny orientační studie, jejichž hlavním úkolem bylo zjistit výskyt týrání, zneužívání či zanedbávání dětí v naší společnosti. Výsledky provedených studií je možné porovnat s obdobnými studiemi v zahraničí a to zejména ve Velké Británii a v USA.

V České republice počet týraných a zneužívaných dětí narůstá. Počet zaznamenaných případů tělesného týrání dětí se během posledních deseti let zvýšil čtyřnásobně. Počet dětí týraných psychicky narostl dokonce dvanáctkrát. Počet případů sexuálně zneužívaných dětí je oproti roku 1995 dvojnásobný. V rámci výkonu sociálně – právní ochrany dětí bylo tak v roce 2005 zaznamenáno více než 7 500 případů týraných a zneužívaných dětí. Nárůst počtu evidovaných dětí se syndromem CAN je bezpochyby ovlivněn zvyšujícím se povědomím veřejnosti a tím i počtem hlášených případů. Nicméně se stále jedná o alarmující údaje.

Důsledkem týrání nebo zneužívání bývá pro dítě psychické trauma trvající dlouhá léta, ne-li po celý život. Včasné rozpoznání a zahájení opatření v zájmu dítěte, jeho následná terapie jsou důležitými faktory v minimalizování dlouhotrvajících důsledků týrání, zneužívání a zanedbávání. (19)

1.9 Možnosti odhalování případů dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných

1.9.1 Okruhy dětí, jimž je poskytována sociálně – právní ochrana dětí

Okruh dětí, na které se sociálně – právní ochrana dětí vztahuje, je vymezen zákonem. Vymezení je pouze demonstrativní a to zejména proto, že existuje mnoho situací, do kterých se děti s rodiči dostávají a které nelze taxativním způsobem v zákoně vyjádřit.

Jedná se především o děti, jejichž rodiče se o ně nemohou nebo nechtějí starat. Dále se jedná o děti svěřené do výchovy jiné osoby než rodiče, děti s poruchami chování nebo s rizikem vzniku těchto poruch. V neposlední řadě se jedná o děti, na nichž byl spáchán trestný čin, děti ohrožené opakovaným nebo dlouhodobým umístováním rodiči do zařízení poskytujících nepřetržitou péči, děti ohrožené násilím mezi rodiči nebo jinými osobami zodpovědnými za výchovu a děti, které podaly žádost o udělení mezinárodní ochrany. (19)

1.9.2 Orgány sociálně – právní ochrany dětí

Odhalovat případy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí lze především jejich cíleným vyhledáváním. V rámci systému ochrany ohrožených dětí působí orgány, které se vzhledem k charakteru své činnosti nejčastěji setkávají s případy ohrožených dětí a které disponují příslušnými znalostmi a pravomocemi v rámci své specializace.

Orgány sociálně – právní ochrany dětí jsou krajské úřady, obecní úřady obce s rozšířenou působností, resp. jejich oddělení péče o rodinu a děti, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Kromě nich zde ještě působí a poskytují sociálně - právní ochranu obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně - právní ochranu dětí a další fyzické a právnické osoby, jsou – li výkonem SPOD pověřeny krajským úřadem.

Dle ustanovení § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon“), **obecnímu úřadu** jakožto orgánu sociálně – právní ochrany dětí přiznává významné pravomoce na poli **preventivní a poradenské činnosti**. V oblasti ochrany ohrožených dětí jde pak především o vyhledávání dětí, na které se sociálně – právní ochrana dětí (dále jen SPOD) především zaměřuje. Tyto zjištěné případy potom obecní úřad oznamuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Pracovníci obecního úřadu také působí na rodiče, aby plnili povinnosti, které vyplývají z rodičovské zodpovědnosti, projednávají s nimi odstranění nedostatků ve výchově dítěte nebo napomínají rodiče a osoby, které narušují řádnou výchovu nezletilého dle ustanovení zákona o rodině. (30)

Zákon v ustanovení § 15 ukládá obecnímu úřadu také povinnost zajistit pomoc dítěti, které se ocitlo bez péče, jež je přiměřená jeho věku, a to v důsledku úmrtí rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení, což nevyklučuje povinnost obecního úřadu postarat se o dítě týrané, zneužívané a zanedbávané, které se ocitlo také bez péče. V těchto případech jde zpravidla o děti na útěku, které se odmítají vrátit domů z důvodu špatného zacházení.

Pro řešení výše popsanych případů dává zákon obcím, krajům a také pověřeným osobám možnost zřídit *zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. Zákon také výslovně uvádí, že zařízení slouží pro péči o děti tělesně či duševně týrané nebo zneužívané, pro péči o děti, jež se ocitly v prostředí a situaci ohrožující jejich základní práva.

Od účinnosti novely zákona zákonem č. 272/2001 Sb., tj. od 1.1.2002, začal působit další orgán SPOD, jímž je *kraj v přenesené působnosti a kraj v samostatné působnosti*. Významné pravomoce má tento orgán SPOD na poli preventivní a poradenské činnosti a v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče.

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí je správním orgánem s celostátní působností a ve své činnosti je podřízen MPSV. Hlavní náplní jeho práce je výkon sociálně - právní ochrany dětí ve vztahu k cizině. Z pohledu ochrany dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných je významnou agendou výkon povinností, které jsou uloženy dle Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí je ústředním orgánem státní správy pro péči o rodinu a děti, právní ochranu mateřství a sociální péči. Tím je míněna především metodická a koncepční činnost tohoto orgánu SPOD v uvedených oblastech. **(38)**

Významným nezávislým orgánem, který hájí práva dětí je také veřejný ochránce práv. V zahraničí je přitom obvyklá funkce veřejného ochránce práv dětí, tzv. dětský ombudsman, do jehož gesce spadá především ochrana dětských práv.

Orgánům sociálně – právní ochrany dětí v postavení ochránců práv dětí či v roli opatrovníků nebo poručníků se v rámci výkonu sociálně – právní ochrany přiznává značná odpovědnost za osud dětí. Přitom v některých případech právní nástroje, které

mají k využití, jsou málo účinné nebo mají nízkou faktickou vynutitelnost, případně není jejich využití vhodné.

Aby bylo možné poskytovat sociálně – právní ochranu v adekvátní míře, je nutné také zajistit dostatečný počet pracovníků. Ze statistických údajů vyplývá, že od roku 2000 došlo k celkovému poklesu počtu pracovníků orgánů SPOD o 10 %. Je zde tedy vidět opačný trend než ten, který je nutný. Proto zde není prakticky možné vyčlenit specializované pracovníky pro jednotlivé oblasti sociálně – právní ochrany, a to nejen v souladu s požadavky zákona, ale především s požadavky praxe. Samotný výkon sociálně – právní ochrany je ještě navíc k tomu zatížen administrativní činností, pracovníci se také účastní soudních jednání ve věci nezletilých dětí, přičemž je často nutné se dostavit ke vzdáleným soudům. Obecně lze říci, že přes veškerou snahu pracovníků není za současné situace možné vykonávat sociálně – právní ochranu dětí v dostatečné míře a to zejména z hlediska prevence a terénní práce s rodinou.

U těchto pracovníků sociálně – právní ochrany dětí se také důsledkem vysokého zatížení vyskytuje zvýšené riziko výskytu syndromu vyhoření. Tomuto jevu jde předejít především využitím supervize jako metody odborného dohledu a vedení, podpory duševní hygieny a zdravých mezilidských vztahů. Také je možné dále realizovat tzv. případové konference v podobě vzájemné konzultace odborníků v oblasti sociálně – právní ochrany dětí. (19)

1.9.3 Činnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností při možnostech odhalování případů dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, resp. jeho oddělení péče o rodinu a děti je hlavním a nejdůležitějším článkem systému ochrany dětí v rámci orgánů sociálně – právní ochrany dětí. Tento úřad se nově označuje jako oddělení sociálně – právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, případně úřadu městské části ve statutárních městech. Přesto se v praxi nejvíce používá stále

termín OPD, což je oddělení péče o dítě. Tato agenda bývá zpravidla členěna na agendu terénní sociální práce a na agendu zprostředkování náhradní rodinné péče.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, jakožto orgán SPOD podává návrhy soudu za podmínek stanovených zákonem o rodině. Ve vztahu k týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem jde zejména o návrh na rozhodnutí o splnění podmínky osvojení, která spočívá v tom, že rodiče o své dítě neprojeví žádný zájem. Dále podává návrh na omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo na pozastavení jejího výkonu, návrh na nařízení ústavní výchovy a návrh na její prodloužení nebo zrušení. Tyto návrhy se podávají v případech dětí, u nichž se projeví známky některého druhu ohrožení. Významnou pravomocí orgánu SPOD je podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření dle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

1.9.4 Práce s ohroženou rodinou

Z hlediska sociálně – právní ochrany dětí zahrnuje práce s ohroženou rodinou postupy směřující k obnově narušených funkcí rodiny tak, aby zájem a blaho dítěte byly zachovány v co největší míře. Úkolem pracovníků SPOD je především neustále monitorovat a vyhodnocovat situaci v rodině z hlediska míry ohrožení dítěte v souvislosti s vývojem nepříznivé situace. Klasifikace rizik v rodině potom zahrnuje definování rizik a rizikových činitelů, dále možné zdroje těchto rizik a v neposlední řadě definování podpůrných činitelů uvnitř i vně rodiny.

V rámci vyhodnocování situace v rodině pracovníky SPOD je také nutná spolupráce, na kterou poukazuje kapitola číslo 1.9.6 SPOD a spolupráce s dalšími institucemi.

Při práci s ohroženou rodinou je dalším krokem stanovení sanačního plánu rodiny na základě poznatků získaných výše uvedenou klasifikací. Tento sanační plán by měl zahrnovat postupy vedoucí k obnově narušených funkcí rodiny při maximálním využití jejích vlastních zdrojů. Výchozím kritériem je míra zájmu rodičů o zachování rodiny příznivé pro dítě, ale i názor dítěte s ohledem na jeho věkovou a rozumovou vyspělost. Výše uvedené činnosti jsou mimo jiné definovány v rámci sociálně – aktivizačních

služeb pro rodiny s dětmi zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Velmi náročnými momenty v práci s rodinou jsou případy, kdy dochází k přemístění dětí mimo vlastní rodinu. Ani tehdy práce s rodinou samozřejmě nekončí, ale naopak se nadále soustředí na obnovení funkcí rodiny směřující k vytvoření podmínek pro urychlený návrat dítěte do rodiny. **(19)**

1.9.5 Terénní sociální práce

Hlavní těžiště práce sociálních pracovníků SPOD by mělo spočívat v ***terénní sociální práci***, při které by měli vyvíjet především preventivní a poradenskou činnost. Setkávají se s případy ohrožených dětí, poskytují jim sociálně – právní ochranu dle pravomocí daných jim zákonem, prověřují věrohodnost sdělení o případech dětí, na které se SPOD zaměřuje.

Na zjištěné skutečnosti musí včas a adekvátně reagovat. Na prvním místě jsou zejména neformální opatření a zásahy jako je např. poradenské vedení a dohled, v některých případech musí sáhnout k závažným zásahům do rodinných poměrů, v nichž už musí plně ovládat a využívat všechny právní prostředky, které přicházejí v úvahu.

Sociální pracovníci získávají informace o ohrožených dětech vlastním šetřením, méně často se dovídají o případech od příbuzných či rodičů dítěte anebo od samotných dětí. **(38)** Návštěvu dítěte v prostředí, ve kterém žije, lze považovat za základ pro kvalitní sociální práci.

Důležitá je také poradenská činnost, která se zaměřuje především na pomoc rodičům, ale i jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte spočívající v pomoci při řešení problémů v péči a ve výchově nezletilého dítěte. Sociální práce může mít buď podobu individuálních konzultací s rodiči nezletilého dítěte, ale také formu přednášek nebo kurzů, kdy se jedná o metodu skupinové sociální práce. **(23)**

1.9.6 SPOD a spolupráce s dalšími institucemi

Při poskytování sociálně – právní ochrany dětí je nutná spolupráce s policií, se soudy, s dětskými domovy, s diagnostickými ústavy, azylovými domy, krizovými centry, psychologickými pracovišti, se zdravotnickým zařízením, se školskými zařízeními jako jsou základní školy, střední školy, vyšší odborné školy a v neposlední řadě i vysoké školy. Pracovníci škol a školských zařízení mohou významnou měrou přispět k ochraně ohrožených dětí. Mají možnost nezletilé děti nejen vzdělávat, ale také vychovávat ke zdravému životnímu stylu, což vlastně naplňuje stránku preventivního působení. Tráví s nimi dlouhé období a tudíž mohou snadněji zaznamenat změny v jejich chování.

Na nutnou spolupráci sociálně – právní ochrany dětí spolu s dalšími institucemi poukazuje kazuistika, která je v příloze 4 této diplomové práce.

Případy týrání, zneužívání a zanedbávání jsou pedagogy hlášeny v 13,1 % všech případů, což vyplývá z výzkumu Dětského krizového centra v Michli a MPSV z roku 1994. Jsou tak druhými nejčastějšími iniciátory ohlášení po zdravotnických zařízeních. **(38)** Na znaky a příznaky svědčící o týrání, zneužívání a zanedbávání dětí ukazuje následující kapitola.

1.9.7 Znaky a příznaky svědčící o týrání, zneužívání a zanedbání

U dětí trpících fyzickým, psychickým týráním či sexuálním zneužíváním se mohou objevovat znaky a příznaky, které mohou být varovnými signály naznačujícími pravděpodobnost nebezpečí výskytu ohrožení dítěte.

U psychicky či fyzicky týraného dítěte se mohou vyskytovat poranění nebo popáleniny nevysvětlitelného původu. Varovnými signály jsou zvláště tehdy, když se vyskytují opakovaně a dítě je neschopno vysvětlit a ani o tom poranění nechce hovořit. Postižené dítě má také strach z rodičů, nechce jít domů a většinou od rodičů i utíká. Na těle dítěte je také možné vidět lysiny či pohmožděniny měkkých částí těla

(stehna, tváře apod.), které mohou být následkem štípání, kousání nebo bití. Takovéto dítě může mít strach ze svlékání před hodinou tělesné výchovy s cílem neodhalovat zraněná místa nesoucí stopy po násilí. Pozornosti by také nemělo uniknout ani zcela nepřiměřené oblečení dítěte např. v horkých letních dnech či naopak v zimních obdobích. Někdy se také mohou vyskytnout sklony k sebetrýznění. **(38)**

Varovnými známkami svědčícími *o sexuálnímu zneužívání* jsou vlastně krátkodobé příznaky sexuálního násilí na dětech. Můžeme rozlišit specifické a nespecifické varovné známky. Mezi *specifické varovné známky* patří poranění vagíny, anusu, otoky pohlavních orgánů, dilatace anusu, poranění hymenu, zhmoždění prsou, nestřídmá masturbace, předčasně zahájený sexuální život a nepřiměřené znalosti o sexu.

Mezi *nespecifické varovné známky* patří strach, úzkost, zvýšená hostilita, sebepoškozování, noční pomočování, cumlání prstů, stereotypní pohyby hlavou či tělem před usnutím, bolesti břicha bez organické příčiny, porucha spánku a noční děsy, opakované záněty močového měchýře, štítivost, odmítání si na noc svlékat šaty, regrese chování, ztráta kamarádů a koníčků, zhoršení školního prospěchu, lži, podvody, krádeže, nedůvěra k dospělým a panický strach být s nimi o samotě, záškoláctví, útky z domova, užívání drog, poruchy v příjmu potravy, změny v chování a emoční oploštělost, smutek, deprese a sebevražedné chování.

V celkovém souhrnu by se mohly změny a zvláštnosti v chování týraného či zneužívaného dítěte vyjádřit takto: celková staženost dítěte projevující se v nezájmu o dění v jeho okolí, vyhýbání se lidem včetně jeho vrstevníků, zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělým, výrazná úzkost v přítomnosti dospělých osob, vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám, nápadně lhostejné postoje vyjádřené slovy „mně je to jedno“, agresivní napadání a šikanování vrstevníků, zvýšená dráždivost a projevy vzteku na sebemenší podněty, vyhýbání se situacím svlékání, potíže v soustředění se ve škole a výrazné zhoršení prospěchu, váhání s odchodem domů po vyučování, informovanost o sexu neodpovídající věku a zralosti dítěte, sexuální napadání vrstevníků, svádivé chování nebo sexuálně laděné hry, odmítání jídla nebo naopak přejídání, opakované útky z domova, pokusy o sebevraždu a sebezohavení. **(26)**

Dalším důležitým znakem možného ubližování jsou známky na těle dítěte jako jsou modřiny, řezné rány, stopy po popálení, jizvy, otoky. Méně specifické jsou jiné jizvy, otoky zápěstí po svazování, oteklé rty, otisky různých předmětů na těle, natrhnutí ucha, otisky dlaně a prstů, stopy po opaření nebo popálení cigaretou. Při zanedbání jsou děti zjevně nemyté, mají nedostatečné oblečení, mohou jevit známky podvýživy nebo mají infekci či chorobu, která je dlouho neléčená.

Přítomnost některého z těchto projevů ještě nemusí nutně znamenat, že je dítě týráno či zneužíváno, ale měli bychom na to myslet pokaždé, když se některé z nich vyskytnou současně nebo v krátkém časovém sledu. Pokud tedy chybí výpověď dítěte, může nám dát celkový obraz možného ublížení kombinace jednotlivých psychických a tělesných projevů. (26)

1.10 Komplexní, interdisciplinární a týmový přístup k ohroženým dětem

Jak uvádí Matoušek, posouzení situace ohroženého dítěte je záležitost složitá a náročná. (17) Jedná se o komplexní diagnostiku a sociální pracovník se zde neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků jako jsou pediatři, nejlépe pediatr sociálně orientovaný, dětský psycholog, mnohdy potřebuje další odborníky – neurologa, dětského psychiatra, speciálního pedagoga, foniatra, logopeda, právníka, popř. další profese.

Odborníci hledají jednoduchý diagnostický systém, podle kterého by bylo možné poměrně v krátké době potvrdit nebo vyloučit podezření z týrání. V tomto směru se nejlépe osvědčil *systém rozpoznání syndromu CAN* zpracovaný profesorem pediatrie V. J. Fontanou, který roztřídil anamnestické údaje a pozorování chování v podmínkách ambulantního vyšetření na dvě skupiny a to na dítě s podezřením na syndrom CAN a na osobu, která se údajně týrání dopouští.

Podle Fontany má největší význam udělat *vyšetření na osobě, která se dopouští týrání*. Předpokládá čtrnáct hypotetických tvrzení, která jsou během vyšetření akceptována nebo vyloučena. Dle jeho slov je možné mít podezření na týrání například

v případech, kdy anamnestické údaje svědčí o tom, že rodiče nepodporují sociální kontakt s okolím a rodina se jeví jako uzavřený systém. Během diagnostického procesu se ukáže, že se nemá rodič komu svěřit a v kom hledat oporu v situacích, které se mu mohou zdát nezvládnutelné. Chování rodiče může také poukazovat na neschopnost emoční komunikace nebo na možnost zneužívání alkoholu či jiné drogové závislosti, může také ignorovat projevy nespokojenosti a to hlavně pláč dítěte atd.

Fontana doporučuje zaměření rozhovoru s rodičem na otázky, které mají za cíl orientačně určit intelektové schopnosti, jež jsou nutné pro výchovu dítěte, zjistit úroveň racionality a iracionality a soustředit se na odpovědi, které by se mohly jevit jako sadistické elementy v chování. Toužimská zdůrazňuje nezbytnost psychologického vyšetření, které nám umožní úplnější obraz osobnosti rodiče a dokonce příčiny, které vedou k týrání a zneužívání dítěte.

Druhá část by se měla dle Fontany zabývat *vyšetřením dítěte* a osoba, která vyšetřuje, by se měla soustředit na pozorování chování dítěte. Reakce týraného dítěte jsou takové, že je dítě vystrašené, chce převzít úlohu rodiče a být pečující, starostlivé, je plačtivé a jeho emoční chování se jeví jako deviantní. Zranění dítěte jsou různého druhu, různého data a jeví se jako opakovaná. **(38)**

D. Krejčířová tvrdí, že je možné poznat týrání dítěte na základě reakcí matky na dítě již na porodním sále nebo v nejbližším následujícím období a to hlavně podle skutečností, když se rodiče zajímají o pohlaví dítěte. Rodiče mohou být rozhořčeni, když dítě nesplní jejich vysoké požadavky. Matka může také těhotenství odmítat nebo se jedná o „přespočetné dítě“. Může během těhotenství prožívat také depresivní pocity. Rodina je izolovaná, rodiče žádali o interrupci a pro dítě se rozhodli jen proto, že tento zákrok již nebyl možný atd. **(38)**

Sociální pracovník by tedy měl stanovit optimální skladbu týmu, měl by naplánovat a organizovat postup vyšetření a koordinovat práci jednotlivých odborníků. Na závěr by měl stanovit komplexní diagnózu, prognózu a navrhnout postup a alternativy řešení a případné terapie a rehabilitace.

Při tomto postupu by měl neustále brát v úvahu, že ohrožený jedinec není samostatný či izolovaný, ale měl by ho brát v rámci jeho „sociálněekologického pole“. **(17)**

1.11 Cíle a priority Konceptce MPSV v oblasti péče o ohrožené děti

1.11.1 Cíle

Oblast sociálně právní ochrany dětí tvoří propojený systém subjektů, které působí ve vzájemné spolupráci při řešení nepříznivé situace dítěte. Konkrétní problémy, které jsou předmětem SPOD, procházejí v posledních letech značnou proměnou. Reakcí na tyto změny je novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, která nabyla účinnosti k 1. 6. 2006 a stejně tak i novelizace mnoha dalších významných předpisů jako je např. zákona o rodině, občanský soudní řád, zákon o výkonu ústavní a ochranné výchovy, správní řád, zákon o Policii ČR apod. Potřeba změny vyvstala i v oblasti metodické a to v podobě nutnosti reagovat na některé nově vzniklé jevy v oblasti sociálně – právní ochraně dětí a aktualizovat postupy, které neodpovídají již původním potřebám.

Cíle Konceptce péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu je zejména sjednotit problematiku sociálně – právní ochrany dětí do jednotného materiálu, který by zmapoval současné trendy v oblasti SPOD, stanovil priority řešení základních aktuálních problémů a v neposlední řadě by nastínil další žádoucí vývoj v této oblasti. Cílem Konceptce není v žádném případě podávat jednostranné návody k řešení konkrétních situací, ale naopak podpořit účelnou spolupráci mezi odborníky různých oborů, státní i nestátní sféry a vytvářet tak komplexní fungující systém péče o ohrožené děti nezatížený překážkami způsobenými kompetenčními spory. Není možné se zabývat jednotlivými částmi Konceptce detailně, vyvozovat konkrétní závěry a opatření, jelikož je sociálně – právní ochrana dětí rozsáhlou a různorodou oblastí.

Konceptce péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu je dokumentem, jehož příprava byla schválena v rámci usnesení vlády ze dne 21. prosince 2005 č. 1652 a cíle a priority vymezené touto koncepcí se vztahují na období let 2006 - 2008.

1.11.2 Priority

S cílem určit základní směry vývoje péče o ohrožené děti v rámci sociálně – právní ochrany dětí jsou definovány priority Koncepce. Jedná se o principy, které reagují na současnou potřebu praxe v této oblasti, zejména s ohledem na základní požadavek zajištění plnohodnotného dětství pro co největší počet dětí. Z hlediska systému péče o ohrožené děti zde zůstává prioritou biologická rodina dítěte. Na všechny formy náhradní péče je nahlíženo pouze jako na dočasné.

Prioritami zde je:

- Spolupráce a komunikace subjektů v rámci péče o ohrožené děti - zde se jedná především o spolupráci mezi jednotlivými resorty státní správy, mezi subjekty státní správy a samosprávy, mezi subjekty státními a nestátními, ale také mezi subjekty přímo činnými v sociálně – právní ochraně dětí a veřejností, médií a zahraničními odborníky.
- Vzdělávání v oblasti sociálně – právní ochrany dětí – zde jde o podporu a rozvoj vzdělávání subjektů v rámci státní správy přímo zajišťujících sociálně – právní ochranu dětí a nestátních subjektů pověřených k výkonu sociálně – právní ochrany dětí. Důraz je zde kladen zejména na komplexní individuální vzdělávání všech pracovníků SPOD a to především v rámci naplňování základních požadavků na výkon sociální práce podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Bude zde podporován též systém dalšího vzdělávání vzhledem k potřebám praxe, sebepoznávání a supervize.
- Zvyšování povědomí veřejnosti o její roli v oblasti SPOD – zde se jedná především o působení na veřejnost ve smyslu většího zapojení občanů do spolupráce s orgány sociálně – právní ochrany dětí při vyhledávání a upozorňování na ohrožené děti.
- Rozvoj sítě náhradní péče o děti – zde jde především o motivaci zájemců o náhradní rodinnou péči, náhradních rodičů a pečovatelů, zřizovatelů různých typů zařízení rodinné péče o děti a odborníků poskytujících poradenství a podporu tak, aby byla pokryta specifická potřeba péče o ohrožené děti při zachování jejich základních práv. Motivací zde může být například rozvoj

podpůrné sítě služeb náhradní rodinné péče, finanční podpora formou dotací a nebo dávek se sociálního systému.

- Důraz na názor dítěte a jeho práva v rámci rozhodování a péče o něj – zde se jedná o důsledné zohledňování názoru dítěte s ohledem na jeho psychický vývoj v každé fázi rozhodování o péči o dítě a to zejména při umístování dítěte mimo jeho vlastní rodinu. Nadále je nutné s ohledem na práva dítěte zvyšovat povědomí dětí i veřejnosti o těchto právech a jejich praktické aplikaci. **(19)**

2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

Cíle práce

V diplomové práci se snažím o ucelený pohled na část problematiky týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Dále se zabývám problematikou informovanosti veřejnosti o týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětech a její zainteresovanosti v dané oblasti. Také zjišťuji informovanost veřejnosti o občanských sdruženích (organizacích, institucích, zařízeních) zajišťujících péči o ohrožené děti v Trhových Svinech a jejich blízkém okolí.

Hypotézy

H 1: Předpokládám, že všeobecná informovanost lidí o týraných dětech bude nízká.

H 2: Předpokládám, že všeobecná informovanost lidí o občanských sdruženích zajišťujících péči o ohrožené děti nebude příliš veliká. Informovanost bude omezena na zařízení typu Linka bezpečí, SPOD a FOD.

3. METODIKA

3. 1 Použité metody a techniky sběru dat

DOTAZNÍK

Dotazník je jeden z nejpoužívanějších prostředků ke sběru informací. Respondenti odpovídají písemně na otázky v tištěném formuláři. Formulace otázek v dotazníku může postupovat od obecnějších ke konkrétnějším či naopak. Vyskytovat se mohou otázky přímé i nepřímé. Varianty odpovědí mohou být otevřené, uzavřené nebo polootevřené. (47)

Při zpracování této práce budou použity jednotlivé metody a techniky z důvodu získání relevantních a validních dat. Půjde o kvantitativně kvalitativní výzkum.

Pro výzkum bude použit dotazník. Na základě zjištěných výsledků dojde k ověření nebo vyvrácení hypotézy H1 a H2. Dotazník obsahuje základní identifikační údaje respondenta – pohlaví, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Součástí je oslovení dotazovaných a vysvětlení smyslu zodpovězení otázek. Na tuto první část navazuje sled 16 otevřených či uzavřených dotazů, týkajících se problematiky týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Dotazník je uveden v Příloze 1.

Podrobnější údaje:

Dotazníkové šetření

Na základě zadání diplomové práce byl v říjnu roku 2006 sestaven dotazník s obsahem 10 otázek. Na základě zvážení závěru, že by bylo zajímavé a přínosné prohloubit danou problematiku o týraných dětech, byl rozšířen o několik stěžejních

otázek. Přednost před anketou dostal dotazník, jelikož bylo možné předpokládat, že návratnost informací bude větší.

Při formulaci jednotlivých otázek bylo postupováno od obecných směrem ke konkrétním. První tři obsahují základní identifikační údaje. Otázky 4 – 16 jsou zaměřeny na problematiku týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. U dotazů 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13 a 15 byla zvolena technika uzavřených otázek, na rozdíl od čísel 6, 8, 14 a 16, které byly ponechány zcela otevřené, jelikož byla snaha získat od respondenta skutečnou a plnohodnotnou odpověď. Zde nebylo na místě ponechávat varianty odpovědí z důvodu zamezení zkreslení skutečných výsledků. Dotazníky byly rozdávány po dobu 3 měsíců.

3. 2 Charakteristika souboru

Základním souborem jsou obyvatelé České republiky. Dotazník je zaměřen na populaci žijící v Trhových Svinech a v jejich blízkém okolí. Celkový soubor dotazovaných byl volen náhodným výběrem. Osobně bylo osloveno celkem 110 respondentů. Během výzkumu byla část věnována zjišťování informací v obchodních centrech, která jsou vhodná svými rozmanitými spektry zákazníků, další část výzkumu byla zaměřena na osoby v blízkém okolí (příbuzní, známí, přátelé) a na závěr byly shromažďovány podklady v domácnostech okrajových lokalit Trhových Svinů a v jeho volném prostranství.

3. 3 Časový harmonogram sběru dat

Datum	Sběr dat
červen 2006	Výběr tématu diplomové práce
září 2006	Konzultace s vedoucím diplomové práce panem Mgr. Josefem Hoškem + studium odborné literatury
říjen 2006	Sestavení dotazníku
prosinec 2006	Rozdávání dotazníků respondentům
únor 2007	Ukončení rozesílání dotazníků
březen 2007	Průběžný sběr dotazníků
duben 2007	Konzultace s vedoucím diplomové práce
květen 2007	Zpracování a následné vyhodnocení údajů získaných z vyplněných dotazníků
květen 2007	Zpracování a vyhodnocení dotazníků do tabulek a grafů
květen 2007	Závěrečná konzultace s vedoucím diplomové práce
květen 2007	Závěrečné úpravy

4. VÝSLEDKY

Výsledky dotazníkového šetření

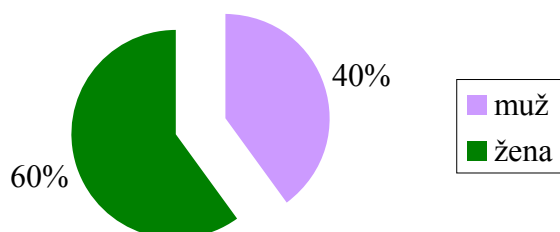
Na základě dotazníkového šetření jsem dospěla k závěru, že získané číselné hodnoty vyvracejí hypotézu H 1: Předpokládám, že všeobecná informovanost lidí o týraných dětech bude nízká a také H 2: Předpokládám, že všeobecná informovanost lidí o občanských sdruženích zajišťujících péči o ohrožené děti nebude příliš velká. Informovanost bude omezena na zařízení typu Linka bezpečí, SPOD a FOD.

Podrobnější informace o výzkumném souboru jsou uvedeny v následujících grafech a tabulky jsou v příloze této práce.

Celkem bylo osloveno 110 respondentů. Návratnost činila 95 vyplněných dotazníků. Z tohoto celkového počtu dotázaných je 38 mužů a 57 žen. V procentním zastoupení tvoří soubor mužů 40% a žen 60%. Pro lepší názornost autorka uvádí skladbu v Grafu 1.

Graf 1

Skladba respondentů dle pohlaví (v %)

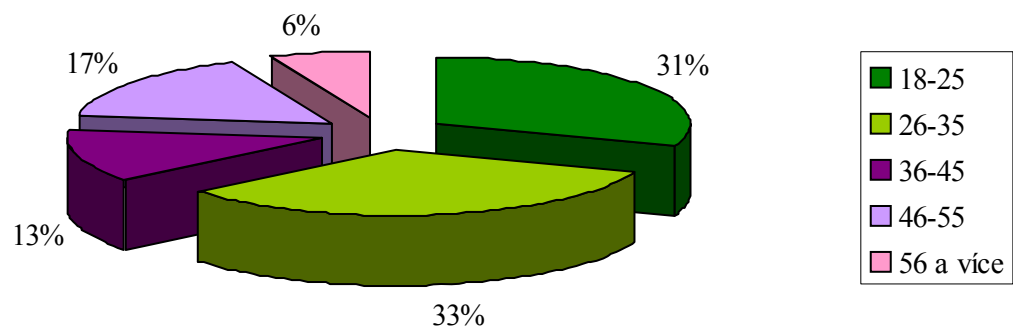

zdroj: (vlastní výzkum)

Grafické porovnání věkového složení jednotlivých respondentů je znázorněno v Grafu 2. Nejčastěji byli osloveni respondenti ve věku 26-35 let a to ve 33%. Dále respondenti ve věku 18-25 let byli osloveni z 31%, respondenti ve věku 46-55 let ze 17% a respondenti ve věku 36-45 z 13%. Nejmenší počet, 6%, tvoří skupina dotázaných starších 56 let a více.

Graf 2

Věková skladba respondentů (v %)

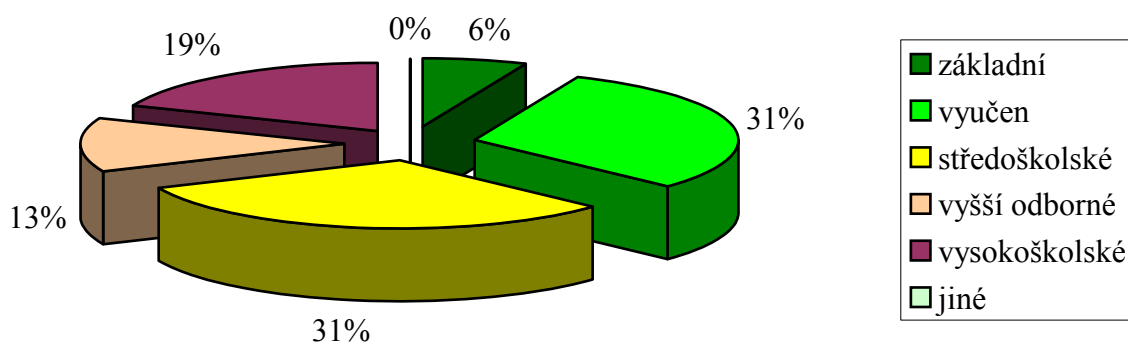

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č.3 jaké je nejvyšší dosažené vzdělání respondenta, největší počet dotázaných zvolilo variantu b – vyučen (a) a variantu c – středoškolské s maturitou. Tyto skupiny v procentním zastoupení tvoří shodně 31%. Variantu e – vysokoškolské uvedlo 19% respondentů. Naopak, variantu a – základní, uvedlo nejméně respondentů, a to pouze 6%. Variantu d – vyšší odborné uvedlo 13%. (viz Tabulka 3 v příloze, Graf 3).

Graf 3

Procentní zastoupení nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů (v %)

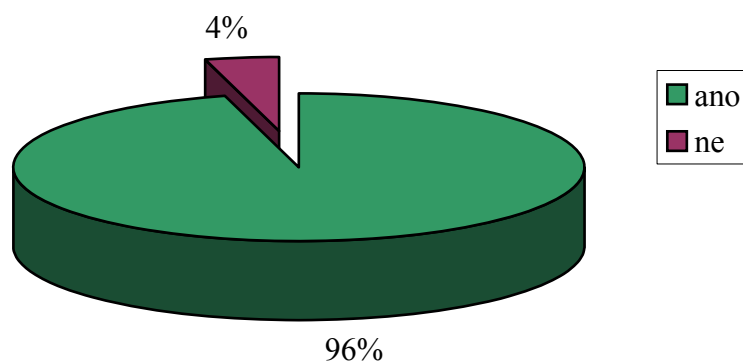

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 4, zda *respondenti někdy slyšeli o týrání dětí*, 96% odpovědělo variantu a, tzn. že o tom slyšeli, pouhá 4% respondentů zvolilo variantu b, tzn. že o tom nikdy neslyšeli. (viz grafické znázornění v Grafu 4 a Tabulka 4 v příloze)

Graf 4

Základní informace o týraných dětí (v %)

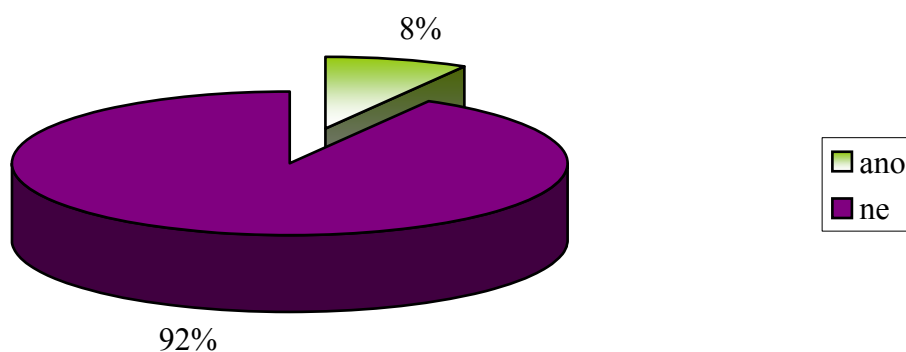

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 5, *pokud respondenti slyšeli o týraných dětech, zda se týrání dětí odehrálo v blízkosti rodiny*, pouhých 8% odpovědělo variantu a, tzn. že se v blízkosti rodiny týrání odehrálo, 92% respondentů zvolilo variantu b, tzn. že se v blízkosti rodiny týrání neodehrálo. (viz grafické znázornění v Grafu 5 a Tabulka 5 v příloze)

Graf 5

Týrání dětí v blízkosti rodiny (v %)

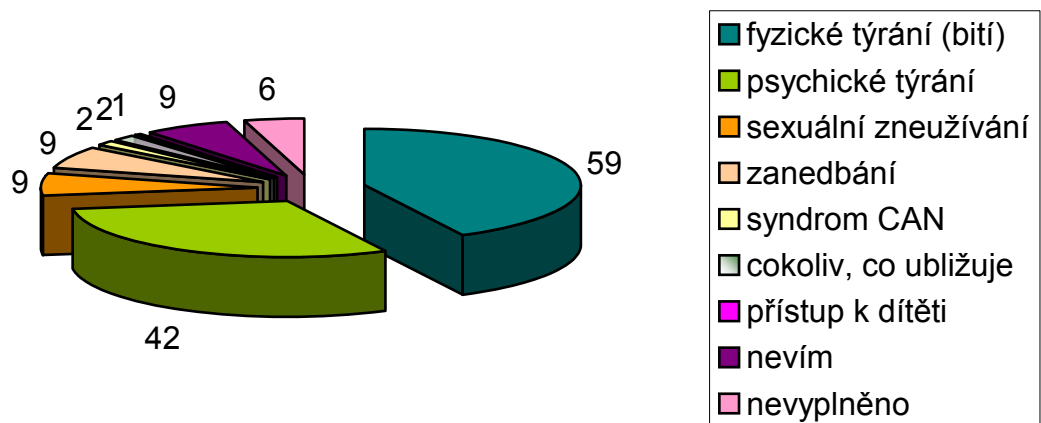

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 6, *co všechno se může skrývat pod slovem týrání dětí*, 59 respondentů odpovědělo fyzické týrání. Toto respondenti vyjadřují slovy fyzické bití, násilí, nepřiměřené fyzické tresty, vylévání si zlosti na dětech, mlácení, nadměrné bití, tyranizování, fyzické ubližování, mučení apod. 42 respondentů se zmínilo o psychickém týrání. Pod tímto slovem si představují psychické ubližování, svazování, ponižování, šikanu, omezování, tyranizování dětí, urážení, zesměšňování, nevšímavost, vydírání, udržování ve strachu. 9 respondentů přidalo i sexuální zneužívání, pod kterým si představují znásilnění, pohlavní zneužívání. 9 respondentů hovořilo o zanedbání, pod kterým si představují zanedbání hygieny, nedostatek stravy, špatné zacházení, hladovění, zanedbání jiných návyků jako je nedostatek péče o zdraví, růst apod., 2 respondenti přesně definovali syndrom CAN. Cokoliv, co ubližuje dětem, zvolili 2 respondenti, 1 respondent přístup k dítěti (zda jde o chtěné či nechtěné dítě), 9 respondentů nevědělo a 6 respondentů neodpovědělo. Odpovědi respondentů jsou v absolutních číslech vzhledem k možnosti otevřené otázky a tudíž více variantám odpovědí. (viz grafické znázornění v Grafu 6 a Tabulka 6 v příloze)

Graf 6

Co všechno se skrývá pod slovem týrání dětí (v absolut. číslech)

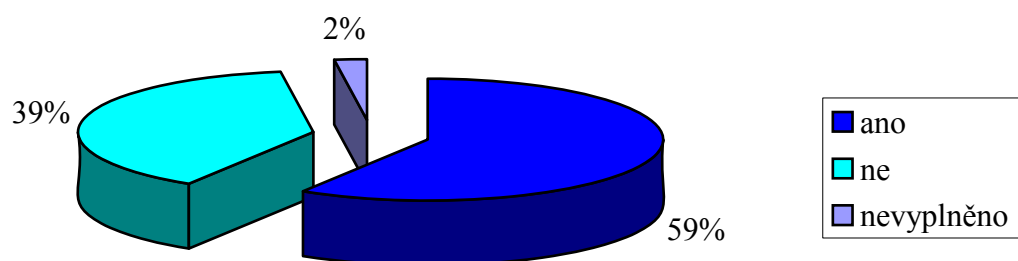

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 7, zda *respondenti vědí, které organizace se věnují týraným dětem*, 59% odpovědělo, že ano, 39% nevědělo a 2% respondentů otázku nevyplnilo. (viz grafické znázornění v Grafu 7 a Tabulka 7 v příloze)

Graf 7

Povědomí lidí o organizacích věnujících se týraným dětem (v %)

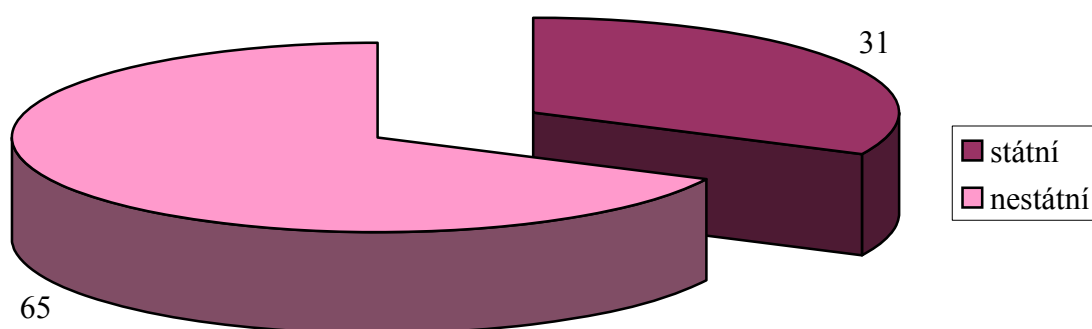

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 8, zda *respondenti vědí, na kterou z organizací je možné se obrátit*, 31 respondentů zvolilo státní instituci a 65 respondentů nestátní. Odpovědi jsou opět v absolutních číslech vzhledem k otevřené otázce a možnosti více odpovědí. (viz grafické znázornění v Grafu 8 a Tabulka 8 v příloze) V grafu 8a a 8b jsou znázorněny vyjmenované státní a nestátní instituce, každé zvlášť.

Graf 8

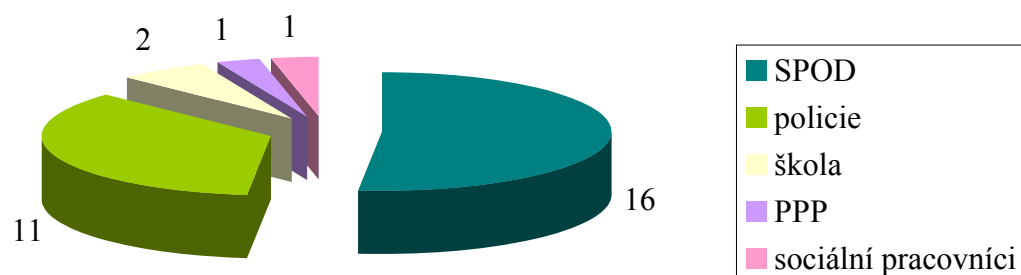
Organizace, na které je možné se obrátit (v absolut. číslech)

zdroj: (vlastní výzkum)

Graf 8a

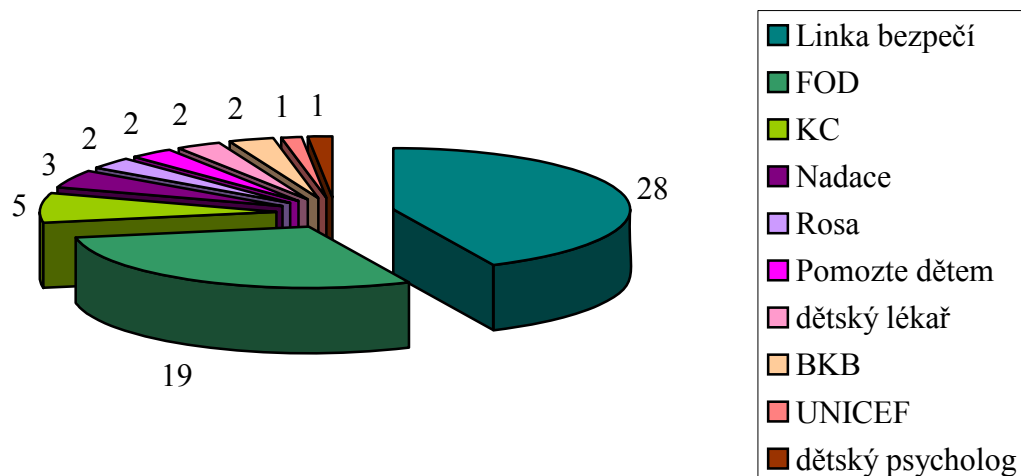
Vyjmenované státní instituce (v absolut. číslech)

zdroj: (vlastní výzkum)

Graf 8b

Vyjmenované nestátní instituce (v absolut. číslech)

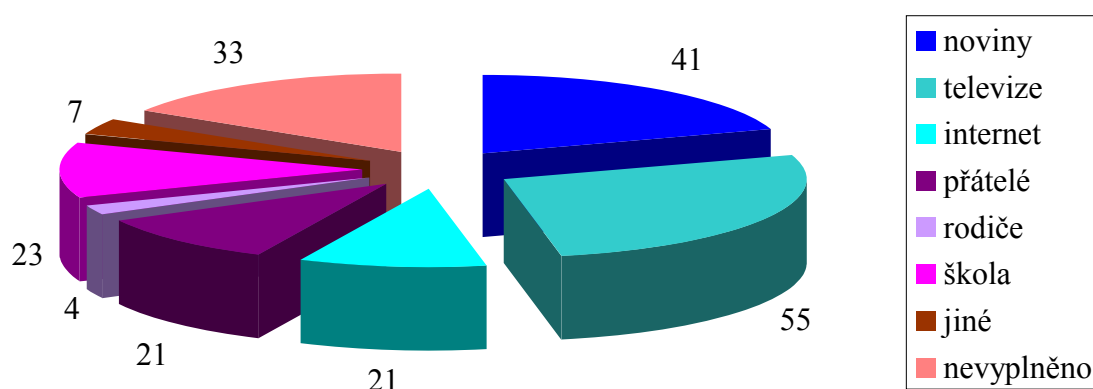

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 9 (Příloha 1 – dotazník), ***jaké zdroje veřejnost použila k získání informací o týraných dětech.*** 41 dotázaných zvolilo variantu a: noviny, časopisy, odborné články, 55 dotazovaných zvolilo variantu b: televizi, 21 dotazovaných zvolilo internet, pro 21 dotazovaných to byli přátelé, známí, kamarádi, 4 z dotazovaných zvolili rodiče, 23 dotazovaných uvedlo školu, přednášky, besedy, 7 z dotazovaných určilo jiný zdroj, kterým byla vlastní zkušenost, vztah k práci a letáky, 33 z dotazovaných otázku nevyplnilo z důvodu, že pokud odpověděli na otázku č. 7 možnost b - ne, měli pokračovat až otázkou č. 10. K této otázce je znázorněn Graf 9 a tabulka 9 (viz příloha). Respondent měl možnost vybrat i několik variant najednou.

Graf 9

Nejčastěji používané zdroje informací pro respondenty (v absolut. číslech)

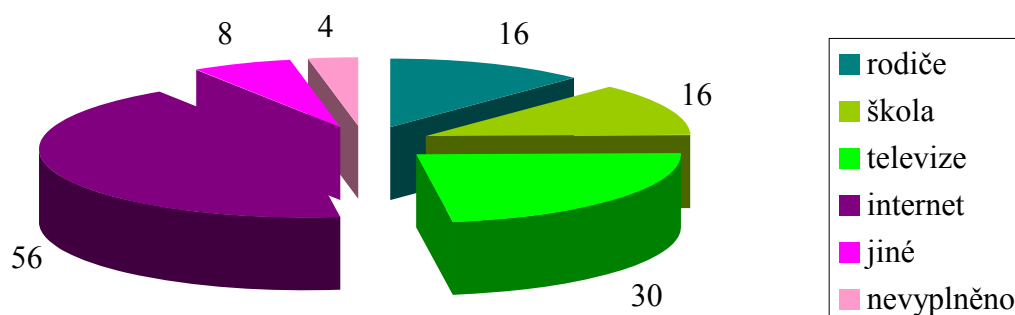

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 10 (Příloha 1 – dotazník), *kde by informace o příslušných organizacích věnujících se týraným dětem nejraději hledali*. 16 z dotazovaných zvolilo variantu a: rodiče, přátelé, kolegové. Stejně zastoupení má i varianta b: škola, přednášky, besedy. Variantu c: televizi zvolilo 30 dotazovaných. Největší zastoupení má varianta d: internet, kterou zvolilo 56 dotazovaných, 8 dotazovaných zvolilo jiné zdroje, kterými jsou zaměstnání, úřady, noviny, časopisy, dcera, 4 dotazovaní otázku nevyplnili. Uvedené zdroje jsou opět v absolutních číslech vzhledem k možnosti více odpovědí. K této otázce je znázorněn Graf 10 a tabulka 10 (viz příloha).

Graf 10

Nejčastěji očekávané zdroje informací respondenty (v absolut. číslech)

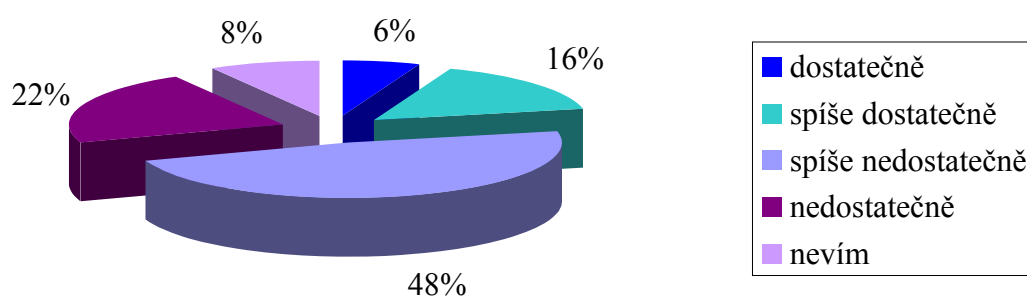

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 11, co si *respondenti myslí o tom, jak je široká veřejnost informovaná o organizacích věnujících se týraným dětem*, 6% zvolilo variantu a - dostatečně, 16% variantu b - spíše dostatečně. 48% si myslí, že je veřejnost informovaná spíše nedostatečně, 22% zvolilo variantu d - nedostatečně a 8% z dotazovaných neví. (viz grafické znázornění v Grafu 11 a Tabulka 11 v příloze)

Graf 11

Informovanost široké veřejnosti podle respondentů (v %)

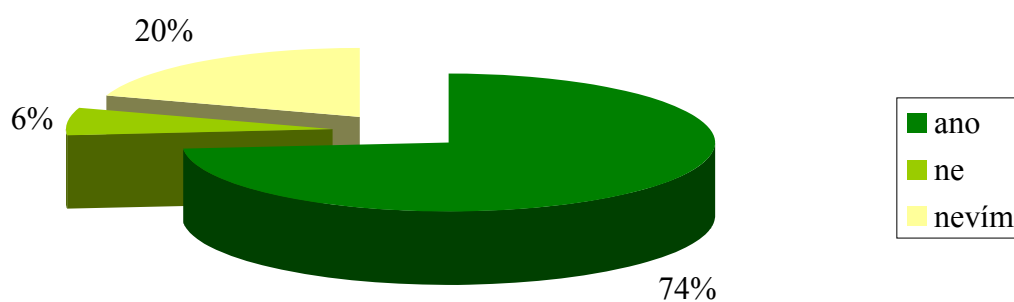

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 12 (Příloha 1 – dotazník), zda si *respondenti myslí, jestli jsou pro ně informace o organizacích věnujících se týraným dětem pro ně vůbec důležité*, odpovědělo 74% dotázaných ANO, 6% NE a 20% NEVÍM (viz Tabulka 12 v příloze a Graf 12).

Graf 12

Důležitost informací o organizacích věnujících se týraným dětem pro veřejnost (v %)

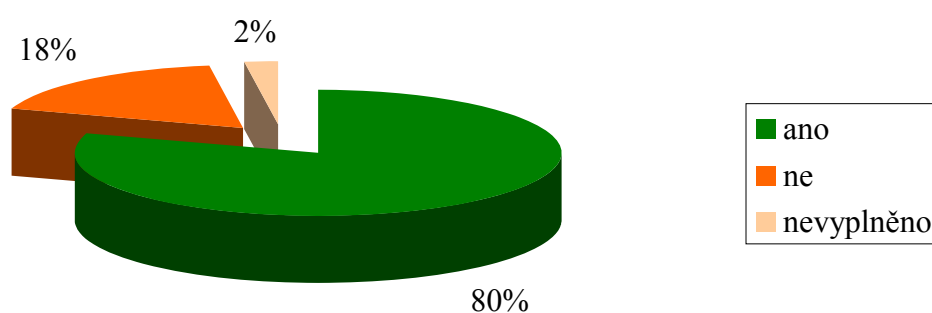

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 13 (Příloha 1 – dotazník), zda by *respondenti uvítali více informací vztahujících se k týrání dětí*, odpovědělo 80% dotázaných ANO, 18% NE a 2% otázku nevyplnilo (viz Tabulka 13 v příloze, Graf 13).

Graf 13

Zájem respondentů o nové informace (v %)

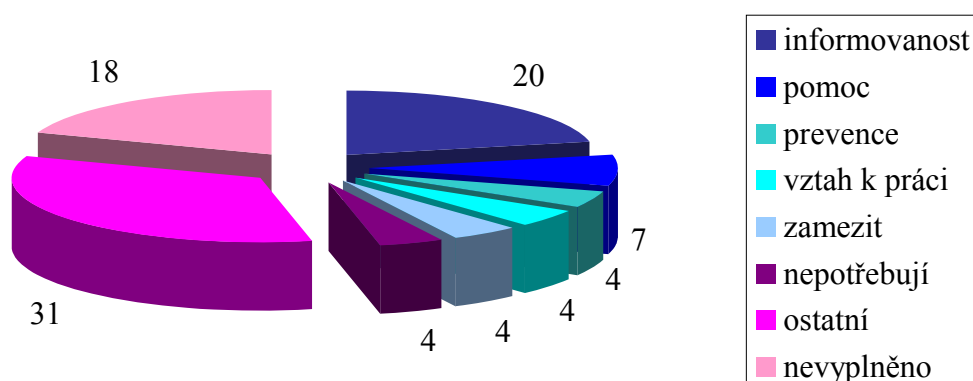
zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 14 (Příloha 1 – dotazník), *z jakého důvodu by respondenti uvítali více informací vztahujících se k týrání dětí*, odpovědělo 20 dotázaných informovanost, 7 dotázaných z důvodu pomoci, 4 dotazovaní prevenci, 4 vztah k jejich práci, 4 z důvodu zamezit týrání, 4 lidé to nepotřebují, 31 dotázaných zvolilo možnost ostatní, ve které se nachází důvody typu, aby bylo možné včasné rozeznání opravdového týrání, z důvodu, že se to může přihodit v okolí, z důvodu zájmu o tuto oblast, že lidé neví, jak zasáhnout, že je málo míst, kam se obracet, z důvodu zachování se co nejlépe, správně reagovat, kvůli vztahu k dětem, aby nebylo okolí k týrání lhostejné, aby věděli, kam se mohou obrátit, z důvodu zlepšení současné situace, že je to deprimující, nejhorší, co se dětem

vůbec děje, že mají lidé zkreslené informace, ale objevil se zde i názor 3 lidí, že se jich to netýká, že je jim to jedno, 18 dotázaných otázku nevyplnilo. (viz Tabulka 14 v příloze, Graf 14).

Graf 14

Důvody zájmu respondentů o nové informace (v absolut. číslech)

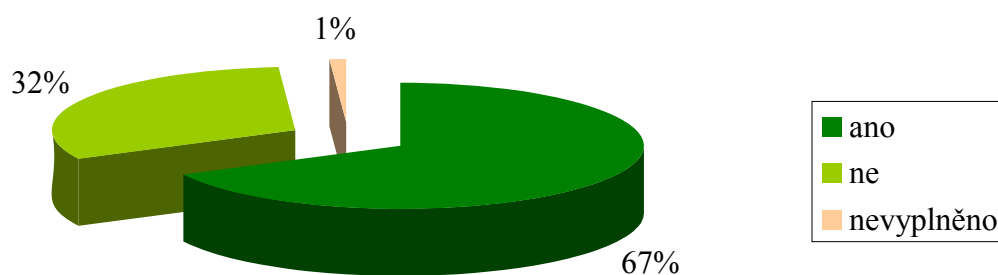

zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 15 (viz. Příloha 1 – dotazník), zda by *respondenti věděli, jak se zachovat, pokud se s týráním dětí setkají*, zvolilo 67% respondentů variantu kladnou – ANO a 32% dotázaných odpovědělo – NE, 1% otázku nevyplnilo (viz Tabulka 15 v příloze, Graf 15).

Graf 15

Zda by respondenti věděli, jak se zachovat, pokud se s týráním setkají (v %)

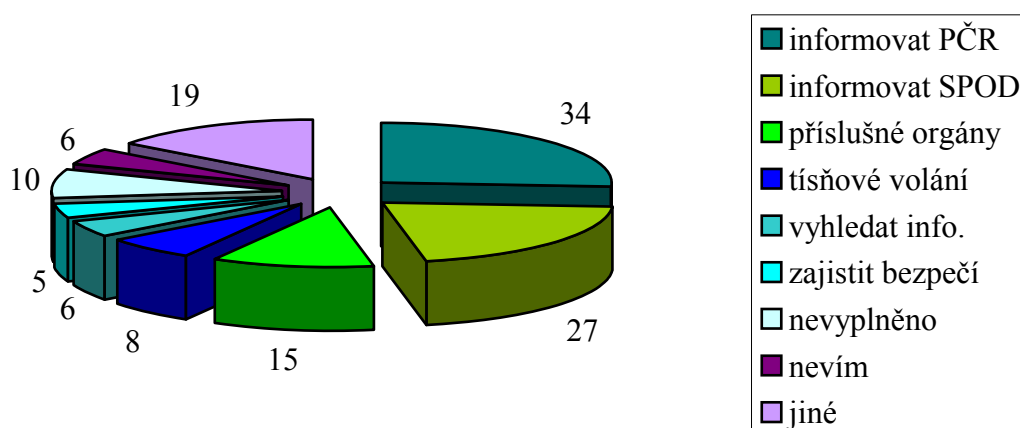
zdroj: (vlastní výzkum)

Na otázku č. 16 (Příloha 1 – dotazník), jak by eventuálně postupovali, pokud by se s týráním dětí setkali, 34 dotazovaných odpovědělo, že by informovali Polici České republiky (dále jen PČR), 27 dotazovaných by kontaktovalo odbor sociálních věcí – sociálně- právní ochranu dětí (dále jen SPOD), 15 příslušné orgány, 6 dotazovaných by volalo linku bezpečí, 2 tísňové volání, 6 z dotazovaných by si vyhledalo potřebné informace, 5 z dotazovaných by zajistilo bezpečí dítěte, 10 z nich otázku nevyplnilo, 6 neví a 19 z dotazovaných by volilo možnost jiné, kam patří možnosti typu osobně zneškodnit tyrana, podat předběžné opatření, trestní oznámení, promluvit si s týrající osobou, kontaktovat Fond ohrožených dětí, zachovat se dle situace, kontaktovat krizové centrum, zvolit pohovor a vhodný přístup k dítěti, ohlásit, dát podnět k prošetření.

Výsledky jsou opět v absolutních číslech vzhledem k možnosti otevřené otázky a velkému výčtu odpovědí (viz Tabulka 16 v příloze, Graf 16).

Graf 16

Jak by respondenti postupovali (v absolut. číslech)

zdroj: (vlastní výzkum)

5. DISKUSE

Diskusní část diplomové práce bude zaměřena především na obecnou prezentaci získaných výsledků z daného výzkumu. Následovat bude srovnání se stanovenými hypotézami a odbornou literaturou. Dále se na podkladě zpracovaných informací zamyslí nad vztahem české populace k problematice týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Jak se k tomuto problému staví dnešní veřejnost, zda i lidi tato oblast zajímá a zda by věděli, jak se zachovat, pokud by se s týraným, zneužívaným či zanedbávaným dítětem setkali.

❖ Diskuse k dotazníkovému šetření

Po shromáždění všech potřebných podkladů pro výzkum je nutné se zaměřit na analýzu a podrobný rozbor dotazníků, věnovat se každému dotazu, kterým byli respondenti dotazováni. Rozbor otázek je přímým zdrojem pro potvrzení stanovených hypotéz.

❖ Diskuse k otázce 1, 2 a 3

- jedná se zde o identifikační údaje – věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání

Po zpracování konkrétních údajů došla autorka k těmto závěrům. Dotazník vyplnilo 40% mužů a 60% žen, nejčastěji ve věku 26 – 35 let se vzděláním vyučen/vyučena a se středoškolským vzděláním ukončeným maturitou jako nejvyšším dosaženým vzděláním ve shodném poměru 31%.

❖ Diskuse k otázce 4

Slyšeli jste někdy o týrání, zneužívání či zanedbávání dětí?

Naprostá většina dotázaných, 96%, což je 91 dotázaných z celkového počtu 95 respondentů, o týrání dětí slyšelo, pouhá 4%, tzn. 4 respondenti o týrání dětí nikdy

neslyšeli. Tyto výsledky korespondují se závěrem Marie Peterkové v její ročníkové práci na téma Týrané dítě z roku 2003, kde se jí také potvrdila velká informovanost lidí o týraných dětech. Pouhých 36 dotázaných z celkového počtu 300 odpovědělo, že se s termínem týrané dítě nikdy nesetkali. **(25)** Stejně tomu tak je i v diplomové práci Ivany Kajtmanové na téma Výskyt týraného dítěte ve městě Písek z roku 2005, kde jí respondenti na dotaz, zda slyšeli o týrání dětí, odpovídali zejména pozitivně. **(10)**

❖ **Diskuse k otázce 5**

Pokud ano, zda se odehrálo v blízkosti jejich rodiny?

Naprostá většina 92% respondentů odpovědělo, že i přesto, že o týrání dětí slyšeli, týrání se neodehrálo v blízkosti jejich rodiny. 8% respondentů se s tím setkala blíže, tzn. že se odehrálo v jejich blízkosti.

❖ **Diskuse k otázce 6**

Co všechno se může skrývat pod slovy týrání, zneužívání či zanedbávání dětí?

Za týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte považujeme soubor nenáhodných, vědomých či nevědomých aktivit či neaktivit (nezabránění) rodiče či jiné osoby vůči dítěti, které jsou v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a které vedou k poškození psychického či tělesného zdraví dítěte (ojediněle dokonce k jeho usmrcení) či narušují jeho optimální vývoj nebo společenský stav. **(7)** Takto syndrom CAN přesně definují 2 respondenti z celkového počtu 95 dotázaných. 59 respondentů si pod tímto termínem představí fyzické týrání, 42 respondentů psychické týrání, 9 respondentů sexuální zneužívání, 9 respondentů zanedbání, 2 respondenti si pod tímto termínem představí cokoliv, co ubližuje dítěti, 1 respondent popisuje přístup k dítěti (zda se jedná o chtěné či nechtěné dítě), 9 respondentů neví a 6 z nich otázku nevyplnilo. Tyto výsledky opět korespondují se závěry v ročníkové práci Marie Peterkové na téma Týrané dítě, kde se fyzické a psychické týrání objevuje v možnostech odpovědí s

největším zastoupením. To, že se pod termínem týrání, zneužívání či zanedbávání dětí skrývá i sexuální zneužívání, si myslí pouze malá skupina dotázaných. **(25)**

❖ **Diskuse k otázce 7, 8 a 9**

Víte, které organizace se věnují týraným, zneužívaným či zanedbávaným dětem?

Pokud ano, na kterou z nich je možné se obrátit?

Odkud jste se o nich dověděli?

Většina respondentů 59%, tzn. 56 dotázaných z celkového počtu 95 respondentů ví o organizacích, které se věnují týraným, zneužívaným či zanedbávaným dětem. 39% respondentů o organizacích, které se věnují týraným dětem nikdy neslyšelo a 2% respondentů otázku nevyplnilo.

Pokud respondenti věděli, které organizace se věnují týraným dětem, vyjmenovali následně státní či nestátní instituce. Ze státních zvolili například sociálně – právní ochranu dětí na odboru sociálních věcí, policii, školu, pedagogickou psychologickou poradnu a sociální pracovníci. Z nestátních institucí se zde objevily možnosti jako je Linka bezpečí, Fond ohrožených dětí, Krizové centrum, různé nadace, Rosa (informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí, projekt Pomozte dětem, Bílý kruh bezpečí, UNICEF, dětský lékař a dětský psycholog. Největší zastoupení v odpovědích týkajících se nestátních institucí měla Linka bezpečí, kterou zvolilo celkem 28 dotázaných z celkového počtu 95 lidí. Zde musím souhlasit s výsledky Kajtmanové, které se potvrdila téměř stoprocentní znalost této instituce. **(10)**

Jako zdroje k získání informací o organizacích, které se věnují týraným dětem, veřejnost používá především televizi, noviny, časopisy, odborné články a školu, přednášky a besedy. Je zajímavé, že v dnešní době, době internetu, tuto nejnovější mediální techniku užívá jen 21 dotázaných z celkového počtu 95 respondentů, i přestože se elektronická komunikace postupem času stává pro více a více lidí jednou z hlavních forem komunikace v práci, ve škole a podobně. **(1)** Na základě amerických studií bylo

dokonce zjištěno, že šest procent Američanů používajících internet vykazuje symptomy skutečné „drogové“ závislosti. (40)

❖ **Diskuse k otázce 10**

Kde byste informace o příslušných organizacích nejraději hledali?

Informace o příslušných organizacích, které se věnují týraným dětem, by veřejnost nejraději hledala na internetu. Tuto možnost zvolila valná většina a to 56 dotázaných z celkového počtu 95 respondentů. Zde se na rozdíl od otázky číslo 9 ukazuje potvrzení studií, kde bylo zjištěno, že se elektronická komunikace stává postupem času pro více a více lidí jednou z hlavních forem komunikace v práci, ve škole a podobně. (1) Dalšími zdroji informací by podle respondentů měla být televize a to ve 30 případech, dále rodiče, přátelé a kolegové ve shodném poměru se školou, přednáškami a besedami. Je zajímavé, že pouhých 16 respondentů z celkového počtu 95 dotázaných by hledalo potřebné informace u svých rodičů. Opět zde musím souhlasit s Peterkovou, která shodně uvádí, že je rodina až na posledních místech jako zdroj informací vztahujících se k týraným dětem, i přesto že jednou z nejdůležitějších částí primární prevence proti týrání dětí má být správná výchova rodiči. (25) Od svých rodičů by měly vědět, jak se zachovat, kdyby je někdo chtěl obtěžovat, jak se bránit, kam by mohly eventuálně zavolat o pomoc apod. Děti toto ale bohužel neví. Peterková vidí problém v tom, že jsou rodiče zaneprázdnění jinými povinnostmi, mají strach o své zaměstnání a tudíž pracují na úkor času, který by měli věnovat svým dětem. (25) Dalším problémem je zajisté i to, že samotní rodiče o problematice týraných dětí vědí jen minimum a tudíž se spoléhají na školní výuku.

Na druhé straně Dunovský et al v knize Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě poukazuje na fakt, že byly děti v době jejich poškozování nejčastěji v péči úplné rodiny. (6) Proto je také nutné, aby samotná škola zaujímala velkou úlohu v preventivní činnosti, což potvrzují i závěry Břečkové, která poukazuje na to, že není možné se spoléhat jen na preventivní působení primárních rodin. Ty nejen že nejsou schopné provádět efektivní primární prevenci, ale naopak jsou místem, kde k týrání a zneužívání

děti nejčastěji dochází. (4) Zde bych chtěla odkázat na Špeciánovou, která na základě statistických výstupů z monitoringu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí poukazuje na fakt, že se rodiče dopouštějí týrání, zneužívání či zanedbávání v 72% všech zjištěných případech, přičemž matka a otec dítěte se podílejí na ohrožení dítěte rovnoměrně. (38)

❖ Diskuse k otázce 11

Jak si myslíte, že je široká veřejnost informovaná o těchto organizacích?

Téměř polovina dotázaných, celkem 48% respondentů, si myslí, že je široká veřejnost informovaná spíše nedostatečně, 22% respondentů si myslí, že je informovaná nedostatečně, 16% si myslí, že spíše dostatečně a pouze malé množství a to 6% respondentů si myslí, že je široká veřejnost informovaná dostatečně, 8% respondentů neví. V celkovém souhrnu celkem 68% respondentů se domnívá, že je široká veřejnost informovaná nedostatečně nebo spíše nedostatečně. Naopak pouhých 22% se domnívá, že je informovaná spíše dostatečně nebo dostatečně. Tyto závěry nekorrespondují se závěry Peterkové, které hovoří o dobré informovanosti veřejnosti o týraných dětech. (25)

❖ Diskuse k otázce 12

Myslíte si, že jsou tyto informace pro Vás vůbec důležité?

Na otázku, zda jsou pro veřejnost informace o týraných dětech vůbec důležité, naprostá většina celkem 74% respondentů si myslí, že ano. Pouhých 6% respondentů si myslí, že jsou pro ně tyto informace nedůležité a 20% respondentů neví. Přesto, že se veřejnost domnívá, že je informovanost veřejnosti nedostatečná, dané informace považují z valné většiny za důležité. Pro pouhých 6% nejsou tyto informace důležité.

I přesto, že je to pouze malé množství, domnívám se, že by mělo být ještě menší nebo pokud možno úplně minimální.

❖ **Diskuse k otázce 13**

Uvítali byste více informací vztahujících se k týrání, zneužívání či zanedbávání dětí?

Vzhledem k tomu, že z valné většiny jsou pro respondenty informace vztahující se k problematice týraných dětí důležité, i naprostá většina respondentů celkem 80% by uvítala více informací k této problematice. Je až s podivem, že tak velké množství, celkem 18% respondentů by více informací neuvítalo, 2% respondentů otázku nevyplnilo.

❖ **Diskuse k otázce 14**

Z jakého důvodu?

Důvodem k získání více informací vztahujících se k týraným, zneužívaným či zanedbávaným dětem je pro veřejnost zejména lepší informovanost v dané oblasti. Dalším důvodem je možnost pomoci, pokud se s týraným dítětem setkají. Dále je to prevence v této oblasti a rovněž z pracovních důvodů. Dalšími důvody je zamezení tomuto konání, včasné rozpoznání, důvody zájmu o tuto oblast, že se to může přihodit v okolí, že lidé neví, jak mají zasáhnout, aby správně reagovali, aby věděli, kam se mohou obrátit, protože lidé mají zkreslené informace a hlavně proto, že oni samotní mají děti. I přesto se zde objevil názor respondentů typu, že se jich to netýká a že tyto informace zatím nepotřebují.

❖ Diskuse k otázce 15

Víte, jak se zachovat, pokud se s týráním, zneužíváním či zanedbáváním dětí setkáte?

Opět naprostá většina respondentů a to 67% by věděla, jak se zachovat, pokud se s týráním dětí setkají. 32% respondentů by nevědělo, jak se zachovat a 1% respondentů otázku nevyplnilo.

❖ Diskuse k otázce 16

Jak byste postupovali?

Jako postup by respondenti, pokud se s týráním dětí setkají, volili informování Policie České republiky, dále by informovali odbor sociálních věcí a jeho sociálně – právní ochranu dětí, také by kontaktovali příslušné orgány, vyhledali by si potřebné informace, volali Linku bezpečí, tísňové volání, zajistili bezpečí dítěte, osobně zamezili dalšímu týrání. Často se opakuje zkušenost široké veřejnosti, jelikož by podala předběžné opatření, trestní oznámení, kontaktovala by Fond ohrožených dětí, Krizové centrum, dala by podnět k prošetření apod.

Největší zastoupení zde má kontaktování Policie ČR, tu by informovalo celkem 34 dotázaných z celkového počtu 95 respondentů. Ke stejným závěrům dospěla i Peterková, kde v nejvíce možnostech odpovědí figurovala právě Policie ČR. **(25)** Tomuto závěru napomáhá možná i povinnost občana oznámit podezření či přímo týrání dítěte. Oznamovací povinnost je dána ustanoveními § 167 a 168 trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Další institucí, na kterou by se veřejnost obrátila, je sociálně – právní ochrana dětí. To opět potvrzuje závěry Břečkové, kde sociálně – právní ochrana dětí činí téměř jednu třetinu ze sledovaného souboru jako iniciátorů péče o týrané děti. **(4)** Mezi příslušnými orgány, které by veřejnost informovala, by mohla figurovat i škola. Špeciánová uvádí, že osobou oznamovatele

případů týrání, zneužívání či zanedbávání dětí je ve většině případů, a to téměř ve 30%, škola. **(38)** Vaničková také uvádí, že učitel by měl být tím, kdo rozpozná týrané dítě ve své třídě. **(44)** Souhlasím i přesto, že někdy mohou být známky ukazující na týrání dětí mnohdy opravdu nepatrné, a tudíž rozpoznat týrání je velmi obtížné.

Vyskytuje se zde opravdu široké spektrum možností, jak by široká veřejnost mohla postupovat, pokud by se s týráním, zneužíváním či zanedbáváním dětí setkala. Dovolují si říci, že všechny varianty by byly správné a vedly by k velké pomoci ohroženému dítěti.

Právě zde se také ukazuje nutnost multidisciplinárního přístupu k problematice syndromu CAN a nutnost spolupráce všech státních či nestátních institucí, které by mohly být alespoň malým dílem nápomocny v péči o týrané, zneužívané či zanedbávané děti.

6. ZÁVĚR

Problematika týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí není rozhodně nová. Lidská historie to jasně dokazuje. Podstatným způsobem se však změnil postoj vyspělých zemích k ní. Otevřeně se o těchto problémech hovoří, zdokonalila se a stále se zdokonaluje legislativa, která tyto jevy řeší, a vyspělé státy vynakládají značné prostředky na řešení špatné situace týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí.

Svou významnou a pozitivní roli přitom sehrávají sdělovací prostředky, které při honbě za senzacemi zveřejňují alarmující případy.

Přesto, že se postupně lepší prevence i každodenní praktická práce s týranými, zneužívanými či zanedbávanými dětmi, do ideálu má hodně daleko.

Tržní hospodářství přináší sociálně slabým rodinám tvrdé podmínky, které samy nedokáží řešit. To se odráží na psychice, vztazích v rodině i na chování k dětem. Základem pro zlepšení je tedy především zvýšení životní úrovně společnosti a sociálních podmínek lidí. V druhé fázi pak přijde praktické řešení sociálních problémů, které se budou do určité míry vyskytovat vždy. Nakolik bude celý tento proces úspěšný bude záviset především na množství finančních prostředků, které stát na sociální výdaje dá. Podle mého názoru je jen takový stát ekonomicky a kulturně vyspělý, který se dokáže postarat co nejlépe o své sociálně slabé a především o 20 tisíc nešťastných dětí.

Konkrétním cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda se u nás mění vztah veřejnosti k této problematice, zda je toto téma pro lidi zajímavé a to uvedený výzkum prokázal.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BEDNÁŘ V. *Závislost na spolehlivosti* [on-line] [Cit. 16. května 2005] Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/zavislost-na-spolehlivosti/>
- 2) BENTOVIM, A. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998, 117 s. ISBN 80-7169-629-3
- 3) BRZEK, A. *Sexuologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 70 s. ISBN 80-7184-383-0
- 4) BŘEČKOVÁ, L. *Dítě jako oběť násilí*, České Budějovice, 2006. 78 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, vedoucí diplomové práce J. Kříž
- 5) DAVID, R. *Práva dítěte: Úmluva o právech dítěte a její charakteristika*. 1. vyd. Olomouc : Olomouc, 1999, 175 s. ISBN 80-7182-076-8
- 6) DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1995, 245 s. ISBN 80-7169-192-5
- 7) DUŠKOVÁ, Z. *Obráz problematiky týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte v letech 1992 – 2003*. Praha : Dětské krizové centrum, o. s., 2004, 103 s. ISBN 80-239-5562-4
- 8) FÁBEROVÁ, H. *Adresář zdravotních a sociálních služeb (aktivit) okresu České Budějovice*, 1. vyd. Vimperk: Nakladatelství JIH, 1996, 176 s. ISBN neuvedeno

- 9) HELUS, Z. *Vyznat se v dětech*. 2. dopl. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 211 s. ISBN neuvedeno
- 10) KAJTMANOVÁ, I. *Výskyt týraného dítěte ve městě Písek*, České Budějovice, 2005. 98 s. Diplomová práce na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích, vedoucí diplomové práce: J. Hošek
- 11) KOVAŘÍK, J. *Dětská práva - Vím, co smím?* 1. vyd. Praha: Nadace naše dítě, 2002, 20 s. ISBN 80 238-9291-6
- 12) LUTZKER, J., R. How Do I Protect Children from Hazardous Home Conditions and Other Poverty – Related Conditions? In *Child Protection Practice*. Edited by Dubowitz H., DePanfilis D. 1 st Ed., London: Sage Publication, Inc. International Educational and Professional Publisher, 2000, ISBN 0-7619-1371-8 (254-256)
- 13) MALÁ, E., RABOCH, J., SOVÁK, Z. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha : Psychiatrické centrum, 1995, 128 s. ISBN 80-85121-99-9
- 14) MARTINKOVÁ, M. *Špatné zacházení s dětmi a mladistvými v rodině*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, 121 s. ISBN 80-86008-33-9
- 15) MAŠÁT, V. *Historický pohled*. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě a Dětské krizové centrum v Praze. Bulletin č. 1 Dětského krizového centra v Praze. 1. vyd. Praha: DKC, 1995
- 16) MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0

- 17) MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003, 380 s. ISBN 80-7178-548-2
- 18) MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a doplň. vyd. Praha: SLON, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9
- 19) MUCHA, J. Nález ústavního soudu sp. zn. III ÚS 459/03 [on-line] poslední aktualizace: 20. 8. 2004 [citováno 26. 4. 2007] Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/judikat/judik-us.htm>
- 20) MPSV. *Koncepce péče o ohrožené děti a děti žijící mimo vlastní rodinu do roku 2008*. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006, 44 s. ISBN neuvedeno
- 21) MPSV. *Vybrané mezinárodní dokumenty v péči o rodinu a děti*. 1. vyd. Praha: JAN, 2000, 240 s. ISBN 80-85529-85-8
- 22) MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R. *O týrání a zneužívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 131 s. ISBN 80-7106-194-8
- 23) NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, F. *Zákon o sociálně – právní ochraně dětí – komentář*. 2. aktual. a dopl. vyd. Praha : Linde, 2002, 306 s. ISBN 80-86131-31-9
- 24) NOVOTNÁ, V. *Sociálně – právní ochrana dětí*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu, 2001, 82 s. ISBN neuvedeno
- 25) PETERKOVÁ, M. *Týrané dítě*, České Budějovice, 2003. 21 s. Ročníková práce na Zdravotně sociální fakultě v Českých Budějovicích, vedoucí diplomové práce: J. Dunovský

- 26) PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 1. vyd. Praha : G plus G, 1996, 143 s. ISBN 80-901896-5-2
- 27) PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 2. rozšířené vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. ISBN 80-86103-21-8
- 28) PÖTHE, P. *Proč rodiče týrají své děti?* Propsy, 1997, roč. 3, č. 5, str. 4 –7
- 29) *Práva dítěte v dokumentech*. 1.vyd. Praha: Themis, nakladatelství tiskárny MV, p. o. 1998, 94 s. ISBN 80-8521-56-7
- 30) *Právo pro každý den – co potřebujete vědět o některých důležitých oblastech života, které upravuje zákon*. Praha: Slovo 21, 2002, 58 s. ISBN nevedeno
- 31) RAMEŠOVÁ, M. *Výroční zpráva 2004* [on-line] [citováno 16. 4. 2007] Krizové centrum pro děti a rodinu, 2005, 13s. Dostupné z <http://www.ditevkrizi.cz/vyrocnizprava2004.doc>
- 32) RYANOVÁ, E., A. *O rodičích* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, 168 s. ISBN 80-7106-171-9
- 33) ŘÍČAN, P. et al *Dětská klinická psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, 398 s. ISBN 80-7169-168-2
- 34) Sdělení č. 104/1991 Sb., O úmluvě o právech dítěte
- 35) ŠMIDMAYER, J. et al *Přehled poskytovatelů sociálních služeb v regionu Hlubocko – Lišovsko a jeho okolí*. 1. vyd. Hluboká nad Vltavou: GP Consulting, s. r. o., 2006, 54. s. ISBN nevedeno

- 36) SPILKOVÁ, J. et al *Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte: agresivita očima dětí.* 1. vyd. Praha: DKC, 1997, 24 s. ISBN neuvedeno
- 37) STEJSKAL, F. et al *Sociálně patologické jevy dětí a mládeže v České republice.* 1. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, 100 s. ISBN 80-7251-008-8
- 38) ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte.* 1. vyd. Praha : Linde, 2003, 156 s. ISBN 80-86131-44-0
- 39) TÄUBNER, V. *Nejstřeženější tajemství – Sexuální zneužívání dětí.* 1. vyd. Praha : Trizonia, 1996, 116 s. ISBN 80-85573-72-5
- 40) URL: <http://pospiho.misto.cz/_MAIL_/page/dalsi/p62.htm> [citováno 16. 5. 2007]
- 41) VANÍČKOVÁ, Z. *Tělesné tresty dětí – definice, popis, následky.* 1 vyd. Praha : Grada Publishing, 2004, 116 s. ISBN 80-247-0814-0
- 42) VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HAJD – MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí.* I. díl. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1997, 82 s. ISBN 80-7184-479-9
- 43) VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍK, K., HAJD – MOUSSOVÁ, Z. *Sexuální zneužívání dětí.* II. díl. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1999, 81 s. ISBN 80-7184-878-6
- 44) VANÍČKOVÁ, E. et al. *Sexuální násilí na dětech.* 1. vyd. Praha : Portál, 1999, 118 s. ISBN 80-7178-286-6
- 45) VANÍČKOVÁ, E., HAJD – MOUSSOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině – syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte.* 1. vyd. Praha : Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995, 80 s. ISBN 80-85529-17-3

- 46) VANÍČKOVÁ, E., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Malá encyklopedie zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: ČSOD – RL, 1997, 27 s. ISBN 80-239-3055-9
- 47) VESELÁ, J. *Sociologický výzkum a jeho techniky*. 1. vyd. Pardubice: Fakulta ekonomicko - správní, 1999. 54 s. ISBN 80-7194-188-3
- 48) VLÁŠKOVÁ, L. et al. *Výroční zpráva 2005*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu, 2006, 11s.
- 49) WEIS, P. et al. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, 264 s. ISBN: 80-247-0929-5
- 50) Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- 51) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- 52) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- 53) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- 54) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- 55) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- 56) ZOUBKOVÁ, I. *Kriminalita páchaná na mládeži*. Kriminalistika, 2001, roč. 34, č. 2.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

- Dítě
- Syndrom CAN
- Trestný čin
- Sociálně – právní ochrana dětí
- Spolupráce s dalšími institucemi
- Koncepce Ministerstva práce a sociálních věcí (v oblasti péče o ohrožené děti)

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Kazuistika Petr

Příloha 3: Identifikace potenciálních týrajících rodičů

Příloha 4: Kazuistika Marek

Příloha 5: Kazuistika Martina

Příloha 6: Statistika klientů Krizového centra

Příloha 7: Tabulky - praktická část

Příloha 8: Příklady organizací (sdružení, institucí apod.) věnujících se týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem (v blízkosti Trhových Svinů a o kterých respondenti věděli)

Příloha 1

Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

Jmenuji se Ivana Horčicová a jsem studentkou 2. navazujícího ročníku magisterského studia na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, obor Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby.

Chtěla bych Vás laskavě požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Dané informace sbírám výhradně pro mou diplomovou práci na téma „Týrané dítě“. Veškerá získaná data zůstanou anonymní a budou využita pouze při zpracování mé diplomové práce.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas věnovaný vyplnění tohoto dotazníku.

Jednu správnou odpověď prosím zakroužkujte.

Bc. Ivana Horčicová

1) Pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2) Věk?

- a) od 18 – 25 let
- b) od 26 – 35 let
- c) od 36 – 45 let
- d) od 46 – 55 let
- e) 56 a více

3) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen / vyučena
- c) středoškolské s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské
- f) jiné (uveďte prosím jaké)

4) Slyšeli jste někdy o týrání dětí?

- a) ano
- b) ne

5) Pokud ano, odehrálo se v blízkosti Vaší rodiny?

- a) ano
- b) ne

6) Co všechno se může pod slovem týrání dětí skrývat?

.....

.....

.....

.....

7) Víte, které organizace (instituce, zařízení) se věnují týraným dětem?

- a) ano
- b) ne

Pokud jste u otázky č. 7 zvolili možnost „ano“, pokračujte otázkou číslo 8. Pokud jste zvolili možnost „b“ (ne), pokračujte otázkou číslo 10.

8) Na kterou z nich je možné se obrátit?

.....
.....
.....
.....

9) Odkud jste se o nich dozvěděli? (na tuto otázku můžete odpovědět více možnostmi)

- a) noviny, časopisy, odborné články
- b) televize
- c) internet
- d) přátelé, známí, kolegové
- e) rodiče
- f) škola, přednášky, besedy
- g) jiné zdroje (prosím uveďte jaké)

.....
.....
.....

10) Kde byste informace o příslušných organizacích nejraději hledali? (více možnostmi)

- a) rodiče, přátelé, kolegové
- b) škola, přednášky, besedy
- c) televize
- d) internet
- e) jiný zdroj (jaký)

.....
.....

11) Jak si myslíte, že je široká veřejnost informovaná o těchto organizacích?

- a) dostatečně
- b) spíše dostatečně
- c) spíše nedostatečně
- d) nedostatečně
- e) nevím

12) Myslíte si, že jsou tyto informace pro Vás vůbec důležité?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13) Uvítali byste více informací vztahujících se k týrání dětí?

- a) ano
- b) ne

14) Z jakého důvodu?

.....

.....

.....

.....

15) Víte, jak se zachovat, pokud se s týráním dětí setkáte?

- a) ano
- b) ne

16) Jak byste postupovali?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Příloha 2

Kazuistika – Petr

Petr K. se narodil v roce 1992 jako nemanželský, matka otce neuvedla. Má jednu sestru K. K., která je od narození roku 2003 umístěna do kojeneckého ústavu.

Na doporučení pedagogicko – psychologické poradny zahájil Petr školní docházku rovnou na ZvŠ. Škola hodnotila chlapce jako hyperaktivního, který se zajímá o vše, ale není schopen se dlouhodobě soustředit. V dětském kolektivu je přátelský, na vyučování ale nepřipravený.

Chlapec vyrůstal od narození u matky, které s výchovou pomáhala mateřská babička. Matka se provdala za pana V., který chlapce nadměrně trestal. Nevlastní otec ani matka nepracovali, rodina neměla stálý příjem a tudíž chlapci nezajišťovali řádnou výchovu a péči.

Od března 2001 byl chlapec soudně svěřen do výchovy mateřské babičky. Opakovaným sociálním šetřením orgánů sociálně – právní ochrany dětí byla v péči mateřské babičky zjišťována nedostatečná péče, hrubé zacházení s chlapcem, až jeho podvýživa. Babička málo vařila a konzumovala alkohol. Když neměla peníze, chlapec nechodil do školy. V důsledku toho musel být chlapec hospitalizován v nemocnici, kde se vyšetřením zjistila zanedbanost a podvýživa. Okresní soud po přezkoumání všech skutečností vydal roku 2002 PO a chlapec byl umístěn do diagnostického ústavu.

Petr. K. byl během pobytu v diagnostickém ústavu hospitalizován dva dny na dětském oddělení v nemocnici, kde byla stanovena diagnóza - porušená glukosová tolerance při virose či dietní chybě.

Během pobytu v diagnostickém ústavu neudržel Petr K. s nikým písemný kontakt. Za celou dobu pobytu v DÚ ho jednou navštívila matka a nevlastní otec.

Podle vyšetření DÚ, je to chlapec dlouhodobě zanedbávaný s nedostatečnou péčí jak matky, tak později babičky ve všech směrech s následky i na zdravotním stavu.

Po diagnóze v DDÚ se u chlapce doporučilo umístění v dětském domově v dosahu rychlé lékařské pomoci a dětské diabetologické poradny, i dojezdu pro něj citově významné babičky.

Dále se u chlapce doporučilo pokračování v docházce do ZvŠ, pomoc při doučování, stimulace, rozvoj zájmů a dovedností, pěstování vyšších citů, norem atd.

Vyžaduje také citlivý, individuální přístup a vhodnou motivaci. Je podřídivý, tvárný, ochotný ke spolupráci. Profesně zatím není ještě vyhraněn. Ze zájmů preferuje jízdu na kole, kreslení, zpěv a konstruktivní stavebnice.

Chlapec má tendenci inklinovat k méně ukázněným typům, nechává se jimi snadno ovlivnit a ovládat. Jinak se v kolektivu drží spíše stranou, podřizuje se ostatním. Pochvala má kladný účinek, chybu se snaží napravit, dobře ho motivují zejména sladkosti, kterých však může dostávat omezené množství a pouze bez cukru.

Ve škole pracoval s průměrnými výsledky, obtíže mu činí hlavně český jazyk a matematika. Všeobecné poznatky jsou podprůměrné, neuspořádané. Při vyučování je nesoustředěný, často pracuje zbrkle a chybuje. Intelekt je velmi zanedbaný, t. č. v horní debilitě. Zcela selhává v řešení praktických a sociálních situací.

Usnesením okresního soudu bylo v roce 2002 u chlapce zahájeno řízení o nařízení ústavní výchovy. Ústavní výchova mu později nařízena byla a na základě toho byl umístěn do DD. Dle záznamů Městského úřadu SPOD z návštěv Petra K. je patrné, že je velmi milý, mají ho zde rádi a žádné problémy s ním nejsou.

Od jeho umístění v daném domově ho matka navštívila pouze jednou, jinak se o něj nezajímá.

Kvůli jeho nemoci mu zde vaří speciální dietu, kterou opravdu dodržuje a je tedy v pořádku. Jezdí s ním pravidelně k lékaři.

Při jedné z dalších návštěv u Petra v dětském domově bylo hovořeno s paní ředitelkou, která chlapce hodnotila jako bezproblémové dítě. Opět potvrdila, že o chlapce širší rodina neprojevuje žádný zájem.

Proto zde vyvstala možnost a tou je zkusit najít pro chlapce vhodnou pěstounskou rodinu. Ta by ale musela být vysoce tolerantní a musela by brát ohled na jeho zdravotní

stav a sociální původ. Ředitelka dětského domova se ale obává toho, že by chlapec mohl být vrácen zpět do domova a to by pro něj nemuselo být samozřejmě lehké.

Petr se v dětském domově zapojuje do všech činností, společně s kuchařkami a ostatními dětmi pomáhal i při pečení vánočního cukroví. Jeho školní prospěch je průměrný, ale vyžaduje individuální přístup.

Při další návštěvě bylo opět umožněno sociálním pracovnícím s ním hovořit. Čekal ve společenské místnosti, byl veselý, bez problémů navázal kontakt. Ukázal svou sbírku aut, svůj pokoj, ukazoval i walkmana. Ve škole ho podle jeho slov baví matematika. Paní ředitelka také ukázala fotografie z pobytového zájezdu v cizině. Petr je s chutí komentoval a vyprávěl o tom, jak se mu líbilo.

Podle slov paní ředitelky je velice obtížná spolupráce s jeho matkou, která nereaguje ani na výzvy a ani o chlapce neprojevuje žádný zájem.

Proto byl v roce 2004 městským úřadem podán návrh na vydání rozhodnutí o nezájmu rodičů o dítě a usnesení ustanovení opatrovníka.

V roce 2004 byl také podán podnět na zbavení rodičovské zodpovědnosti, což je snaha zbavit matku rodičovské odpovědnosti a opatrovníkem Petra se stal MÚ.

V dubnu roku 2004 byla opět uskutečněna další návštěva Petra v DD. S Petrem nejsou žádné problémy, má nového kamaráda, který byl do domova umístěn v nedávné době. Opět bylo diskutováno o pěstounské péči, jelikož matka o chlapce neprojevuje stále žádný zájem a ani za ním nejezdí.

Na dotaz, jestli by chtěl navštěvovat nějakou rodinu a eventuálně v ní i zůstat, reagoval souhlasně a velmi potěšeně.

V červnu roku 2004 byl vyneseno rozhodnutí, jímž bylo usneseno, že není třeba souhlasu matky k osvojení dítěte a došlo i ke zbavení matky rodičovské odpovědnosti.

Z návštěvy ze září roku 2004 je patrné, že se nic podstatného nezměnilo. K chování Petra ředitelka DD opět neměla žádné připomínky. Podle jejích slov s ostatními dětmi Petr vychází dobře, je kamarádský. Občas se stane středem posměchu v kolektivu, ale on to bere jako legraci. Vzhledem ke svému intelektu si jeho chování možná ani neuvědomuje. Vychází se všemi dětmi, vyžaduje pozornost, pohlázení. Nikdo ho stále nenavštěvuje, ani se o něm neinformuje.

Jeho chování se poněkud k loňským rokům změnilo. Začal být neposlušný, ne ve smyslu agresivity, ale spíše ve smyslu „hračička“. Pracovnice DD o něj mají spíše strach, protože ho třeba nemohou najít a on je u řeky a hraje si sám.

Chodí s ním na řadu vyšetření. Dochází také na endokrinologii, na psychiatrii. Nikdo kromě sociálních pracovníků z MÚ ho během pobytu v DD nenavštívil a on to nesl velice těžce.

S Petrem jsem se setkala osobně a měla jsem možnost se seznámit s jeho příběhem. Od počátku života ho doprovází smůla, která se podle mého názoru stala nedílnou součástí jeho života. Na začátku mu jeho matka neposkytovala potřebnou péči, výchovu, lásku, které děti tolik potřebují a bez kterých se neobejdou. Podle mě je smutné, když se dětem nedostane to, na co mají „nárok“. Matka svoji roli nezvládala natolik, že potřebovala péči Petrovy babičky. Matka si po nějaké době ale našla přítele, který chlapce ke všemu zanedbávání začal ještě mlátit. Nakonec bylo dítě svěřeno do péče babičky, u které by se předpokládalo, že bude o chlapce lépe pečovat a že mu poskytne to, co mu matka odpírala. Bohužel se zde opět jednalo o zanedbávání péče. Na konec tohoto smutného příběhu byla Petrovi nařízena ústavní výchova a Petr byl umístěn do DD. Nevím, jestli potom všem, čím si prošel, bylo toto řešení pro něho samotného to nejlepší. Možná z jeho pohledu a i z mého se zde měl lépe, než v péči matky a babičky, i když zde samozřejmě nejde vše nahradit. To, co by měla poskytovat rodina, zde žádné z dětí nemůže v plné míře nalézt.

Petr si ve svém životě prošel to nejhorší. Pro mnohé z nás i pro mě je nepředstavitelné a neuvěřitelné, kolik bolesti, bohužel často s následky na pro celý život, dokáží malé děti snést.

Jsem ráda, že po tak smutném příběhu přišel ale „šťastný“ konec a nakonec se našla pro Petra vhodná pěstounská rodina, která je tolerantní jak k jeho zdravotnímu stavu, tak i sociálnímu původu a zabezpečuje mu život mimo ústavní výchovu. Můžu zde polemizovat o tom, co se skrývá pod slovem šťastný, jestli to tak skutečně bude, ale jsem ráda, že je tu rodina, která Petrovi poskytuje to, co mu bylo tak dlouho odepíráno. Může konečně prožívat běžné starosti a radosti života, má kolem sebe lidi, které ho mají rádi a dávají mu to najevo. Je to ale něco, co ještě asi ani nezažil a tak nevím, jak se

s tím vyrovná a hlavně, jak to přijme. Jestli to vůbec dokáže ocenit a jestli to bude mít pro něj velkou hodnotu. Podle mě, když něco člověk nezažil, tak mu to i nechybí, ale to zde určitě nemluvím o lásce rodičů a jejich péči. Moc mu to přeju a doufám, že se zde bude mít dobře a nic mu nebude chybět.

Příloha 3

Identifikace potenciálních týrajících rodičů (Hodnocení podle Kempeho 1962)

1. rodiče se zajímají především o pohlaví dítěte
2. rodiče budou rozhořčení, když nebude dítě schopné splnit jejich vysoké požadavky a očekávání
3. matka odmítala těhotenství
4. jedná o „přečtené“ dítě
5. matka během těhotenství prožívala depresivní pocity
6. matka se obtížně vyrovnávala s tělesnými změnami během těhotenství
7. rodina je izolována
8. rodiče žádali i interrupci, pro dítě se rozhodli jen proto, že již bylo pozdě
9. rodiče uvažovali o nabídnutí dítěte k adopci

Příloha 4

Kazuistika – Marek

Orgán SPOD obdržel zprávu od lékaře, že u Marka bylo zjištěno vysoce zhoubné nádorové onemocnění, které pokud nebude léčeno, nezvratně povede k jeho smrti. Naději na vyléčení dává aplikace krevních derivátů, ke které se rodiče jako Svědci Jehovovi stavěli negativně.

Zdravotní stav Marka se horšil a bylo nutno přistoupit k chemoterapii spojené s krevní transfúzí, ke které rodiče odmítli dát souhlas, ačkoliv věděli, že tato léčba nemá žádnou alternativu a žádali, aby byl Marek léčen pouze prostředky zmírňujícími bolest.

Zde opět lékaři nevyužili § 23 odst. 3 zák. č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, nemohli ani využít § 191a o.s.ř., který se vztahuje na jiné situace. Bylo třeba dostat Marka z domova k hospitalizaci do nemocnice i přes odpor rodičů.

Orgán SPOD s ohledem na tyto skutečnosti a s ohledem na to, že zahájení léčby nesneslo odkladu podal návrh soudu na rozhodnutí o předběžném opatření podle § 76a o.s.ř. Soud o předběžném opatření rozhodl pozitivně. Proti tomuto rozsudku se rodiče odvolali. Odvolací soud rozhodnutí soudu I. stupně potvrdil, důvod rozhodnutí byl jednoznačně prokázán, neboť se Marek ocitl v přímém ohrožení života. Na rozhodnutí obou soudů rodiče reagovali ústavní stížností, ve které argumentovali porušením jejich práv zakotvených v čl. 32 odst. 4 a čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, práv chráněných v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práv chráněných v čl. 9 odst. 1 a 2 a v čl. 12 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte a v čl. 6 odst. 2 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny.

Ústavní soud napadená rozhodnutí přezkoumal z hlediska ústavně zaručených práv a svobod a dospěl k závěru, že ústavní stížnost rodičů nezl. Marka není důvodná, což stvrdil ve svém Nálezu ze dne 20. srpna 2004, sp. zn. III ÚS 459/03.

Tento nález hovoří o tom:

1. Ochrana zdraví a života dítěte, je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv a omezení náboženské svobody, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní.

2. Odmítají-li rodiče léčbu nezletilého dítěte, jež je v bezprostředním ohrožení života, nepředstavuje vydání předběžného opatření podle § 76a o. s. ř., kterým se dítě svěří do péče příslušného léčebného zařízení, porušení jejich práv zakotvených v čl. 32 odst. 4 či čl. 16 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Vzhledem k nutnosti okamžitého zásahu není zpravidla možno v řízení o vydání takového předběžného opatření řešit případný spor rodičů s léčebným zařízením o vhodnosti té které léčby. Týká-li se věc dítěte ve věku okolo šesti let, není porušením čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, pokud toto dítě nebylo v daném řízení soudem vyslechnuto. Výslech rodičů musí soud provést pouze v případě, že by to pro rozhodnutí bylo nezbytné a z hlediska zákonné lhůty pro vydání rozhodnutí možné. (21)

Příloha 5

Kazuistika – Martina (nar. 18. 4. 2004)

Matka Martiny je narozená 11. 2. 1981 a otec Martiny je narozen 25. 4. 1974.

Dne **19. 5. 2004** byla nezl. Martina hospitalizována ve FN s četnými hematomy na obou stranách hlavičky. Matka při přijetí dítěte do nemocnice uvedla jako důvod úrazu pád dcery z postele. Vzhledem k závažnosti a povaze úrazu oznámila nemocnice Policii ČR podezření ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby. Při následném vyšetřování matka doznala, že zranění dítěti způsobila sama, když svou dceru dvakrát udeřila rukou do tváře. Incident matka popsala tak, že „byla večer sama doma, dítě neustále plakalo, ona prala, byla z toho všeho nervózní a tak přišla od praní k postýlce a dala dítěti dvě facky. Když dcera začala strašně plakat a začaly se jí vybarvovat modřiny, zavolala lékaře.“ Při výslechu matka také uvedla, že v minulosti měla problémy se svojí psychikou, pokusila se o sebevraždu a byla zhruba 14 dní hospitalizována na psychiatrii. Proti matce bylo zahájeno trestní stíhání.

Na základě zprávy FN podal příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) dne **23. 5. 2004** **soudu návrh na nařízení předběžného opatření, jímž by se nezl. Martina umístila do péče kojeneckého ústavu**. Okresní soud návrhu vyhověl a usnesením ze dne 23. 5. 2004 nařídil předběžné opatření, kterým se nezl. Martina předala do péče kojeneckého ústavu. Zároveň bylo soudem zahájeno řízení o nařízení ústavní výchovy dítěte.

Trestním příkazem okresního soudu ze dne **27. 7. 2004** byla matka nezl. Martiny shledána vinnou ze spáchání trestného činu týrání svěřené osoby, kterého se dopustila napadením své dcery dne 19. 5. 2004, za což byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání 2 let. Současně bylo matce uloženo ochranné psychiatrické léčení ambulantní formou.

Ve zprávě pro okresní soud ze dne **11. 8. 2004** OSPOD uvedl, že matka navštěvuje svou dceru v kojeneckém ústavu pravidelně 3 – 4x týdně. Při rozhovoru s pracovníci

kojeneckého ústavu matka sdělila, že se obává svých reakcí v případě svěřeni dcery zpět do její péče, a není si zcela jistá, že se nebude opakovat situace, která vedla k umístění dítěte do kojeneckého ústavu. Šetřením v domácnosti rodičů dítěte bylo zjištěno, že v domě neteče voda a nefunguje elektřina a že bytové podmínky rodičů jsou celkově špatné. **Za účelem objasnění otázky, zda by se agrese matky vůči nezl. Martině mohla opakovat, navrhnul OSPOD soudu provedení důkazu znaleckými posudky matky z oboru psychologie a klinické psychiatrie, které byly vypracovány pro potřeby trestního řízení. Dále OSPOD navrhnul, aby si soud vyžádal vyjádření soudních znalců k možnosti recidivy agresivního jednání matky nezletilé Martiny.**

Rozsudkem ze dne **28. 8. 2004** nařídil okresní soud ústavní výchovu nezl. Martiny. Nařízení ústavní výchovy odůvodnil soud tím, že matka se vůči dceři dopustila trestného činu týrání svěřené osoby a musí teprve svým chováním po dostatečnou dobu prokázat, že se jedná o ojedinělý exces a že je jinak schopná se o své dítě řádně postarat. **Znalecké posudky matky navrhované OSPOD si však soud nevyžádal.** Jako další důvod pro nařízení ústavní výchovy dítěte uvedl soud nevyhovující bytové podmínky rodičů. Rovněž oba rodiče s přihlédnutím k jejich tehdejší situaci souhlasili s tím, aby jejich dcera byla ponechána v péči kojeneckého ústavu, ale vyjádřili také přání ujmout se v budoucnu opět péče o dítě.

Ve dnech **25. 4. 2005 a 23. 9. 2005** se uskutečnila jednání OSPOD s rodiči nezl. Martiny, při kterých s nimi byla probírána jejich aktuální situace a možnosti dalšího zabezpečení výchovy nezl. Martiny. Vzhledem k tomu, že podle názoru OSPOD nebyli rodiče schopni v dohledné době připravit podmínky pro návrat dítěte do rodiny, byli rodiče seznámeni s tím, že OSPOD dá podnět ke zprostředkování svěřeni nezl. Martiny do pěstounské péče. **Dne 18. 10. 2005 předal OSPOD spisovou dokumentaci dítěte krajskému úřadu ke zprostředkování pěstounské péče s doporučením, aby byl ze strany budoucích pěstounů zajištěn kontakt rodičů s dítětem a aby bylo dítě umístěno do náhradní rodinné péče v blízkosti bydliště rodičů.**

Dne **21. 11. 2005** podala matka soudu návrh na zrušení ústavní výchovy nezl. Martiny a na svěřeni dítěte do péče rodičů. S ohledem na tento návrh přerušil krajský

úřad zprostředkování pěstounské péče pro nezl. Martinu do doby, než bude soudem rozhodnuto o návrhu matky na zrušení ústavní výchovy.

Ve dnech **9. 11. 2005, 21. 12. 2005 a 6. 2. 2006** provedl OSPOD opakovaná sociální šetření v domácnosti rodičů. Bylo zjištěno, že rodiče provádí postupnou rekonstrukci domu, přičemž při posledním šetření již byly jejich bytové podmínky shledány v uspokojivém stavu. Ze zpráv kojeneckého ústavu vyplynulo, že matka nezl. Martinu často navštěvuje, během návštěv ji krmí, hraje si s ní a chodí s ní na procházky. **Při ústním jednání u okresního soudu ve věci návrhu matky na zrušení ústavní výchovy dítěte dne 22. 12. 2005 OSPOD opět navrhol soudu, aby byl zpracován psychologický posudek zaměřený na výchovné předpoklady rodičů a vzájemné vztahy mezi rodiči a dítětem.**

Rozsudkem ze dne **6. 3. 2006** rozhodl okresní soud o zrušení ústavní výchovy nezl. Martiny a o jejím předání do výchovy rodičům. Současně byl nad výchovou dítěte stanoven dohled. **V odůvodnění rozsudku soud konstatoval, že v době pobytu dítěte v kojeneckém ústavu matka nezl. Martinu pravidelně navštěvovala, udržovala s ní neustálý kontakt a je tudíž nepochybné, že citová vazba mezi matkou a dítětem nevytizela.** V poslední době se zlepšila i úroveň bydlení rodiny a rodiče prokázali snahu, aby se dítě mohlo vrátit do rodinného prostředí. Soud dále odkázal na zprávu ošetřující lékařky matky, která uvedla, že matka dochází na pravidelné psychiatrické kontroly a plně dodržuje požadavky kladené na ambulantní psychiatrickou léčbu (OS z 4.10. 2004 má nařízené ochranné ambulantní psychiatrické léčení). Po dobu jednoho roku užívala matka medikamenty, ale nyní už je bez potřeby farmakologické léčby. Lékařská zpráva uváděla, že matka se bude ještě zhruba rok dostavovat jednou měsíčně na psychoterapeutická sezení. **Aktuálně je však matka po psychické stránce plně kompenzována a je schopna se o dceru v domácím prostředí postarat. Sama ošetřující lékařka proto matce doporučila, aby si k soudu podala návrh na svěření nezl. Martiny do své péče. Zpracování znaleckých posudků navrhovaných OSPOD si soud nevyžádal. OSPOD po zvážení všech podaných zpráv souhlasil se zrušením ústavní výchovy dítěte, ale současně trval na tom, aby byl soudem na výchovou dítěte stanoven dohled.**

Rozsudek okresního soudu o zrušení ústavní výchovy dítěte nabyl právní moci dne **6. 5. 2006**. Nezl. Martina byla z kojeneckého ústavu propuštěna do domácí péče dne **11. 5. 2006**, a to po adaptačním pobytu matky v zařízení. Ten byl matce doporučen jako celodenní pobyt matky s dítětem, cílem mělo být upevnění vzájemné vazby a také zažití denního režimu dítěte matkou. Matka avizovala ještě před započítím vlastní adaptace, že jí forma adaptačního procesu nevyhovuje a v důsledku negativního postoje matky byla i vlastní adaptace problematická, matka například přijela okolo 9 hodiny ranní, podala dítěti svačinu a krátce s ní pobyla v herně či na zahradě, postěžovala si, že je velmi živá a vybíravá v jídle. Po časném obědě dítě vykoukala, aby získala alespoň nějakou dovednost, neboť nebyla ochotná pobýt v KÚ do večera. Otec dítěte postup adaptace navržený KÚ negoval. Po propuštění do domácí péče šla s matkou radostně, při spatření otce propukla v pláč. Dne **15. 5. 2006**, tj. 4 dny po návratu nezl. Martiny do rodiny, provedli pracovníci OSPOD neohlášené šetření v rodině, při kterém byla nezl. Martina v pořádku a nebyly zjištěny žádné nedostatky v péči rodičů o dítě. Při šetření byla v domě přítomna také matka matky, babička Martiny, která své dceři s péčí o nezl. Martinu pomáhala. Další šetření v rodině bylo OSPOD naplánováno opět za 3 týdny. Dne **7. 6. 2006** se pracovníci OSPOD pokusili znovu provést neohlášené šetření v rodině, avšak v bydlišti rodiny nebyl nikdo zastížen. Opakovaný pokus o návštěvu rodiny měli pracovníci OSPOD uskutečnit za týden, ale v naplánovaný den šetření (14. 6. 2006) obdržel OSPOD od Policie ČR zprávu o tom, že dne **13. 6. 2006** byla nezl. Martina hospitalizována ve FN s poraněními, která následně vedla k jejímu úmrtí. U nezl. Martiny došlo k akutnímu nitrolebečnímu krvácení. Na těle dítěte (obličeji, trupu, horních i dolních končetinách) byly zjištěny mnohočetné krevní výrony různého stáří. Matka od propuštění dítěte z KÚ nenavštívila dětskou lékařku, **KÚ ani orgán SPOD dětskou lékařku na propuštění dítěte neupozornil.**

Ze zprávy ošetřující lékařky matky pro Policii ČR vyplývá, že matka se k ní dostavila ke kontrole společně s dcerou dne **12. 6. 2006**, tj. pouhý jeden den před hospitalizací dítěte v nemocnici. V chování matky přítom lékařka neshledala žádné výraznější nápadnosti, pouze jí na její žádost předepsala lék ke zklidnění pro případ, že

by se cítila stresovaná. Lékařka nadále trvá na tom, že podle jejího názoru matka netrpí závažným duševním onemocněním ve smyslu psychotického onemocnění.

Vrchní soud v Praze odsoudil matku k trestu odnětí svobody na 10 let pro trestný čin ublížení na zdraví s následkem smrti a týrání svěřené osoby.

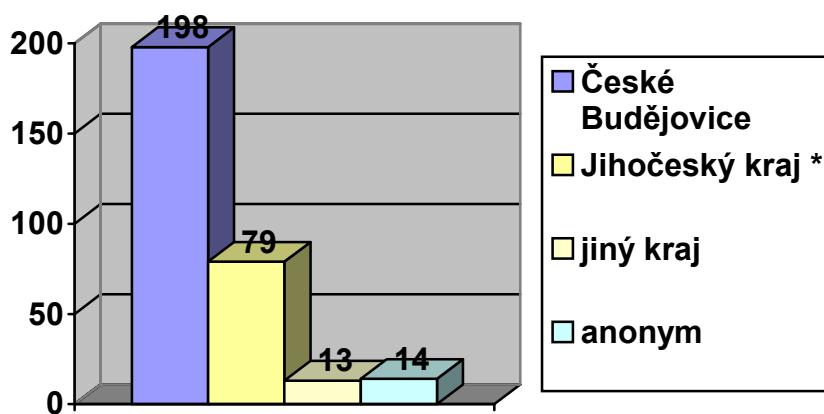
Příloha 6

Statistika klientů Krizového centra pro děti a rodinu v Jč. kraji
Za období 01.01.2004 – 31.12.2004

Místo bydliště	Počet
České Budějovice	198
Jihočeský kraj *	79
jiný kraj	13
anonym	21
Celkem:	311

* údaj se týká klientů s bydlištěm mimo Č. Budějovice

Graf č.1 Rozdělení klientů KC dle bydliště

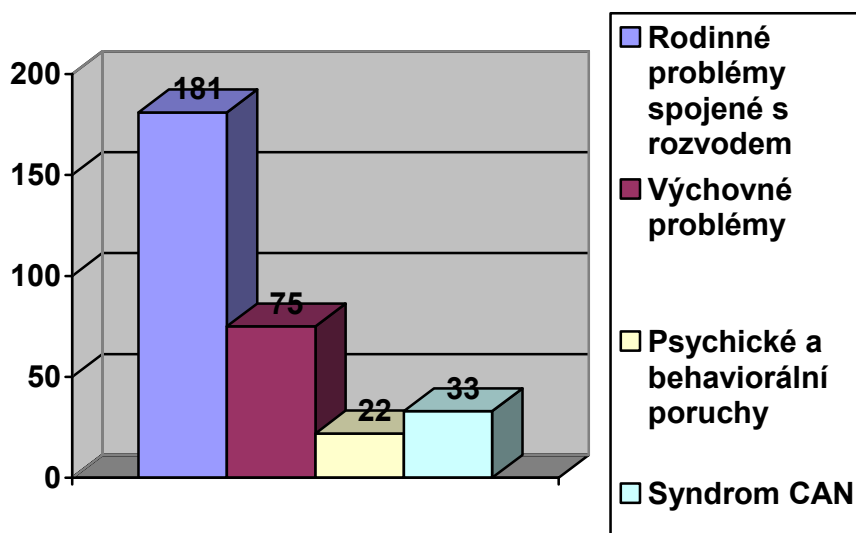

Typologie problémů klientů

Typologie problémů	Počet klientů
Rodinné problémy spojené s rozvodem	181
Výchovné problémy	75
Psychické a behaviorální poruchy	22
Syndrom CAN	33

Pozn.: Toto rozdělení je pouze schématické, nelze „zaškatulkovat“ problémy klientů do jedné oblasti, statistika je provedena s ohledem na to, který typ problému u daného klienta převládá.

Graf č. 2 Typologie problémů

zdroj: RAMEŠOVÁ M. *Výroční zpráva 2004* [on-line] [citováno 2. 5. 2007] Krizové centrum pro děti a rodinu, 2005, 13s. Dostupné z:
<http://www.ditevkrizi.cz/vyrocnizprava2004.doc> (31)

Příloha 7
Tabulky – praktická část

Tabulka 1

Pohlaví respondenta		%
Muži	38	40
Ženy	57	60
Celkem	95	100

zdroj: (vlastní výzkum)

*Tabulka
2*

Věk respondenta	%
18-25	31
26-35	33
36-45	13
46-55	17
56 a více	6

zdroj: (vlastní výzkum)

Tatulka 3

		%
Nejvyšší dosažené vzdělání	a - základní	6
	b - vyučen (a)	31
	c - středoškolské s maturitou	31
	d - vyšší odborné	13
	e - vysokoškolské	19
	f - jiné	0

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 4

Slyšeli jste někdy o týrání dětí?		%
ano	91	96
ne	4	4
Celkem	95	100

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 5

Pokud ano, odehrálo se v blízkosti Vaší rodiny?	%
ano	8
ne	92
Celkem	100

zdroj: (vlastní výzkum)

Tatulka 6

		absolut. čísla
Co všechno se pod pojmem týrání dětí skrývá	fyzické týrání (bití)	59
	psychické týrání	42
	sexuální zneužívání	9
	zanedbání	9
	syndrom CAN	2
	cokoliv, co ubližuje dítěti	2
	přístup k dítěti	1
	nevím	9
	nevyplněno	6

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 7

Povědomí lidí o organizacích věnujících se týraným dětem	%
ano	59
ne	39
nevyplněno	2
Celkem	100

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 8

Organizace, na které je možné se obrátit	absolut. čísla
státní	31
nestátní	65

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 8a

Státní instituce	absolut. čísla
SPOD	16
policie	11
škola	2
PPP	1
soc. pracovníce	1
Celkem	31

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 8b

Nestátní instituce	absolut. čísla
Linka bezpečí	28
FOD	19
KC	5
nadace	3
Rosa	2
Pomozte dětem	2
Dětský lékař	2

Bílý kruh bezpečí	2
UNICEF	1
Dětský psycholog	1
Celkem	65

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 9

		absolut. čísla
Respondent k získávání informací použil zdroje	noviny, časopisy, odborné články	41
	televize	55
	internet	21
	přátelé, známí, kamarádi	21
	rodiče	4
	škola, přednášky, besedy	23
	jiný zdroj	7
	nevyplněno	33

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 10

		absolut. čísla
Respondent by k získávání informací nejraději použil zdroje	rodiče, přátelé, kolegové	16
	škola, přednášky, besedy	16
	televize	30
	internet	56
	jiný zdroj	8
	nevyplněno	4

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 11

Informovanost široké veřejnosti		%
dostatečně	5	6
spíše dostatečně	15	16
spíše nedostatečně	46	48
nedostatečně	21	22

nevím	8	8
Celkem	95	100

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 12

		%
Důležitost informací pro respondenta	ANO	74
	NE	6
	NEVÍM	20

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 13

Uvítání více informací	%
ano	80
ne	18
nevyplněno	2
Celkem	100

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 14

		%
Důvod - respondent	informovanost	20
	pomoc	7
	prevence	4
	vztah k práci	4
	zamezit	4
	nepotřebují	4
	ostatní	31
	nevyplněno	18

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 15

		%
Zda respondent ví, jak se zachovat, pokud se s týráním setká	ano	67
	ne	32
	nevyplněno	2

zdroj: (vlastní výzkum)

Tabulka 16

		%
Postup respondentů	Informovat PČR	34
	Informovat SPOD	27
	Příslušné orgány	15
	Volat Linku bezpečí	6
	Volat tísňové volání	2
	Vyhledat informace	6
	Zajistit bezpečí dítěte	5
	nevyplněno	10
	nevím	6
	jiné	19

zdroj: (vlastní výzkum)

Příloha 8

Příklady organizací (sdružení, institucí apod.), které se věnují týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem v blízkosti Trhových Svinů a o kterých respondenti věděli

Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji – občanské sdružení, Nerudova 53, 370 04 České Budějovice

Kontaktní osoba: PhDr. L. Vlášková, vedoucí centra a Mgr. M. Ramešová, sociální pracovnice

Tel: 387 410 864

Email: pomoc@ditevkrizi.cz

Internetové stránky: www.ditevkrizi.cz

- poskytuje pomoc dětem a jejich rodinám z celého kraje ve zvlášť obtížných životních situacích
- zaměřuje se na:
 - komplexní péči o týrané, zneužívané a zanedbávané děti – syndrom CAN
 - pomáhá řešit závažné školní a výchovné problémy dětí
 - pomáhá dětem se vyrovnat s traumatizujícími prožitky a situacemi
 - pomáhá dětem s psychickými problémy
 - pomáhá řešit závažné konflikty mezi dětmi a rodiči
 - pomáhá při rozvodech

Klientům nabízí :

- poradenství
- diagnostiku
- krizovou intervenci
- terapii a rehabilitaci

- preventivní aktivity – besedy pro děti, přednášky se spolupracujícími odborníky a veřejností

Tým Krizového centra pro děti a rodinu v Jihočeském kraji tvoří:

- sociální pracovník
- psycholog
- speciální pedagog
- psychiatr, terapeut
- právník
- externí supervizoři
- dobrovolníci

V případě potřeby je možné kontaktovat centrum telefonicky v pondělí – čtvrtek od 8:00 do 18:00 hod a v pátek od 8:00 do 14:00 hod, případně osobně v ten samý čas.

V případě krizové intervence je zde nepřetržitá služba na telefonu 387 410 864. **(37)**

Velmi důležitým momentem poskytující nové možnosti odborné péče o klienty a výrazně zkvalitňující již poskytovanou péči je vybudování diagnosticko-terapeutické místnosti v areálu ambulance Krizového centra. Tato místnost byla vybudována v únoru 2004 a plně funkční je od května 2004.

Jedná se o prostornou místnost vybavenou novým kobercem, nábytkem, hračkami a specifickými terapeutickými pomůckami. Součástí místnosti je i polopropustné (jednocestné) zrcadlo, které sousedí s vedlejší místností. Je zde zabudována videokamera, která monitoruje a zaznamenává děj v diagnosticko-terapeutické místnosti. Stejně tak je zde i možnost přímého sledování děje ve vedlejší místnosti skrz zrcadlo. Kapacita osob je maximálně 10 osob.

Využití diagnosticko-terapeutické místnosti je mnohostranné a specifickou funkci plní právě při vyšetřování podezření na syndrom CAN. Hlavní funkcí při vyšetřování například sexuálně zneužitého dítěte je zde zabránění sekundární viktimizaci oběti. Vyšetření se zde odehrává v prostředí, které není pro dítě stresující. Vyšetřování vede psycholog a celý diagnostický proces je zaznamenán na digitální videokameru. Tento

záznam potom může být použit jako důkazní materiál, případně mohou být v místnosti za zrcadlem přítomni v daném případě zaangažovaní odborníci, kterými je policie, státní zastupitelství apod. **(48)**

Fond ohrožených dětí - Senovážné náměstí 2, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoby: J. Havlová, P. Maňurová, E. Svobodová

Telefon: 386 356 868, 386 106 171

Email: fodcb@seznam.cz

Internetové stránky: www.fod.cz

Uživatelé: týrané a sociálně ohrožené děti

Služby: zařízení se zabývá vyhledáváním týraných a sociálně ohrožených dětí a možnostmi způsoby pomoci těmto dětem. Fond ohrožených dětí dále nabízí bezplatné sociálně – právní poradenství včetně vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti. V rámci tohoto subjektu také funguje zařízení pro okamžitou pomoc dětem zvané Klokánek.

Provozní doba je pouze v pondělí od 8:00 do 18:00 hod. a ve středu od 8:00 do 11:30 hodin.

Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy – Nádražní 47, 370 01 České Budějovice

Kontaktní osoba: PhDr. R. Nesnídal

Telefon: 387 438 703, 387 422 491

Email: rmesnidal@volny.cz

Internetové stránky: www.c-budejovice.cz

Uživatelé: osoby řešící osobní, rodinné a partnerské vztahy

Služby: zařízení nabízí ambulantní poradenskou a diagnosticko – terapeutickou službu, která je zaměřená na řešení problémů v rodinných a partnerských vztazích a na osobní problémy občanů. Pro týrané, zneužívané či zanedbávané děti je zde především důležitá Linka bezpečí, kterou toto středisko provozuje.

Provozní doba tohoto střediska je od pondělí do pátku od 7:00 do 16:30 hodin.

Další důležitá telefonní čísla:

Policie ČR	158
Jednotné evropské číslo tísňového volání	112
Linka důvěry České Budějovice	387 310 030
Linka důvěry	596 318 080
Linka bezpečí dětí a mládeže	800 155 155

zdroj: ŠMIDMAYER, J. et al *Přehled poskytovatelů sociálních služeb v regionu Hlubocko – Lišovsko a jeho okolí*. 1. vyd. Hluboká nad Vltavou: GP Consulting, s. r. o., 2006, 54. s. ISBN neuvedeno. **(37)**